

ליקוטים

בענינים שונים

תוכן ענינים

ג	פאה
ג	מעשרות – שביעית
ז	שבת
י	עירובין
יג	פסחים
יד	ראש השנה
טו	ביצה
יז	יומא
יט	סוכה
כא	תענית
כג	מגילה
כד	מועד קטן
כט	יבמות
ל	כתובות
לא	נדרים
לב	סוטה
לז	גיטין
לט	קידושין
מ	בבא קמא
מב	בבא בתרא

סנהדרין	כוג.....
מכות	כזה.....
עבודה זרה	כז.....
עדיות	כז.....
זבחים	כז.....
מנחות	נא.....
חולין	נג.....
בכורות	נז.....
תמורה	סב.....
כריתות	סג.....
ערכין	סה.....
נדה	סח.....
נגעים	סט.....
פרה	ע.....
טהרות	עג.....
מעילה	עד.....
תמיד	עה.....
מדות	עז.....
רמב"ם	עח.....
בשיטת הרמב"ם בסממני הקטורת	עט.....
ברמב"ם הל' כלי המקדש	פז.....

מפתחות

תענית

י"ב א' – בדין עד מתי אוכל בליל התענית, ואי מהני תנאי

מגילה

בן עיר בן כרך

מועד קטן

ד' א' ביאור מי קילון
כ"ב ב' בדיני שמחת מריעות וסעודת מצוה באהל
בדין כניסה לבית השמחה בלא לאכול
עוד בביאור ההיתר בשמחה של מצוה
בגדר איסור כניסה לשמחה באהל
בקריעה על ערי יהודה, מה הם ערי יהודה
הערות מועד קטן - [תשל"ז]
בענין קריעה ופרימה, ע"ע במה שנדפס מכות כ"ב ב'

יבמות

ע"ו ב'

כתובות

כתובות ט"ז ב' ת"ר כיצד מרקדין לפני הכלה

נדרים

ט"ו א'

ס"ב ב'

סוטה

ד' א'

ל"ח א' בענין ברכת כהנים

מ"ו א' – בדין מלאכה הפוסלת בעגלה ערופה

מ"ח א' – בענין זמרא

גיטין

כ"ג א'

מ"ב ב'

מ"ג א'

בבא קמא

ג' ב'

נ"א ב'

ע"ה ב'

צ"ט ב'

ק"א א'

בבא בתרא

מי שיש לו גינה בחצר שצריך לעבור דרך ביתו לשם

פאה

פ"ח מ"ז - בדין נטילה מן התמחוי ומן הקופה בשיעור מאתים זוז

בדינא דאפילו אלף נותנין לו כאחת הר"ז יטול

בדין נטילה ביותר ממאתים זוז בלשון"פ ובבעה"ב

העובר ממקום למקום

שביעית - מעשרות

פירות שחנטו במוצ"ש עד ט"ו בשבט

בעניני מעשרות, נדפס בר"ה י"ג ב'

שבת

כ"ה ב'

ל"א ב'

מ' ב'

ק"ד ב'

ק"א א' בענין רפואה בשבת

קל"ח ב' - בונה

עירובין

י"ג ב' שלש שנים נחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים

הלכה כמותינו כו', ביאור הענין

עירובין - מחיצות

עירובי חצירות

ק"ד א' בדין השמעת קול בשבת

פסחים

י"ג א' כו'

ס"ה ב'

ראש השנה

י"ג ב' - עניני זרעים

פ"ב

ל"ג ב' - שופר

יומא

נ"ג א'

סוכה

ל"ב א'

ענינים שונים

ביצה

ב' א' – במוקצה דנולד

י"ג ב' כיצד מנפח כו'

כ"ח א'

פאה

פ"ח מ"ז

ומ"ע, כמו שנתנה תורה ללוי מעשר ראשון מפני שאין לו נחלה.

ולפ"ז ביאור הדברים דכמו שתמחוי מתחלק לצריכי אותו יום וקופה לצריכי אותו שבוע, הרי מתנות עניים מתחלקות לצריכי אותה שנה, וכמ"ש הר"ש והראשונים ובשנו"א דמאתים זוז זוהי פרנסה לשנה, ולפ"ז אין רא"י מזה לדיני צדקה שהם תלויין במאתים זוז, מיהו מהא דדין מעשר עני נקבע ג"כ במאתים זוז, אע"פ שהוא ניתן רק בשלישית ושישית, למדנו שדין עני נקבע לפי פרנסה לשנה, וזה מסייע לקבוע כן גם לצדקה.

בדינא דאפילו אלף נותנין לו כאחת הר"ז יטול שם אפי' אלף נותנים לו כאחת הר"ז יטול, הלשון משמע אלף בנ"א, מדלא קתני אפי' נותנים לו אלף שהנתינה היא אלף זוז, אלא הנותנים אלף בנ"א, וממילא הנתינה סתמא הרבה יותר, וכן מלשון כאחת משמע כמה בנ"א כאחת, שאם הכונה אלף זוז, פשיטא דהיינו כאחת.

ויש לעי' למה באמת מותר לו ליטול אלף כאחת, הרי גבאי צדקה ודאי אינן רשאים ליתן לו אלף כאחת, כשחסר לו רק זוז, ומ"ש מעשר עני דשרינן ליה ליטול כאחת, ונראה דודאי מדאורייתא שונתנין מ"ע אחת לשלש שנים, רשאי ליטול טפי ממאתים זוז שזוהי פרנסה לשנה אחת, דמשמע שניתן להתרפנס מזה שלש שנים או קרוב לזה, אלא שראוי להשוות גדרי עני לכל מתנות עניים שבשדה, וכיון דללשו"פ שיעורו בפרנסה לשנה נקבע שיעור זה גם למ"ע, [מדברנן או מדאורייתא], אבל רשאי ליטול הרבה יותר ממאתים, וכמו בעה"ב שעובר

בדין נטילה מן התמחוי ומן הקופה

פ"ח מ"ז מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי מזון י"ד סעודות כו' נראה שאם יש לו מזון סעודה אחת לא יטול אלא אחת, וכן בקופה לפי מה שיש לו, וזו כונת רש"י שבת קי"ח א' דכשיש לו מזון י"ב יטול היינו שיטול שתי סעודות בלבד, שלא ניתנו תמחוי וקופה אלא לצרכי אותו יום ואותו שבוע, ודברי התו"ט במ"ח שכתב וה"ה נמי לדיני המשנה דלעיל כו' צ"ע.

בשיעור מאתים זוז

שם מ"ח מי שיש לו מאתים זוז לא יטול כו' יש לעי' מנלן שיעור זה של מאתים זוז, הרי לענין קרבן עני ולענין ערכין הדבר תלוי אם יש לו מעות כשיעור הקרבן עשיר והערך של עשיר, דהיינו שמשאירין לו מעות כפי הסידור ששנינו בערכין מזון שלשים יום וכסות י"ב חודש כו' ואם נשאר לו מעות כדי קרבן הרי הוא עשיר, אבל א"צ להשאיר לו מאתים זוז להוצאות כלל, וא"כ מנלן דלענין מעשר עני שיעורו במאתים זוז.

ונראה שהדבר פשוט שמצות לשו"פ ומעשר עני ניתנה להתפרנס ממנה כל השנה, דאין שייך לומר שילקט כל יום לפי צרכו, ומה יאכל בימות הגשמים, ומה יעשה בזיתים וענבים שיתקלקלו בשדה, וכן מעשר עני שעובר עליו בעליו בבל תאחר, ע"כ יתנו לו מיד לכל השנה, ואפשר לדייק כן מהפסוק דכתיב לעני ולגר בכמה מקומות, ומשמעות הדברים דגר אין לו נחלה והוא זקוק למתנות, וש"מ דלאו דוקא עני גמור שזקוק לתמחוי וקופה, אלא כל שאין לו נחלה להתפרנס ממנה, רשאי ליטול לשו"פ

שזכה זכה, אבל כיון דמעיקרא אסור לו ליטול אלא לצרכו הרי המתנות של עניים עד שישתמש בהם, ויתיישב בזה מה שדנו בגמ' משום ממון שאין לו תובעים, כיון דמירי בתשלומי חוב ולא במעשר בעין.

נראה דדי מחסורו שנאמר בעני אין זה בכלל סידור דערכין וקרבנות, אלא נותנים לו מזון שלשים יום כפי הרגיל, ולא כפי פינוקו, דגדר עני של התורה הוא לפי הצריך לכל אדם אלא שיש מצוה ליתן לו כפי אשר יחסר לו באופן אישי, ובזה מיושב נמי שיעור מאתים זוז לכל אדם, כיון שזה בגדרי עני של תורה ששזה בכל אדם.

כתבנו שאין לגבאי צדקה רשות ליתן לעני אלף כאחת אם אין ראוי ליתן לו כ"ז בזא"ז, אלא דלפעמים ראוי ליתן לו לצורך שלאחר זמן, וחסר בגדרי עני ולזה מהני שריותא דב"א, מיהו מי שנוסע לאסוף צדקה לא שייך לחייבו לחזור במאתים זוז, כיון שהנסיעה תלויה בהרבה גורמים של גוף וממון ועוד סיבות, ונמצא שפרנסת השנים האלו עד הנסיעה הבאה תלויה בנסיעה זו, ולכן השוו דינה לאלף נותנין לו כאחת, אבל באמת לא דמו כלל לענין היתר בב"א וכמש"כ.

כלאים

פ מ יתר מכאן קוצר כדרכו והולך ואפי' לאחר המועד, לשון ואפי' צ"ב, דהא ברישא אשמועינן ואפי' במועד, ושמא אשמועינן דאע"פ שיעבור יו"ט ולא יוכל לקצור אפ"ה א"צ ליתן לפועלים יותר משליש, ואפשר דקמ"ל דאע"פ שע"כ תמשך קצירתו אחר המועד, מ"מ מה שיכול לקצור יקצור ואפי' במועד, ואע"פ שלמחרת המועד ימצא פועלים ויקצור הכל ביום אחד, וקמ"ל בהאי לישנא דבמועד נמי שרי.

בירושלמי כלאים פ"ה ה"ה עוקר אחד ומניח אחד מה שזה פוחת זה מוסיף,

ממקום למקום, דכיון שיצאו מצות נתינה שוב א"צ להחזיר.

ולפ"ז אם האלף נותנין לו כאחת מאה מנה אין ראוי לו ליטול, אלא שבגדר מצות נתינה יצאו הנותנים כיון שנתנו לעני, אבל העני אין ראוי לו להתעשר על חשבון העניים, מיהו אם צריך לו רשאי ליטול לכמה שנים כאחת, ועי' בסמוך בשם רבנו יונה בזה.

בדין נטילה ביותר ממאתים זוז בלש"פ ובבעה"ב העובר ממקום למקום

בלקטו שכחה ופאה אינו רשאי ללקט יותר ממאתים זוז, כיון שכל ליקוט הוא בזא"ז, אא"כ לוקט הרבה וזוכה כאחת, ואסור לו לאבד בידים זוז אחד כדי לקבל הרבה, דכחזינן בעובדא דרבי שלא יעץ לו ליתן דינר אחד לצדקה כדי שיקבל הרבה.

בהא דאמרינן ב"ק ז' א' דבזילי נכסיה מאכילין אותו מעשר עני, כתבו תלמיד הרשב"א ורי"ז בשם רבינו יונה שאין נותנין לו אלא כפי צרכו באותה שעה, דהא באמת עשיר הוא.

וכן הדין בבעה"ב העובר ממקום למקום שאינו רשאי ליטול אלף כאחת, דכמו שבכל עני משערין לפרנסת שנה אחת, כך בעשיר זה משערין כפי הצריך לו, ובשם הגר"א כתוב שאם יכול ללוות אסור לו לאכול מעשר עני, ולענין צדקה מסתברא שחייב ללוות מן הקופה, ולהחזיר בכל מקום שירצה או לבעלי הקופה, ודוקא מעשר עני שמקיימין מצות נתינה באכילתו, ע"כ זכה בו לעצמו, ושוב אינו חייב להחזיר, ור"א מצריכו להחזיר אף במ"ע, אבל בצדקה לכו"ע ראוי לו ללוות ולא ליטול, ובירושלמי נראה שלר"א חייב להחזיר לאותה העיר, ומשמע שם דאף לרבנן יש מדת חסידות להחזיר, ודלא כתלמודן בחולין דהו"ל ממון שאין לו תובעין, דבירושלמי אמרו למדת הדין נצרכה.

ויש להסתפק בבעה"ב שנשאר לו מ"ע בעין אם צריך להחזירו לרבנן, ואמנם בפשוטו מה

בסיפא יש להקל בסיפא יותר, ולע"כ בפנים כלל, ועריטב"א סוכה ל"ט ב' דלא אסרו בעבודה בלבד אלא בטיפול שעי"ז נוצרו הפירות, אבל בשיפור קל אינו אוסר, וכן צידד אאמו"ר שליט"א שנתקווצה לחוד לא אוסר משום נעבד.

עציצים שנזרעו בשביעית אע"פ שאין בהם קדו"ש צריך לעקור מדין הנוטע בשביעית יעקור, וסתמן נקובין הן, ואף באינו נקוב בשדה אסור מדרבנן, ויש לדון משום מונין אף בנטעו בבית באילן מאכל, כמו קודם ר"ה, לפי מה שנסתפק מרן ז"ל שמונין מזמן נטיעה בעציץ.

בפשוטו פירושו שמחפש שני פירות או ירקות שוין בגודלן, ועוקר אחד ומניח חבירו לצמוח בשיעור זמן שהניח את הירק בכרם מדעתו, ורואה כמה צמח נשאר כלפי הנעקר, ויודע כמה מוסיף בזמן כזה, שאין דרך הפרי להתייבש כ"כ מיד ביומו, ועוד, וצ"ע ברמב"ם וראב"ד בזה, ולע"כ כלל.

שביעית

פ"ד שדה שנתקווצה יש להסתפק אם אוכלין פירותיה בשביעית לב"ש, די"ל שנטייה לרבותא דב"ה נקטיה, וי"ל דדמי לזריעה דמוצ"ש דכיון שאין התועלת מרובה לא קנסו, ובסברא כיון דב"ה מודו בקנס דרישא ופליגי

מעשרות - שביעית

חולין, [מיהו תבלין בלא"ה אין נקחין בכסף מעשר, כדנמנו וגמרו נדה נ"א ב'], ויש לדחות דאי תני הכי הו"א שאסור לפטם אלא כשיש שבח.

שם דגים שנתבשלו עם הקפלוטות של מע"ש, עי' ביצה וכן דגים שריסק לתוכן קפלוטות, ולפ"ז מיירי שטחן דגים עם קפלוטות ועשה מהם לביבות וניחא בזה דאיכא הותר מודה וטעמו ניכר, [לשון המשנה משמע שהנדון על הדגים ולא על הקפלוטות, ואם כל אחד בפ"ע אלא שנתנו טעם זב"ז א"כ בכל אחד רק הטעם ניכר, וכן בסברא דאין דרך לאכול הקפלוטות מפני טעם הדגים שבהן, וסתמא דמילתא כשמתבשלין ביחד כל אחד בפ"ע הרי הקפלוטות כתבלין ומשנתנו טעם בקדרה לא השביחו ורוב פעמים משליכין אותם].

יש להסתפק אם חילול מע"ש על מעות של אחר משוי ליה כבאו ליד גזבר דתו לא מהני שאלה, ולכאורה אם בעל המעות זוכה בפירות יש לדון כן, אבל אם רשות החילול מתחלה באופן שבעל המעות מניח לו להשתמש בפירות י"ל דחשיב הכל כברשותו ושפיר מהניא ליה שאלה, וכמו תרומה שהפריש הכהן דלא חשיב בא ליד כהן כ"ז שהכל ברשותו, וכמ"ש אאמו"ר שליט"א דכ"ז שאין נדון בין אדם לחבירו מהניא שאלה, והדבר מצוי מאד דנשאלין על המעשרות אע"פ שמחללין המע"ש על מעות של אחר, ומ"מ צ"ע דסו"ס נתפסו המעות שברשות בעל המעות. (לפו"ר ממש)

פירות שחנטו במוצ"ש עד ט"ז בשבט

פירות שחנטו במוצ"ש עד ט"ז בשבט כתבנו שלא לברך על הפרשת תרו"מ מספק שביעית, אבל אם הגיעו לעוה"מ אחר ט"ז בשבט אפשר שיש להקל לברך.

שמעתי להעיר דמהא דתנן אין אוכלין על הסתוניות מוכח שהחונטים בסתיו דינם כשביעית, דדוחק לאוקומה כשחנטו והביאו שליש קודם ר"ה, דלמה נקרא שם סתוניות בכה"ג, וגם שנינו ר"י מתיר כ"ז שביכרו עד שלא יכלה הקיץ.

מעשר שני

פ"ב מ ואין לוקחין בדמי מע"ש שמן מפוטם, לא מיבעיא שאין מפטמין את השמן מפני שממעיטו ממדתו, וגם גורם שלא יהא ראוי לאכילה אלא לסיכה, אלא אפי' ליקח בדמי מע"ש אסור לפי שאינו שוה לכל נפש, דהא מותר ליקח שמן שאינו ראוי אלא לסיכה בדמי מע"ש, אבל מפוטם לא, ואי תנא אין לוקחין הו"א דכשמפטם על חשבון החולין שפיר דמי כיון שאינו מוציא דמי מע"ש על הדבש והתבלין, וביין קמ"ל דמפטמין וכ"ש דלוקחין.

ויש להסתפק אם מפטמין דבש של מע"ש ביין של מע"ש או דלגבי הדבש הו"ל הפסד, וקצת יש לדקדק מדלא קתני אבל מפטם הוא את היין והשבח לפי חשבון, דפיטום היין היינו שנותן לתוכו דבש ותבלין, אלא דאי הוה קתני הכי הי' משמע דמפטם רק משל חולין ולכן בכל פיטום יש לדון בענין השבח, והשתא מתפרש דיכול ליתן ממעשר אלא דמיירי שנתן משל

שבת

כ"ה ב'

הענין בנעימות שבפושטין, אלא בתכונת השמן שכשהוא פושטין הוא במים וראוי לסיכה שנבלע יותר יפה, (ונתעוררתי לזה ע"י מי שרצה לפרש שהשמן קרוש כדונג, והפשוט פ"י המסוה ולא חימומו, וזה לא נהירא, שו"ר שכבר כתבנו כן במקו"א).

ק"ד ב' - כותב

ק"ד ב' כתב אות אחת והשלמה לספר, יתכן לפרש לשון זה כמו סמוך לספר, וענינו כתב אות אחת סמוך לכתב שבספר, ולא מיירי תנא בהשלים הספר דוקא, אלא שהדביק וחיבר את האות לספר דמצינו לשון השלמה לכונת חיבור כמו ואשלמיה לכ'.

והא דאר"א להשלים שאני יש להבין אם אין הטעם משום מכה בפטיש, היכי מתחייב משום כותב באות אחת, ואפשר שע"ז מוסיף חשיבות בכל האותיות, וכאילו עשה תיקון בכמה אותיות דחייב ככותב שתי אותיות, וגם בתיבה שלימה שייך ענין זה, אלא דלא סגי ביתרון זה לחשבו ככותב כל האותיות, וצ"ע.

ל"ר אליעזר משמע דשיעור המלאכה סגי באחת אלא דבעינן שיהא ע"ז שם תיבה ושם אריג, וא"כ כשכותב שתי אותיות ואורג שלשה חוטין בתחלה חיובו על האחרון לחוד והראשונים הכשר שיתקיים האחרון, וצ"ע.

ק"א א' - בענין רפואה בשבת

ק"א א' מתני' החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ, בע"ז כ"ח א' דייק אביי לשון החושש דמשמע שאין זו מכה גמורה, ודחי דילמא קרי תנא לכאב גמור ג"כ בלשון החושש, מיהו החושש בגורנו ובמתניו בפשוטו דוקא חושש, אבל מכה הויא ודאי מכה של חלל, דהא לא מיבעיא ליה אלא בככי ושיני דאקושי.

כ"ה ב' שמא יניחנו ויצא מתפרש שיחזור לביתו לאכול ולישון כשיכבה הנר ולא יהא שוב ריח עטרן שכבר נשרף, ונמצא שהפסיד הנר בין מאכילה בין לשינה, (דלא חיישינן שיטלטל מאכלו לחוץ או לחצר), וכיון דחובה היינו להשתמש בביתו בנר, (כמו מים אחרונים חובה), דלא סגי במה שקיים התקנה, אלא צריך שישתמש בביתו באור הנר, ואין מכאן רא' דלאכילה עיקר, ויש להסתפק בזמנינו כשיש מנורות למנוע מכשול, אף אם אין יוצאין בהם נר שבת מאיזה טעם שיהי', אבל החובה י"ל שיוצאין בהן, ודי בנר למצוה, או שכבר נקבעה גם תקנת נר בגדרי חובה, (ענין חובה ומצוה הוא כמש"פ אאמו"ר שליט"א שהי' מקום לומר שחכמים תיקנו מצוה שיהא לאדם אפשרות של עונג שבת בנר, אבל אם ירצה להמתין ולאכול אחר שיכבה הנר לא עבר על תק"ח, וקמ"ל שזוהי חובה שאם נשאר להשתמש בביתו בחושך מנע עונג שבת וגרם צער ויגון, ועבר על תקנת חכמים, אע"פ שלכאורה קיים התקנה כשהדליק הנר כדינו בשמן הראוי, ובוזה נסתפקנו אם אוכל אח"כ לאור המנורות מא').

ל"א ב' כיון דכתיב על פי כו'

ל"א ב' כיון דכתיב על פי כו' יעו' פי' ר"ח, ואפשר דה"ק דמעיקרא לא הי' להם זיקה למקום שבנו, אלא למקום אשר ישכון שם הענן, וחוזרין ובונין שוב במקום אשר ישכון הענן, ונמצא שחוזרין ובונין במקומו הראשון.

מ' ב' שמן הפשוט כו'

מ' ב' שמן הפשוט זהו בישולו, אפשר הענין מפני ששמן יש בו סמיכות וע"י החום נימוח ונעשה ראוי לסיכה, שכן טבע דבר חם מתפשט, כמו שחלב נימוח בחום, ולפ"ז אין

רפואתו רפואה גמורה, וקמ"ל דאפי' אם הוא סך במקום המכה בלבד שרי, כדחזינן בבני מלכים שסכין ע"ג מכותיהן.

שם ולא שמן ורד, בפשוטו שמן ורד הוי מאכל בריאים גמור, אלא שדמיו יקרים, וקשה א"כ מ"ט לא שרינן סיכתו מדין מאכל בריאים, ואפשר שאם סך כל גופו בשמן ורד שרי, אבל עכשיו שהוא סך רק ע"ג מכתו כיון שניכר שכונתו לרפואה, לא התירו אלא בסתם שמן.

שם בני מלכים סכין שמן ורד ע"ג מכותיהן שכן דרכן לסוך בחול, לא קאמר סתם ובני מלכים מותרין, לאשמועינן דאף במקום שהמכה ניכרת שרי, ואצ"ל במתניהם שלא מינכרא מכה.

שם שכן דרכן לסוך בחול, פרש"י בלא מכה, וצ"ע היכי משמע לשון חול בלא מכה, ור"ח פירש דכיון שהורגלו בשמן ורד לא מסי להו כ"כ, שכבר הורגל גופן בשמן חריף של ורד, והדברים מחודשים, ויש לפרש שכן דרכן לסוך בחול אפי' כשיש סממנין וע"כ דלאו לרפואה עבדי לה, דודאי יותר מועילין סממנין משמן ורד, ומשום איסור שבת רוצין לסוך שמן ורד, ובני מלכים סכין גם בחול לתענוג או לרכוכי מכה, כ"נ עפ"ד הגרא"מ הורוויץ ז"ל.

שם רש"א כל ישראל בני מלכים הם, אפשר דס"ל שאם רוב ישראל סכין שמן ורד ועניים אין סכין, הרי ודאי דיש להתיר אף לעניים, דלא אזלינן בגזירת חז"ל לפי כל אדם באופן פרטי, וכיון דבני מלכים ועשירים מותרין, ראוי לקבוע הגזירה לפי בני מלכים, לפי שכל ישראל באמת בני מלכים הם, וזוהי סברא בלא פלוג דשפיר יש להתיר מאורע של שמן ורד, דכיון שצריכין להתיר לבני מלכים, ראוי להתיר לכל ישראל, [ורב סבר כותיה בזה שראוי להתיר במקום ששכיח שמן ורד, אע"פ שברוב המקומות אסור, ואכתי צ"ב מה ענין זה לר"ש דשרי אף בדלא שכיח, ואפשר דרב נמי רק בצירוף טעמיה רד"ש התיר באתריה, וצ"ע].

שם לא יגמע בהן, אפשר דבלשון בהם מבואר שמגמע ופולט, דמשמע שמהגימוע הוא רק בהן, ולא לבליעה, ויש לעי' מהי משמעות לשון גימוע, דהגמאיני נא מתרגמינן אטעימני, ורבקה אמרה שתה אדוני דהיינו טפי מגימוע, ועי' סוכה מ"ט ב' ליגע גמועי, ואפשר ששפיכת המשקה לתוך הפה מקרי גימוע, דהיינו שיעור מלא לוגמיו מה שנכנס בפה ולא יותר, ואמרו ליגמע גמועי שממלא פיו ואח"כ בולע בבת אחת.

שם אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא, יש לעי' פשיטא, הרי אפי' מגמע ובולע שהוא שלא כדרכו שרי, ומהו לשון ואם נתרפא נתרפא פשיטא שלצורך זה טיבל בו, ומצינו בתוספתא דתרומות פ"ט דקתני אבל מגמע ובולע ומטבל כדרכו ואינו חושש, ומבואר מזה דאע"פ ששנינו מגמע ובולע דשרי, יש מה להוסיף ומטבל כדרכו ואינו חושש, ואפשר דלס"ד דרבא קמ"ל דדוקא קודם טיבול שרי לגמע ולבלוע, ולמסקנא קמ"ל דאף לאחר טיבול שרי, דאע"פ שטיבל כבר כדרכו מגמע ובולע, ולשון ואם נתרפא נתרפא וכן לשון ואינו חושש, פירושו אע"פ שניכר שכונתו לרפואה שמרבה בחומץ דרך טיבול וגימוע, אינו חושש לאסור מדרבנן, ואע"פ שרפואה אסורה בתרומה ובשבת, ולשון ואינו חושש פירושו ואינו חושש לאיסור רפואה אע"פ שנתרפא, וזהו ג"כ משמעותו של לשון ואם נתרפא נתרפא.

שם החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן ולא שמן ורד, לכאורה יין וחומץ מרפאין יותר מסתם שמן, דהא חזינן ששמן ורד ג"כ מרפא יותר, ומשמע דהיינו מפני חריפותו, מיהו יש גם חסרון דמוכחא מילתא דלרפואה עביד כיון שאין דרכו לסוך יין וחומץ לתענוג דסיכה, ומה"ט חשיב הפסד בתרומה ושביעית אף בלא רפואה כשסך לתענוג, ואילו שמן ורד לא חשיב הפסד בתרומה ושביעית.

ולפ"ז הא דסך הוא את השמן יש בזה תרתי למעליותא שכן דרכו לתענוג ושאינ

תלייה דטיבול שקודם אכילה, לתלייה דנראה כמיקר, שו"ר במלחמות ריש ביצה שכ"כ.

שם למימרא דרב כר"ש ס"ל כו' ממסקנת הגמ' דרב כר"ש ולא מטעמיה, משמע שא"א לפסוק כר"ש במתני' אלא אם ס"ל דשא"מ מותר, ולא נתפרש מ"ט, ועמשנ"ת בזה במקו"א בשם הגר"מ ז"ל, וערשב"א בשם הרז"ה דבכל התורה הלכה כר"י לגבי ר"ש, אבל בשבת נחלקו אם הלכה כר"ש, ואם רב פסק בחד דוכתא כר"ש ש"מ דבשבת הלכה כר"ש בכל דבריו, וגז' מחדש וסתום, ובאמת אנן קי"ל דשא"מ מותר, ואפ"ה לא קי"ל כר"ש באתרא דלא שכיחא שמן ורד, וש"מ דלא תליא בדר"ש.

ואו"י נאמר דשמן ורד מרפא ממש, ולכן אם דשא"מ אסור לא הי' ראוי להתיר, דליכא למיתלי שכונתו לסיכה, שהרי כשאנו מתכוין אסור, וקים לגמ' דר"ש לא הוה שרי לכל ישראל רפואה גמורה, אלא משום דס"ל דשא"מ מותר, דאם יש לתלות שאינו מתכוין לרפואה הרי הדבר מותר אע"פ שהוא מרפא כסממנין, אבל אם דשא"מ אסור לא מהניא סברא זו להתיר כ"כ בכל ישראל, אע"פ שמועיל לבני מלכים ממש.

קל"ח ב' - בונה

קל"ח ב' רב אמר אפי' חד נמי אסור, גזירה שמא יתקע, יש לעי' האם רב פליג על תנא דברייתא, ואפשר דתנא דברייתא איירי בדיני מוקצה אם בטל מתורת כלי וכדפירש ר"ח והערך, ובזה באמת דוקא שתים ואחת מותר, ומשכח"ל בדליכא שמא יתקע כגון שאין הרגלים שלימות או שא"א לתקעם, וגם אפשר דליכא שמא יתקע בשתים, כיון שצריך תיקון גמור, (ולא חששו אלא לדבר מועט שנעשה בזמן מועט, בלא שימת לב, אבל לתקן כלי גמור השבור לא אשכחן דחיישינן), ורב קמ"ל דאיכא פעמים שחד נמי אסור, וכיון דתנא דברייתא לא מיירי בהכי, א"כ אין כאן מחלוקת.

שם גמ' איכא מכה מסי ליכא מכה מרפי, לכאורה הריפוי גורם להחליש הכאב והגוף מתגבר על המכה, ואמנם הריפוי מזיק מעט לשינים, אבל הריוח עודף על הנזק, אבל לא מסתבר שבדאיכא מכה אין הריפוי מזיק כלל, מיהו יתכן שבדאיכא מכה הבשר נפוח, והריפוי אינו גורם לצמות הבשר עד שיהא ריוח בין הבשר לשינים.

שם אמר אביי כי תנן נמי מתני' מגמע ופולט תנן, מה שתירצו תו' דאורחא דמילאתא צ"ב דטפי הו"ל לאשמועינן דאף מה שאינו אורחא דמילתא שרי, ונראה כונתם דאשמועינן עצה לרפואת השינים בדבר שנוח קצת, משא"כ לגמע ולבלוע חומץ דקשה טפי, ועמש"כ לעיל במשנה בזה.

שם דשמעינן ליה לרבא דאית ליה הואיל כו', סברת הואיל בעלמא [פסחים מ"ו ב' ע"ש], היא דהמלאכה עצמה אינה מוחלטת כחילול יו"ט, דאי מיקלעי ליה אורחים הרי היתה המלאכה מותרת, וזה מחליש חומר המלאכה גם כשלא אירעה סיבת ההיתר, וה"נ ס"ל לרבא לענין הלא פלוג, שאין לקבוע מלאכה שפעמים מותרת פעמים אסורה, ואם יש זמנים שמותרת יש להתיר בכל האופנים, אע"פ שתליית ההיתר אינה שייכת בכל הזמנים, מ"מ די בזה להוציא מלאכה זו מכלל הלא פלוג, (שאם נתיר אופן זה לחוד אין לחוש שיבאו להתיר רפואה, דסו"ס מאכל הוא, אלא שיש לאסור מכה לא פלוג, וכיון דאיכא הואיל, מסתבר להוציא אופן זה מכלל האיסור), דיש קלקול בקביעת מלאכה שפעמים מותרת פעמים אסורה, ואם ראוי לאסור במקצתה, עדיף לאסור בכל האופנים, אבל אם מקצתה מותרת יש להוציא אופן זה מכלל הגזירה, אע"פ שאין התלייה ברורה בכל האופנים, מ"מ כך ראוי להנהיג, והיינו דמדמינן

עירובין

הקושיא גדולה יותר, כיון שאין כאן הכרעת האמת, אלא הכרעה מי ראוי להנהיג את ישראל, וקבעו מן השמים שיש לכלל ישראל עדיפות להיות מתלמידי ב"ה, ולכן ראוי לקבוע הלכה כמותם.

שם ושונים דבריהם דברי ב"ש ולא עוד כו' יש לעי' אם קודם ב"ק היינו משום דמחדדי טפי, ולאחר ב"ק משום דגם דברי ב"ש דא"ח, ואם זקני ב"ש מחדדי טפי והם גדולי הדור ראוי להקדימן, ואפשר דה"ק אע"פ שחלקו על ב"ש וסברו שהם טועים, לא ביטלו דבריהם אלא שנו אותם כמודים על עצמם שיתכן שמקוצר דעתם לא ירדו לדעת ב"ש, וכן בהזכרת רבותיהם הראו עצמם כנכנעים להם, ואין כאן הכרעה בגדלות אלא הנהגת ענוה, כאדם שאומר רבותיכם ורבותינו.

ט"ו ב'

עירובין ט"ו ב' מתני' כל פרצה שהיא כעשר אמות מותר, יש לעי' דהול"ל עד עשר אמות, ובכלאים פ"ד באמת קתני עד עשר אמות, ואפשר דאשמועינן בזה דין אתי אורא דמשוי ליה כעשר אמות, אע"פ שבאמת אין פרוץ עשר, [מיהו לפ"ז הו"ל כל פרצה שהיא כיותר מעשר אסורה, אלא כיון ששנה ההיתר נקטיה הכי בכלאים אם יש עומד ג' או ד"ט באמת ליכא דין אתי אורא, דסגי בד"ט להתיר במקומו, ונמצא שבדקדוק שנה התנא כאן כעשר ובכלאים עד עשר, ודעת מרן זללה"ה ד"ל דבכלאים אף הפרוץ שנתבטל מצטרף לעומ"ר, ואפי' נימא דלא מצטרף, מ"מ י"ל דלא חשיב כעשר אמות, אפי' אם העומ"ר רחוק יותר מ' מכאן, דכיון שהעומדים כמחיצה, מצטרף שפיר העומ"ר שמרוחק וצ"ע בכ"ז.

י"ג ב' שלש שנים נחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים הלכה כמותינו כו', ביאור הענין

י"ג ב' אר"א אמר שמואל שלש שנים נחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים הלכה כמותינו כו', ביבמות י"ד א' אמרין דב"ה רובא וב"ש מחדדי טפי, וכן שנינו שבת י"ג ב' נמנו ורבו ב"ש על ב"ה כו', ולפ"ז יש לפרש דבהא פליגי, וכן משמע התם דמה"ט עשו ב"ש כדבריהם, ומיושב בזה הא דמיייתין ד"ז בשמעתין כמו שהזכירו דר"מ מחדד טפי ואין הלכה כמותו.

אבל קשה דכשיצתה ב"ק ואמרה אלו ואלו כו' לא הכריעה אם אזלינן בתר רובא או בתר חידודא, דהא טעמא דאזלינן בתר רובא סברא הוא שהאמת עם הרוב, וכאן לא הוכרע האמת אלא הנהגה, ולא מסתבר לפרש שאמרה ב"ק שאין הכרע בשאלה זו, ואפשר לומר דלא בגדר רובא וחידודא פליגי, אלא יש לפרש דב"ש וב"ה הסכימו שצריך להכריע הנהגת כלל ישראל כחד מינייהו, כדי שלא תהא התורה כשתי תורות, [שמצב זה נתחדש רק בימיהם כדאמר], ואמרו הלכה כמותינו בטעמא דמילתא, ואמנם אם היו ב"ש רוב היו ב"ה מוכרחין לקבל דעתם כההיא די"ח דבר, אבל עכשיו חלקו עליהם מסברא, ויצתה ב"ק לומר ששתי הסברות נכונות, ואלו ואלו כו', וכשהכריעו מן השמים לנהוג כב"ה אין זה גילוי האמת, אלא הלכה חדשה לנהוג כב"ה, ושיך לומר אין משגיחין בב"ק, מיהו לא דמי לההיא דב"מ דאר"י אין משגיחין בב"ק, דהתם אמרה ב"ק דלא כהלכה, שהרי הם העידו דלא כותיה, מיהו בגמ' יבמות שם מיייתין מינה גם לפלוגתא דב"ש וב"ה.

שם מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותן, לכאורה גם אם האמת כב"ה י"ל שזכו לזה מפני שנוחין ועלובין היו, אבל השתא

עומ"ר ופ"ת

עירובין ט"ו ב' א"ל רחמנא למשה גדור רובא כו' פ"י דענין רוב שבתורה מצינו כשהמיעוט קיים והרוב מכריע, אבל כאן אף אם אמרה תורה גדור רובא, היינו דסגי ברוב וא"צ שיהא הפרוץ כסתום, דמכשרינן ליה מפני שהוא כפתח, ועכ"פ א"צ שיהא הכל סתום אלא דסגי ברוב סתום לחשוב הרשות כגדור, ולכן כאן הנדון היכי א"ל רחמנא למשה, ואיכא למימר דא"ל לא תפרוץ רובא, דסגי בזה שאין הפרוץ מרובה.

בדין פ"ת שיש בה רוחב ד"ט ויותר, אבל בקצה התקרה הכותל יורד למטה, ובכותל שיורד אין רוחב ד"ט, כזה... יש להסתפק אם אמרינן דכיון שהוסיף בסתימה לא גרע, דכיון דפי התקרה יורד לסתום, אין מגרע אם במציאות באמת הוריד הכותל לסתום, או"ד כיון שסגר פי התקרה בכותל לא אמרינן פ"ת יורד וסותם, ולכאורה אמלתרא שבמקדש עירובין ג' א' ה' בענין זה דהא תנן שנדבך של אבנים ה' בין כל או"א, והיינו שנעשה ע"ז כעין כותל מסוף תקרת האולם ויורד כלפי הפתח, ומשמע שאין אמלתרא כזו מגרעת כח הקורה.

אבל צ"ע בד"ז שהרי אמרו בהדיא עירובין י"ד א' אר"ש הניח קורה ע"ג מבוי ופרס עליה מחצלת כו' קורה אין כאן דהא מכסיא, וא"כ אפי' נימא דאמלתרא מסייעת לקורה ולא מכסיא ע"ז, אלא אדרבא שלטא בה עינא טפי, אבל אכתי בכותל סתם י"ל דמכסי לתקרה ואינה מתרת, ואמנם בסברא נראה שאין ד"ז אלא בקורה משום היכר, ואפי' למ"ד משום מחיצה כיון שהיא רק טפח, אבל בתקרה גמורה אין הכותל מגרע סתימת התקרה, מ"מ צ"ע בסוגיא וא"א להתיר בפשיטות, גם יש לדון דמחצלת מיירי ביורדת תוך י"ט, אבל למעלה מ"ט אינה מגרעת, גם יש נדון אם מיירי דוקא ביש בארכה י"ט, או אפי' פחות מזה, ונתוך ג"ט שמעתי מאמאמו"ר שליט"א דאמרינן פ"ת להתיר הטלטול, וצ"ע לדינא ולע"כ.

כ"ו א' במאי קמיפלגי מ"ס עיירות בינוניות הויין בית כור כו' נראה דקמיפלגי לענין ערי הלויים דאמר מכות י' ב' ערכין ל"ג ב' דאין עושין אותן אלא עיירות בינוניות עיי"ש, מיהו ע' לק' נ"ו ב' וצ"ע.

כ"ד ב' אלא שאין בעומקו כו', ע' נ"ח ב' וכמה עומקו של גיא, ובריטב"א שם פ"י דעומקו היינו כל מהלך הגיא משפתו אל שפתו בין כתליו וקרקעית, והיינו דהכל נמדד כשטח חלק לענין אלפים, וצ"ע שם בש"פ ערש"י נ"ז ב', ואולי גם בשמעתין שייך בענין זה.

י"ד ב' ה"מ למעלה כו' ע' לק' פ"ז ב' דה"ה בתוך המים.

כ"ה ב' כי אורזילא, ע' ב"ב ע"ג ב' אורזילא בר ראימא דהוי כי הר תבור, ונראה דה"נ פירושו לפרש"י שעשוי כהר כזה ?? בלא גג ישר, ואין כאן תקרה אלא מחיצות.

עירובי חצירות

מ"ט א' אר"י א"ש המקפיד על עירובו אין עירובו עירוב, פרש"י המקפיד על עירובו אם יאכל אחד מבני חבורה את הפת שנתן הוא כו' שותפות נוחה ועריבה, יש לעי' אם הכונה שמניח לחבירו לאכול גם את שלו וגם את של עצמו היכן מצינו שותפות כזו, הרי ודאי שאין להניח שיאכל אחד את של כולם, וה"ה שלא יאכל שתי מנות, ובדוחק י"ל דכיון דעירוב דבר מועט הוא לא קפדי, ויותר ה' נראה דהכונה שמקפיד אם יאכל אחר את שלו, ויניח לו את של חבירו, וכ"נ בפ"י ר"ח שפירש המדקדק שלא יתערב לו עם אחרים כדי שלא יקח פחות משלו, ומבואר דמיירי כשיקבל מנה אלא שאפשר שתהא פחות מעט ממה שהוא נתן, ולפ"ז צ"ל דמ"ש בטוש"ע שלא יערב ממה שהכין לשבת, היינו שאם הכין פת יפה שחפץ בה, הרי הוא מקפיד אם יקבל במקום זה פת גרועה של חבירו, אבל אין הכונה שלא יקבל כלל.

ק"ד א' בדין השמעת קול בשבת

ק"ד א' א"ל רבה לא אסרו אלא קול של שיר, יש לעי' מ"ט דימה עולא כל קול לקול של שיר כיון דהגזירה שמא יתקן כלי שיר, ואפשר מפני שסיפוק וטיפוח אינם נעימות קול, אלא קול המתלווה לשיר, וס"ד דכל קול גזרו, א"נ מחדא קושיות דאביי משמע ל' הכי.

שם לחולה אין לבריא לא, יש ללמוד מכאן להתיר שבות לחולה שאב"ס, דאי בשיב"ס לא איצטריך לאשמועינן, אבל קשה מ"ש דאשמועינן ד"ז, ושמא ס"ד דלאו צורך גמור הוא, דמסתמא גם בלא זה יישן, ולא אמרו אלא רפואתו, קמ"ל.

שם ולא ירקד, ע"כ נוטל אחת ומניח אחת, דבקופץ בשתים בב"א אינו משמיע קול להבירח העופות, מיהו אפשר ששתיהם באויר בב"א, זו בעליי' וזו בירידה.

שם כדרך שהן עושין בחול, כאן משמע דלאו משום השמעת קול אסור, אלא שלא יעשה כדרך חול ויבא לזרוק צרור, ואפשר דהו"מ לפרושי דקמ"ל דשינוי מותר.

ל'שון ובלבד ק"ק למסקנא דהול"ל אבל לא יספק, שהרי אין איסור זה ידוע, וי"ל דכיון שברישא אשמועינן דשרי כדרכו, וס"ד דג"ז אסור, ויצטרך לשמור באופן שיזכור ששבת היום ולא יזרוק צרוק, לכן נופל שפיר לשון ובלבד דכולי האי לא שרינן בכדרכו.

מש"פ רש"י יטפח ידיו על לבו, צ"ע דהעופות לא יברחו מזה.

שם תוד"ה ה"ג בקונטרס כו' ותימה תרתי דרב ל"ל כו' לכאורה באגוזים יש חידוש שאין בתפוחים וכן בתפוחים שאין באגוזים דאגוזים זורקין מלמעלה על הדף או כותל כמ"ש רש"י, וכיון שאין עיקר הליכתן על הקרקע ס"ד דלא חיישינן לאשוויי גומות, אבל לעומת זה אגוזים קלים וגומא כל שהיא מעכבתן, ותפוחים אין זורקין אותן מלמעלה שלא יתקלקלו, ומגלגלין אותן זל"ז ע"ג קרקע בלא אויר ואינם מתקלקלין, ולפי שהם כבדים ונזרקין בכח, אין הגומא מעכבתן כ"כ, ולכן איצטריך לאשמועינן בתרוייהו, אבל מש"פ ר"ח דקלא דזמזומי דשיר צ"ע, דע"כ לא הוי דומיא דמשחקות בתפוחים, דקול של שלהם אינו שיר כלל.

שם אמימר שרא למיתלא בגילגלא במחוזא כו' פי' דכולה מרוצפת היתה כמ"ש רש"י שבת צ"ה א', ונראה דאע"פ שאינו מתכוין להשמיע קול, מ"מ בקול גדול א"א להתיר בטענה דאנא לא מכוין לקול, אבל קול של מה בכך רק ע"י כונתו נחשב קול.

שם כיון דקא חזא דקא תרו כיתנא כו' לכאורה אין בזה לבד סיבה לאסור, אלא סגי בזה שלא להוציא מחוזא מן הכלל, אבל בשו"ע סי' ש מבואר דבליכא כיתנא שרי, וזה חידוש וכמ"ש וערא"ש דמשמע לאיסור, שכ' דבכ"מ שייך לגזור משום כיתנא.

פסחים

י"ג א' כבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא כו'

י"ג א' כבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא כו' פי' תו' עירובין מ"ג ב' דה"ה שאינו בא בשבת בבקר בזמן סעודת שבת, שלא יטרדו בסעודתן, ויש להוסיף דכש"כ בערב פסח שלא יוכלו לאכול אחר שעה ד' או ה', אבל רש"י פירש כפשוטו משום עיו"ט, ויש לעי' במה טרודין בשבת, ודוחק לומר דהיינו לישן התינוקות, ואפשר דכיו"ט שחל במוצ"ש טרודין בתחלת הלילה בהכנות לסעודה, ואם יבא באותו יום לא יוכלו לטרוח בלילה כראוי.

ס"ח ב' עצרת יום שניתנה בו תורה

ס"ח ב' עצרת יום שניתנה בו תורה, הא דחשיב יום שניתנה בו תורה אע"פ שפעמים עצרת בה' או בז', היינו מפני שיום נתינת התורה לא הי' בגלל שזה ו' בסיון, אלא משום שהוא יום חמישים לעומר, וכמו שכשיצאו ממצרים אם נאמר להם אז שמתן תורה יהא בעוד חמישים יום, ואין חילוק אם יהיו ניסן ואייר מלאים או חסרים, הדבר מובן שזמן מתן תורה לא הי' לפי התאריך בסיון, כ"ה האמת גם אם לא נתגלה

להם קודם מ"ת מתי תנתן התורה, דמ"מ הזמן הוא רק בגלל החמישים יום, וכיון שאין לזמן זיקה לסיון אלא לפסח, הר"ז זהו זמן מ"ת, אע"פ שאין זה מתאים לשאר זמנים דתליין ביום החודש.

ק"ה ב' ומי אמרי' חביבה מצוה כו'

ק"ה ב' ומי אמרינן חביבה מצוה בשעתה והא תניא הנכנס כו' נראה דהראי' מזה שדוחה ההבדלה לאחר המזון אע"פ ששעתה לפני המזון, ואיכא אמוראי דסברי דטעם מבדיל רק למחר, עי' לקמן ק"ו ב', הרי דהבדלה קודם סעודה חשוב שעתה טפי מלהבדיל מיד בלילה, וא"כ כשמאחרה לאחר הסעודה הר"ז כמאחרה למחר, ואפי' מ"ד טעם מבדיל מודה לענין הזה, ומיושב בזה שאין הנדון באיחור ההבדלה שעה אחת עד גמר הסעודה.

מהא דמצרכינן הבדלה קודם הסעודה, ולא משמע שבעינן הבדלה במקום סעודה, משמע שהענין שאינו טועם עד שיבדיל, וזה ניכר קודם אכילה בשחרית, אע"פ שכבר אכל אתמול, דמ"מ ניכרת ההקדמה דרך כבוד, שמקדים כבוד שבת לסעודתו.

ראש השנה

י"ג ב'

י"ג ב' מתוך שעשויין פרכין פרכין כו' לכאורה פירושו שכמו שהשומשמן גדלים באשכול אחד כמה מאות שומשמן ה"ה אורז ופרגין, וכמו שבפרי אחד מצוי שחציו נתבשל וחציו עדיין אינו ראוי, ומיקרי לא הגיע לשליש, נכמו לענין בישול בשבת דלא סגי שהמשהו שרואה פני האש נתבשל, אלא בעינן חתיכה שלימה כגורגרת, ה"ה בפרי אחד בעינן שכולו יתבשל שליש או כ"צ כל חד כדיניה], ובהני חלק מהגרגרים מתבשלין וחלק עדיין פחות משליש, ולכן א"א לקבוע לפי שליש הפירות, כיון שבאותו אשכול מקצתו מוכן ומקצתו שאינו מוכן, וקצירתו לפי כל האשכול, שלא שייך לפרר וללקוט מקצתו, לכן הבינו חז"ל שכונת התורה לקבוע לפי זמן אחר שהוא שוה לכל הפרי, דהיינו לכל האשכול יחד, ונפ"מ מדאוריתא לענין שביעית.

פ"ב

פ"ב מעשה שבאו שנים ואמרו ראינוהו שחרית במזרח כו' אריב"נ כו' וכשבאו ליבנה כו'

דכאן נודע שקרם קודם שקיבלו עדותם, משא"כ בסמוך דתחלה קבלן ר"ג ואח"כ נודע שקרם בליל עיבורו כשלא נראה.

שם בא לו אצל רדב"ה כו' פי' שקיבל מר"ע דרשתו דאתם אפי' מוטעין, אבל אכתי נסתפק אם ר"ג הוא המוסמך לכך, שהרי יש גדולים ממנו דפליגי עליה.

ל"ג ב' – שופר

ל"ג ב' מתני' מי שבירך ואח"כ נתמנה לו שופר כו' קמ"ל שאין ענין להפריד השלשה סדרים לג' זמנים, דלא נימא שתקיעות רצופות אין בהם הכח של ג' פעמים, דבעינן הכרזת מלכות בג' פעמים, ועוד קמ"ל דלא נימא שיחזור ויתפלל כדי לתקוע על סדר ברכות, דנהי דמברכין גם בלא שופר, אבל ראוי לחזור ולהתפלל כדי להרויח תקיעות על הסדר, וקמ"ל דאינו חוזר ומברך.

ביצה

ב' א' במוקצה דנולד

ב' א' קס"ד אפי' מאן דשרי במוקצה בנולד אסר, יש לעי' אם תרנגולת העומדת לגדל ביצים אינה מוקצה למאן דשרי מוקצה א"כ מ"ט הביצה חשיבא נולד, ויעוי' במהרש"א שכתב דכיון שנולדה הביצה מדבר המוקצה לא שרינן לה מהאי טעמא, ונראה כונתו דכ"ז שלא החליט לשחטה הרי היא עדיין מוקצה, ולכן חשיבא הביצה נולד ממוקצה, מיהו אפשר שהיא מותרת בטלטול בגלל שיכול לשחטה, אבל לא שייך לומר אוכלא דאפרת, כיון שעדיין אין שם אוכל עליה כ"ז שעומדת לגדל ביצים, וראי' לזה מהא - צ"ע בפנים, - דבעומדת לאכילה לר"נ אף בשבת ביצתה מותר משום אוכלא דאיפרת, אע"פ שאסור לשחטה.

שם בנולד אסר, עיקר הדברים דנולד גורם איסור מוקצה מצינו בדר"י שאפי' כלים שהיו מוכנים הרי שבירי כלים אסורין כדלקמן ל"ב א', אבל נולד דשמעתין היינו דוקא בנולד גמור שלא נראית הביצה בעולם כלל, ורק בזה ס"ד דחמיר ממוקצה וכמ"ש תוד"ה קס"ד, ונראה ראי' לדבריהם מהא דשבת מ"ה ב' דאמרין דאפרוח מת שרי לר"ש לחד מ"ד, ובתרי הכי אמרין בדאית ביה ביצה דהוי נולד, ודחי מדר"נ דמאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד, וש"מ דבע"ח שמתו לא חשיבוי נולד, ולכאורה יש לדמות בע"ח שמתו לשבירי כלים, וש"מ דבזה פשיטא לן דדינן כמוקצה דשרי לר"ש, ומה שהזכירו בגמ' לשון נולד הוא להסביר האיסור לר"י, ולא למימרא שזהו נולד גמור לדון בו אליבא דר"ש.

ובתו' נקטו דמיא בעיבא לצד דמיבלע בליעי מודה בהו ר"ש דהו מוקצה, כיון שזה נולד גמור, ויש לעי' אם איתא דיש נולד דמודה ביה ר"ש, למה סתמו הדברים בגמ', דהא ר"נ

קאמר שנולד כמוקצה, וסתמא משמע כל נולד, והכי הול"ל קס"ד ביצה כמיא בעיבא וכיו"ב, וביותר קשה לפמשנ"ת מדברי התו' שר"נ התייחס לנולד המיוחד שבביצה שלא היתה בעולם, וא"כ איך סתם דבריו דמאן דל"ל מוקצה ל"ל נולד אם יש חילוק בין נולד שלא הי' בעולם כלל, ללא נראה בעולם.

וממזה שהקשו בעירובין מ"ו א' כ"ש דהו"ל נולד אין הוכחה דלר"ש אסור, דיל"ל כיון דביו"ט מיירי התם כדנתיא גשמים שירדו מעיו"ט כו' וסתים לן תנא ביו"ט כר"י שפיר הקשו סתמא דהו"ל נולד, דלא נראה לגמ' לאוקומי ברייתא דלא כהלכתא, וגם לא ניחא לן לאוקומה כר"ש דוקא, מיהו אם נימא דמיא בעיבא לצד דלא בליעי חשיבוי מפקד פקדי, א"כ מעיקרא נמי הווי דמו לביצה ולא הקשו בגמ' נולד הוא, אבל אין נראה כן אלא דאי לא בליעי הו"ל כולהו מיא וכאוכלא דאיפרת.

ובפברא אין הכרע לומר דמיא דבליעי רחוקים מדעתו טפי מביצה, דכיון דהעבים ניכרין לעין, הרי הבליעי שבהם אינו גורם שלא יוכל ליתן דעתו עליהם.

ובדין אפר ג"כ נקטו תו' דמודה ר"ש דאסור דחשיב נולד גמור, והנה במתני' קתני שאפר כירה מוכן הוא דהיינו שאפי' לב"ה דאסרי ביצה שרו אפר כירה, וש"מ דאפי' מוקצה לא הוי, ובזה ודאי הו"ל לרב לאוקומה בהוסק מעיו"ט, מלבד דרב לטעמיה דס"ל כר"י, ולפ"ז י"ל דאפר כירה בשבת מותר כיון דקי"ל כר"ש, מיהו י"ל דאפר כירה גרע ולא משום דהוי נולד גמור, אלא משום דאפר בעלמא כעפר דמי, ורק אפר שהוא עדיין בכירה לא מסח דעתיה מיניה, ונמצא שיש כאן נתינת דעת כעין ייחוד דעפר, ומצינן למימר דייחוד זה לא נעשה מאליו כשלא הי' אפר מבעו"י, שו"ר בספר אאמור"ר שליט"א

אבל מהא דאמר שבת קמ"ב ב' דבר יונה חזי לאומצא שמעינן דאף בשבת ס"ל כר"י, וגם שם משמע דנולד דשברי כלים ככל מוקצה לכו"ע.

שם תוד"ה דילמא, במה שחילקו דמוקצה דבע"ח חמיר טפי יש לבאר דבגזלות דשובך כיון שסופן לפרוח ויהיו בדין מוקצה השתא נמי צריכין ייחוד, ולאפוקי חיה שקננה בפרדס שדעתו למהר ולתפסן קודם שיברחו, משא"כ ביוני שובך שסומך שיחזור לשובך, ואין דעתו לכלות הגוזלות קודם שיגדלו, ותרגומות העומדת לגדל ביצים עדיפא מיניהו וגריעא מחיה.

יש לבאר חסרון נולד דביצה אע"פ שאין לך יושב ומצפה לביצים כתרנות העומדת לגדל ביצים, מ"מ כל דבר חדש מקרב את האדם לחול ולעשייה, וכמו שאין דעת האדם על דבר שלא בא לעולם, כך אינו יכול להתחבר בדעה גמורה על הנולד, והרי בהכרח זהו דבר חדש אצלו, וכל ענין מוקצה להרחיק את האדם מדברים חדשים בשבת, שיסודם בעבודה ויצירה של חול.

י"ג ב' כיצד מנפח כו'

ביצה י"ג ב' כיצד מנפח כו' בידו אחת ובכל כחו, משמע שנופח בפיו להפריח המוץ כמו מנפח בית הפרס והולך, ומנשב הרוח מפיו בכח, לאפוקי ניפוח קל, ולשון מיד ליד שבברייתא פירושו מעט מעט כמו על יד על יד, ובאמת גרסת ר"ח והרי"ף והר"ן על יד על יד בתרויהו או יד על יד, וענינו מעט מעט כמו בשבת קנ"ו א', ולפ"ז אין מושג של מיד ליד כלל, שהרי הניפוח בפיו ומה יתרון בהעברה מיד ליד, ואין לומר שגם מעביר מיד ליד וגם מנפח באותה שעה, דא"כ שבת עדיפא מיו"ט, ולדעת רש"י דגרס בשבת מיד ליד צ"ל דהכונה על יד על יד אלא שרמזו בזה שבכלי אסור, כאילו נאמר ביד ועוד יד, ולשון הטור שסתם צ"ע וכנראה סמך על השמטת הרי"ף והרא"ש וכמבואר בקצור פסקי הרא"ש, אבל בפ' מפנין העתיקו

נתבאר היטיב כל הענין ועי"ש מכמה ראשונים שפי' דרב לטעמיה, וכתב שם דאפשר דמה שהתירו בירושלמי לכסות באפר שהוסק ביו"ט, הוא משום דבמקום מצוה לא החמירו כר"י, שהרי עיקר הדין כר"ש כדקי"ל בשבת, ולפ"ז אין מקור שהתירו מוקצה במקום מצוה.

ועוד רא' מהא דדחיק ר"נ לפרושי מתני' דפליגי נמי בתרגומות עצמה, ואע"פ שזה דוחק כדמותבינן עליה בגמ', ואם איתא דמודה ר"ש בנולד גמור דאסור, א"כ הו"ל לפרושי דב"ש וב"ה פליגי בנולד דביצה אם זה דומה לנולד גמור, דהא מודה דנקטו ביצה לרבנותא משום נולד, ומנין פשיטא ליה דלאו בנולד דביצה פליגי, אבל אם לר"ש ליכא איסור בנולד כלל ניחא, דס"ל דנולד לא חמיר מעיקר מוקצה.

אם נימא דלכל האמוראים סתם לן תנא ביו"ט כר"י, וכפשטות לשון הגמ', א"כ מתני' מיירי דוקא בעומדת לאכילה, ואפשר שזה מרומז בלשון תאכל, לומר דמיירי באוכלא דאפרת, מיהו בלא"ה כתב אאמור"ר שליט"א דלדעת האמוראים עיקר האיסור באכילה, ומכח זה נעשית מוקצה, ומשו"ה נקט תאכל ולא תאכל, ואולי לר"נ רמז בלשון תאכל שאף אמה מותרת באכילה דלשון תאכל משמע טפי שהיא כאמה, ולא שהותר מוקצה שלה.

לפמשנ"ת בתו' דהא דס"ד דנולד חמור ממוקצה היינו דוקא נולד גמור, ולא נולד דשברי כלים ועצמות וקליפין, לפ"ז קשה לחדש דלקושטא דמילתא נולד אסור ביו"ט ומוקצה מותר, דהא פשיטא לגמ' שדינם שוה, ולא הוצרכנו לדר"נ אלא בנולד דביצה, שהוא נולד גמור, וערמ"א סי' תצ"ה ס"ד ובמ"ב ס"ק י"ז.

לקמן ל"ג א' מוכחינן דרבא כר"י ס"ל מהא דאמר שאין מסיקין בשברי כלים, ויש לעי' דילמא ביו"ט דוקא קאמר משום דסתם לן תנא כר"י, וי"ל דאה"נ ממימרא זו מוכחינן ליו"ט ומקשינן מטוי לי בר אוזא דהוי ביו"ט,

הגמ', (וכפי ששמעתי לשון רי"ו משמע שמפרש מיד ליד דברייטא במלל מע"ש, ובמלל בשבת בעינן ידו אחת דוקא, גם בטור סי' שי"ט משמע קצת כן).

כ"ח א'

כ"ח א' והוא דתליא בחריטא, טורטני הוא שם המאזנים או הקנה כדאמרינן סוטה

טורטני וטורטני דטורטני, וא"כ יש לפרש דקאי על הכף שמותר להניח בתוכה אם אינה תלויה בקנה המאזנים, והכף זו הקערה שמניחין באחת המשקלות ובשני' הבשר או הפירות, ואם הכף תלויה ונותן בשר בצד אחד ואין משקלות בכף שני' והקנה שוקע באלכסון מכובד הבשר ג"כ אין להתיר, אלא דסתמא דמילתא אין מניחין במאזנים אלא עם משקל כנגדו.

יומא

נ"ג א'

נ"ג א', דעת הרא"ש בתו' דחסר מעלה עשן חייב בין ביוהכ"פ בין בשאר ימות השנה ואם חסר אחת מכל סמניה בשאר ימות השנה פטור ביוהכ"פ חייב משום ביאה ריקנית ולא משום קטורת זרה, דחויב מיתה דשאר סמנים ליכא בקרא כלל, ולפ"ז הא דקתני בבריתא כריתות ו' א' ואם חסר כו' חייב מיתה היינו דאם יחסר בעשיית הקטרת יבא לידי חיוב מיתה כשיכניס ביוהכ"פ דהא בעושה קטורת לכל השנה איירי, ועי"ש בפרש"י.

אבל דעת הרמב"ם נראה דאם חסר אחת מכל סמניה חייב מיתה, אכל ימות השנה קאי כפשטא דבריייתא, ועל כרחך דסמנים אינו כולל מעלה עשן כי היכי דפשיטא דאינו כולל כיפת הירדן לר"נ, וכן מוכח ביומא ל"ח א' דאין צריך מעלה עשן אלא מפני כבוד ה' ולא מעיקר הדין יעו"ש, ונתקשו בזה בתו"י שם וכתבו דאף האומנין מאלכסנדריא של מצרים

היו נותנים מעלה עשן אלא לא אותו שמתמר ועולה כמקל [וזה צ"ע דבגמ' נ"ג א' מרבינן קרא מיוחד לעיקר ולעלה] אבל דעת רבנו שלא הזכיר שאפשר להביא מעלה עשן אחר וכתב שאינו ידוע כלל, ולפ"ז האומנין מאלכסנדריא לא נתנו מעלה עשן כלל, וא"כ מוכח דא"צ מעלה עשן ואינו מעכב, ומה שאמרו שהפציע כבר פרש"י שהמעלה עשן עושה שכל הקטרת תתמר כמקל, רק ביוהכ"פ אם לא נתן מעלה עשן חייב כמפורש בקרא ויש לעי' לפ"ז מנ"ל דחסר אחת מסמניה חייב מיתה בשאר ימות השנה, ונראה דקרא דוכסה ענן הקטרת ולא ימות אתי למימר דכל קטרת צריכה להיות כדינה ובקטרת של שאר ימות השנה לא הוזכר מעלה עשן כלל וא"כ אינו בכלל הקטרת, ולפ"ז ניחא דמשמע בגמ' דאף מצוה לכתחלה ליתא דאמאי קאמר משום כבוד ה', נמצא לפ"ז דדין מעלה עשן כדין כיפת הירדן לר"נ ואין בזה כל דין מן התורה וכן דעת ב"י באו"ח. (הערות תשל"ג)

סוכה

כפות ופירוש אחד ולא כמו ערבי נחל דדרשינן מיני' תרין וכיון שכן דרשינן מיני' שפיר דכפת עיקר, ומיושב בזה דברי התוס' לעיל ו' ב' מקושית מהרש"א, ובפירוש דברי התוס' בפסחים פירש דמשמעות לשון המקרא פרי כף וענף [אלא דמדרשא ילפינן ב' הדסים] וגם הלשון כפות ולא וכפות משמע אחד (עי' לקמן כפת כתיב) ופשטות הלשון כיון דכפות יכול להתפרש אף אחד נוח טפי לפרש כן ודו"ק.

ובענין האמת והשלום אהבו נ"ל די"ל עוד דרבא דדריש מקרא דהאמת והשלום פליג אאביי וס"ל דלא ממעיט מדרכי' דרכי נועם כיון שאינו גרוע כ"כ, אלא כשיש שנים ראוי לבחור הדס משום האי דינא דיש לאהוב השלום, אבל בלולב מודה דממעט משום דרכי' דרכי נועם, ויהי נועם ד' עלינו. (הערות תשל"ג)

בסוכה ל"ו תמוה לכאן ק"ו דר"י מלולב וסוכה, ואמר אאמו"ר שליט"א שעיקר הק"ו הוא מהאמת שיש ענין בד' המינים [א"ה עי' בספרים שמעלת האתרוג מפני ששמע לציווי עץ פרי עושה פרי שטעם עץ ופריו שוה, וכן י"ל בהדס וערבה שטעם הכל שוה, וכן בלולב מוציאין משקה מעץ הלולב], ולפי שמצות סוכה חשובה שנוהגת בימים ולילות, ולא נתפרש במה מסככים, [וגם מבואר שבדבר המק"ט פסול], יש לנו ללמוד שגם סוכה חשובה וצריכה מינים חשובים אלו, ורבנן אהדרו ל' שמפני חשיבות הסוכה יש להחמיר שיצטרכו לעשות סוכה אף כשאין לו מינים אלו. (הערות תשל"ג)

ל"ב א' כפת כתיב הקשו בתוספות דצריך טעמא אמאי בהא כו"ע מודו שיש אם למסורת וצריך טעמא, ובפסחים פרק כל שעה ל"ו א' תירצו אור"י משום דהתם סמכינן אקרא פרי עץ הדר דלא משמע אלא חד לכך מודו כו"ע התם דדרשינן מסורת, ולכאן צ"ע דהא הדס וערבה ג' וב' ומנ"ל דלולב אינו ב', ואין לומר דאר"ע קאי דאמר כשם שלולב אחד ואתרוג אחד וערבה אחד דהדס אחד דאמרין לקמן כפת כתיב דהתם אוא"ו קאי, ועוד דע"כ אף למ"ד ג' הדסים ע"כ למעוטי ב' לולבים משום דכפת כתיב כדאמרין הכא, וי"ל דכונתם כמ"ש בסוכה ו' ב' דכו"ע מודו דאיכא מקרא ומסורת אלא דפליגי מה העיקר וכשיש נטייה להעדיף המסורת מעדיפים וג"ז איננו שוה, ולו"ד ז"ל אפשר לומר דהכא כיון דדרשינן הקרי לכפות שפיר דרשינן המסורת למעוטי תרי, וצ"ע, ובאמת קצ"ע היכי דרשינן כפות הרי ליכא אלא חולם וצ"ע, ועי' לקמן תוד"ה דרכיה דרכי נועם רבא לא הי' שם כו' לו"ד ז"ל אפשר לומר דלא מפקין מהאמת והשלום אלא כל המין כגון הרדופני דלקמן דאין מין זה אמת ושלום ואין לאהבו אבל כשרק חלק מהמין גרוע וע"כ אנו נוטלים ממין זה, לא ממעיט מקרא דהאמת והשלום, (וכ"ז קשה רק לפרתו' אבל לפרש"י ניחא), ואפי' נימא דאין זה מוכרח מ"מ לא הוצרך רבא לאוסופי אדאביי כדלקמן, ולשון רבא אמר "מהכא" מוכיח כפרתו'.

שוב דברתי בזה עם אאמו"ר שליט"א ואמר דדרשא דכפות מדכתיב כפות ולא עלי תמרים [כדכתיב בנחמיה] ולשון זה מוכיח לפרשו על ענין כפות, ובעיקר הדבר פירש דכפות יכול להתפרש גם על אחד ומתפרש על ריבוי העלים [וכאשר כן הוא לפי האמת דקרינן

שיעור לאתרוג מדאמרינן אפלפלין דלא מינכר לקיחתייהו, ושיעור זה י"ל שצריך להשאיר, ויתכן לפרש לשון הטור שישאיר בו שיעור כדי לצאת בו והיינו דמינכר לקיחתייהו [ברם אאמו"ר שליט"א פירש כונת הטור ובלבד שישאיר כשיעור, כדי שיוכל לצאת בן ואין לנו לחדש שיטה מיוחדת להטור, ולשון הת' סוכה ל' א', כאגוז או כביצה מסתברא דל"ד הוא, וכמ"ש אאמו"ר שליט"א, וכבר הק' הגרע"א ז"ל בגליון סו"ס תרמ"ט על לשון המג"א שכתב כביצה, ודוק בכ"ז. (הערות תשל"ג)

סוכה ל"א ב' ואתי לאפוכינהו ואתי לאיפסולי כו', תמוה מאד שיקבעו חכמים לפסול אתרוג גדול מה"ט, ועוד יש לעי' מילתי' דר"י לק' ל"ו ב' דאמר לר"י אף הם אמרו לו אין זה הדר וכבר הק' כן רש"י יעו"ש, אבל צ"ע אמאי לא אמר אף הם אמרו לו דפסול משום דחיישינן לאינפולי ומנ"ל דס"ל לר' יוסי דיאכא חסרון הדר בגדול כיון דאף ר"י לא ס"ל הכי, ואפשר דמודה ר' יהודה דאף דליכא פסול הדר אין נאה ליקח אתרוג מורכב על כתיפו והיינו דקאמר אף הם אמרו לו אין זה הדר פי' אין זה נאה, וס"ל לר"י דכיון דגדול אינו נאה קבעו חכמים שיעור זה מחששא דאינפולי, ודוק. (הערות תשל"ג)

בענין אתרוג שהי' כביצה ונצטמק דעת החזון איש דכשר ומברכין עליו ולכאו' מפורש כן בגמ' וכמ"ש בחזו"א, ברם יש לעי' מדמכשרינן אתרוג הבוסר אף דכל טעמא דפסלינן פחות מכביצה משום דלא גמר פירא, ולכאו' יש ללמוד מזה דכביצה באתרוג הוא שיעור קבוע כיון שעפ"ר אז נגמר הפרי ואף אם אירע שלא נגמר בכביצה כגון בוסר נמי כשר דמסתבר שכונת התורה שיעור קבוע, אבל אין הדבר כן מדפסיל ר' יהודה הירוק ככרתי משום דלא גמר פירא והיינו אף בגדול מכביצה, א"ו יש כמה עניני גמר פרי, פחות מכביצה אף שאין סופו ליגדל יותר פסול דהרבה פירות יש שלא יבואו לידי בישול לעולם, דלעולם אין אתרוג נגמר בפחות מכביצה, וביותר מכביצה אם אין חסרונו אלא מפני שלא גמר גידולו חשיב שפיר גמר פרי לענין אתרוג, ואם באמת לא נגמר בישולו לעולם לא חשיב גמר פרי אף בגדול הרבה דלעולם עיקר הטעם גמר פרי, אלא דבוסר חשיב גמר פרי וז"פ, נמצא לפ"ז דאתרוג שנצטמק דודאי הוי גמר פרי כשר.

ואאמו"ר שליט"א כתב ע"ז בגליון דמדבריי הטור שכתב גבי הא דמותר לאכול מן האתרוג ביום השני וז"ל רק שישאיר בו שיעור כדי לצאת בו, ומאחר שלא הזכיר הטור שיעור אחר חוץ מכביצה מסתברא דכונתו לזה השיעור, ובאמת דברי הטור הם העתק מדברי הת' ל' א' והרא"ש פ"ג סט"ו, דע"כ יש

תענית

וַיֵּא ר"פ כל פרסה ופרסה אכיל חדא ריפתא קסבר משום מעיינא, ופרש"י, ולי נראה לפרש דר"פ הי' רגיל לאכול יותר בכל סעודה עי' פסחים מאה פפי כו' [וואגב אפרש שם שלפי החשבון כשיש מאה פפי כל אחד נותן חלק ועדיף מחדא רבינא שהוא נותן רק חלק אחד], והיינו דקאמר משום מעיינא שהי' אוכל מעט רק חדא ריפתא וכל פרסה אחר שעבר שיעור עיכול אכל עוד פעם ותו לא מזיק למעיינא כיון שכבר נתעכלו הראשונות, השתא ניחא ודוק, ובגי' רש"י ליכא תיבת חדא. (הערות תשל"ג)

וְלֹא־אָמַר נראה דהדבר פשוט בתלמודן דתנאי מהני דהיינו לא סילק, וזוהי דעת

הרי"ף שלא העתיק הירו' דמהני תנאי, כיון שהדבר פשוט דל"ב לאוסופי אתא, והרי בל"ק מבואר בגמ' דמהני לא סילק, וכש"כ אם התנה בהדיא, [והירו' הוא כל"ק דתלמודן וכשינויא דמשנינן התם בשלא סילק], וזה מבואר בדבריו שכ' דל"ב לקולא, ואח"כ הביא סוברים דהכל תלוי בסילוק אפי' ישן וכתב שזה כל"ק, והם דברי ר"ח בשם הירו' כמבואר בלשונו, ולגודל הפשיטות לא הוצרך לבאר, שהרי הדבר פשוט שאין בשינה אלא חיזוק לסילק, וכיון דבל"ק מבואר דלא סילק מבטל השינה, אין לחדש דל"ב חולק, וכן נקט הר"ן בדעת הרי"ף וכ"מ ברא"ש ובריטב"א, אבל במ"מ פ"א ה"ח נקט שהשמטת הרי"ף משום דס"ל להחמיר בתנאי, ולכן סיים ויש להחמיר, ולפמש"כ לא הוצרך להזכירו מפני שזה מבואר מתוך דבריו כמ"ש הר"ן, [ודברי הב"י בסי' תקס"ד שכ' לפרש בדעת הרי"ף דל"ק ישן ולא סילק ג"כ אסור, הם לפי גרסתנו בגמ' גמר ועמד, אבל בגרסת הרי"ף הרי מפורש בגמ' איפכא, וכבר תמה בק"נ דברי"ף מפורש איפכא במה שהעתיק דברי ר"ח דהכל תלוי בסילוק ולא בשינה, ובאמת זה מפורש בגמ' כגרסת הרי"ף והרא"ש, וגרסא זו

וַיֵּא ר"פ כל פרסה ופרסה אכיל חדא ריפתא קסבר משום מעיינא, ופרש"י, ולי נראה לפרש דר"פ הי' רגיל לאכול יותר בכל סעודה עי' פסחים מאה פפי כו' [וואגב אפרש שם שלפי החשבון כשיש מאה פפי כל אחד נותן חלק ועדיף מחדא רבינא שהוא נותן רק חלק אחד], והיינו דקאמר משום מעיינא שהי' אוכל מעט רק חדא ריפתא וכל פרסה אחר שעבר שיעור עיכול אכל עוד פעם ותו לא מזיק למעיינא כיון שכבר נתעכלו הראשונות, השתא ניחא ודוק, ובגי' רש"י ליכא תיבת חדא. (הערות תשל"ג)

י"ב א' בדין ער מתי אוכל בליל התענית, ואי מהני תנאי

י"ב א' איתיבי' רבא גמר ועמד ה"ז אוכל התם בשלא סילק, הגרסא גמר ועמד צ"ת, וגם לא הו"ל לתנא לסתומי הכי, דהא סתם גמר ועמד היינו סילק, ולכן נראה כגרסת הרי"ף דהיינו ברייתא דבסמוך ישן ועמד, וכן מיושב הלשון ועמד, ולפ"ז הקושיא דסתם ישן היינו סילק, ומשני כשלא סילק דעתו מאכילה, ונראה דא"צ לאוקומה בישן באמצע סעודתו, דכש"כ אם ישן קודם סעודתו או שדעתו לאכול אח"כ.

שם א"ד אמר רבא ל"ש אלא כשלא ישן כו' פשטות הדברים כפי' הרי"ף דל"ב לקולא, דסתמא דמילתא שינה נאמר על הה"ד גמור, ואין כאן מקום להמציא שני גדרים דכל לשון סובר שדבר אחר קובע, והרי כו"ע מודו דבתר דעתו אזלינן ומנלן לחדש פלוגתא דל"ק שינה בלא סילוק לא חשיב הה"ד, ולל"ב איפכא, א"ו ל"ב לאוסופי אתא דכ"ז שהוא ניעור אין הסילוק הה"ד גמור, אבל ודאי דבלא סילק בהדיא, שינה אינה עושה הפסק בע"כ.

נראית עיקר כמש"כ לעיל, שו"ר דכבר כ"כ
הב"ח].

שגמר סעודת ערבית אלא שמתנה לחדש סעודה
בשחרית.

ואם נימא דכל האיסור מפני שסתמא כבר קיבל
עליו תענית ניהא דתנאי מהני, אבל אם
הטעם מפני שסעודת שחרית לא התיירו, אין לנו
אלא לא סילק.

ומ"מ נראה דישן שבגמ' הטעם משום הה"ד,
ואם באמת אין זו שינת לילה או
שסעודתו היא באמת סעודת ערבית, מותר,
[וכ"מ בר"ח ורי"ף שדימו הנדון לקבלה מבעו"י
ביוהכ"פ], וא"כ אין לנו מקור בגמ' לחדש איסור
ע"י שינה כשלא הסיח דעתו, ורק מסברא יש
לנו מקום לחדש שכשמודה שסילק, אין תנאי
מועיל, ואין לנו מקור לחדש נגד הירו', והטעם
מפני שדעתו קובעת מהי סעודת שחרית, דכ"ז
שרוצה לאכול בלילה אין זה דשחרית, והרי בלא
ישן בלילה אע"פ שישן ביום או בתחלת הלילה,
לכו"ע אוכל עד עה"ש, אע"פ שהיא כסעודת
שחרית, וכן לל"ק סילק היינו כשאין דעתו
לאכול עוד עד התענית.

ולענין הלכה כבר הסכימו הפוסקים להקל
בהתנה, מיהו בקיבל תענית יחיד טוב
שיתנה בזמן הקבלה או קודם לכן שאינו מקבל
תענית קודם עה"ש, ואפשר דסתמא דעתו כפי
המנהג, וכמדומה שנהגו שתנאי מועיל בכל גונא,
דודאי לא החמירו בתענית היחיד טפי משל
ציבור.

בראשונים דנו דלשתי' א"צ תנאי, ולכאו' אינו
מובן מה שייך תענית מאכילה ולא
משתי', אבל לפמש"כ דהאיסור הוא לאכול
סעודת שחרית, אפשר לומר דשתי' המשך
סעודת ערבית היא, מיהו ודאי דקשה להמציא
כן בגמ', אבל לענין סברת הטעם שכתבנו, י"ל
דכשמתנה לשותות הרי האמת שלא סילק משתי',
דאכילה דאתמול גורמת שירצה לשתות, ובזה
התנאי עדיף טפי.

ולאחמור נקטינן כהסכמת הפוסקים דתנאי
מהני, [וכתב ב"י בבשם הרא"ש שכן
נהגו], וה"ה לא גמר דכהתנה דמי, ומסתברא
דאפי' חשב מהני דהיינו לא סילק, ואין כאן ענין
דברים שבלב שהכל תלוי בדעתו, [וכ"מ ברמ"א
כשנהגו לאכול בער"ה א"צ תנאי, וכונה בפירוש
הרי עדיפא], ומ"מ טוב להתנות בפיו, ואם מכוין
בזמן קבלת תענית שאינו מקבל אלא מעה"ש
אפשר דאף להמ"מ א"צ להחמיר, ופשטות דברי
התו' שבת קי"ח א' משמע כהמ"מ, דר"י הי'
סובר שאין להקל אחר השינה בשום ענין, וכ"נ
דהרא"ש בתשו' אתא לאפוקי מזה וכתב שנהגו
להתנות אע"פ שלא הוזכר בתלמודן, כצ"ל
וכמ"ש הב"י, והרי סתמו בשו"ע וכל הפוסקים
האחרונים דמהני תנאי, וכן נהגו, וע"י להלן.

נראה פשוט דאפי' עבר ואכל באיסור מתפלל
עננו, דשיעור תענית הוא מעה"ש, והר"ז
כאכל בתוספת יוהכ"פ שאין זה מגרע במהות
התענית, ויש להסתפק אם ראוי לו ללוות
התענית ולפרוע ביום אחר, דע"ז אגלאי מילתא
שלא עבר איסורא כלל, או"ד אין זו אלא הנהגה
נכונה, אבל שפיר מתענה מעה"ש של יום זה
כמו שיתענה תענית אחרת.

בעיקר הדבר שנקטנו דקי"ל דלא סילק אפי'
ישן מותר לאכול, עדיין יש מקום לדון
דתנאי גרע מלא סילק, ואמנם אם באמת לא אכל
סעודת ערבית אף שישן איזה שעות הר"ז כלא
סילק ועדיף מינה, אבל אם גמר סעודתו וישן
שינת לילה וקם בשחרית לאכול הרי האמת
שזוהי סעודת שחרית, ונהי דהתנה מעיקרא, מ"מ
יש מקום לחשבה כטעדיקי של תנאי נגד האמת,
ול"ד ללא סילק דאע"פ שישן הרי האמת שלא
גמר סעודתו כל צרכו, ואילו בהתנה הרי האמת

מגילה

בן עיר בן כרך

בן עיר שהלך לדרך בכניסת ליל י"ד ודעתו לחזור קודם האיר מזרח דט"ו, חייב ב"ד אף בהיותו בדרך, כ"כ בחזו"א, ולפ"ז תושב זכרון שבב"ב וחזור ביום לביתו צריך לשלוח מנות ומתנות לאביונים בזכרון דוקא, וכן המגילה יקרא בפיו ולא יצא מבעל קורא שבב"ב, אבל הברכות שפיר יוצא, כיון שגם הבעל קורא חייב בברכה, סגי בזה לצאת י"ח, (ואפשר שבן חו"ל יוצא בברכת לולב מבן א"י אע"פ שחיבו מדרבנן כדין יו"ט ראשון) ואאמו"ר שליט"א הורה שיכול לצאת מהבעל קורא כיון שזוהי קריאת חיוב אצל הבעל קורא, וגם יוצא ידי חובתו לפמ"ש בירושלמי, ואמנם הירושלמי נקטינן רק בדיעבד, היינו מפני שהקורא אינו יוצא עתה יד"ח, אבל תושב ב"ב שמתכוין לצאת עתה יד"ח מספק, עדיף, כיון שגם יוצא בדיעבד כדין בן כרך שקרא ב"ד, ובאמת בירושלמי הקשו ע"ז א"כ איך משכח"ל שקורין שני ימים מספק, הרי כבר יצא בראשון, ואם חייב לקרא בשני, א"כ מתי הוא הבדיעבד שיצא, הרי לעולם צריך לחזור ולקרא, ואפשר דכשודע שלא יוכל לקרא למחר יקרא היום, ואילו בן עיר שאינו יכול לקרא ב"ד יקרא ב"א ולא בט"ו, ולפ"ז לא הרווחנו כ"כ לצאת ע"י תושב ב"ב, כיון שלצד שהוא מוקף אינו מכוין לצאת היום יד"ח, עכ"פ אם לבסוף יקרא למחר, מיהו כתבו שמבשר ביום י"ד מפני שיוצא יד"ח מדין ב"ב ב"ד, וע"כ שמכוין לצאת יד"ח, ומ"מ דעת אאמו"ר שליט"א שאין להחמיר כ"כ משום ספיקא דב"ב, ויוצא ממנו לכתחלה, [וגם משלוח

מנות מצדד שיוצא בב"ב דסגי בזה לרעות ואחזה, וכן מתנות לאביונים, אבל בזה לא הורה להקל], וצ"ע.

ובענין תושב ב"ב שרוצה לנסוע ביום י"ד לזכרון ולהשאר שם בט"ו, דעת אאמו"ר שליט"א דשרי לכתחלה שהרי כבר קיים מצות פורים, ואין איסור לבן כרך לעזוב הכרך קודם ט"ו אם נתחדש לו צורך בזה, ואינו אלא מדת חסידות, וממ"ש בחזו"א שבן עיר שהי' בדרך חייב לחזור לדרך בט"ו, אין ללמוד לבן כרך שיהא אסור לו לילך, כיון שהבן עיר נפטר מעירו רק מפני הבטחתו להשאר בדרך בט"ו, וחייב לחזור ולקיים הבטחתו, וכיון שלבן כרך זוהי רק מדת חסידות א"כ לבן ספק שכבר קיים מצותו, אפי' מדת חסידות ליכא, כ"כ אאמו"ר שליט"א, ולכאורה הי' נראה שבן כרך שעזב כרכו מיקרי נבל ברשות התורה, וא"כ יש לדון שגם תושב ספק, מפסיד עיקר המצוה ומקיים חיוב תשלומין, מיהו כיון שב"ב אין תפיסה גמור לספק דיפו, בזה אפשר שיש להקל בכה"ג, שו"ר ברא"ש שבן כרך שהלך מעירו ביום י"ד חייב בט"ו בכל מקום שהוא, ולפ"ז גם בב"ב לא נפטר מספיקו.

כתב מרן זללה"ה דבן עיר שנמצא בדרך ב"ד ודעתו לחזור קודם האיר מזרח של ט"ו קורא שם ב"ד, ובן כרך שנמצא בדרך ב"ד ונכנס סמוך לשקיעה"ח בעי בט"ו אינו קורא בט"ו בעיר, וצ"ע מאי שנא, הרי בפשוטו צ"ל שהוא עראי בעיר וחייב לקרא עם הכרך, או דניזיל בתרוייהו בתר מקומו בזמן קריאה. (נכתב קודם הסימן שנדפס במגילה)

מועד קטן

ד' א' ביאור מי קילון

משאר שמחות, והטעם מפני שאין בה שמחה כ"כ, כמ"ש הרמב"ן בתוה"א, שהרי אין בה סיבה לשמחה, רק לחזק האחוה והריעות, ונלא מסתבר לומר דל"ק החמירו במריעות מפני שהיא רשות ובשמחת חתן מותר, דאין להמציא פלוגתא הפוכה בין ל"ק ול"ב, וגם בסברא לא מסתבר שכל שמחה מותרת, ולפ"ז ללישנא קמא אף לשאר קרובים אסור ליכנס לבית המשתה של חתן עד יב"ח, וכ"מ בפרש"י ותו', והלשון סתום דהול"ל אבל לשמחת חתן אסור כל יב"ח, וגם הדבר מחדש לומר שיש אבלות על שאר קרובים יותר מל' יום, ועו"ק דאם עיקר המימרא לומר דשאר שמחה יב"ח, א"כ מ"ט לא איתותב מבריתא, ומסקינן רק בקשיא, ובתו' משמע דס"ל דמצי לשנויי דפרושי קא מפרש מאי שמחה שמחת מריעות, אבל קשה לסתום היתר בשמחה אם בסתם שמחה אסור.

ויתכן דלא ברירא לגמ' אם כונת רבב"ח לומר דאפי' למריעות ל' יום, וא"כ לא איתותב מבריתא, או דכונתו לשאר שמחות יב"ח, וא"כ איתותב מהברייתא, ולכן סתמו בקשיא.

והראב"ד והריטב"א פ"י בל"ק דרק סעודת הרשות אסור, אבל סעודת מצוה מותר מיד, ולפ"ז הוי מחלוקת הפוכה בין ל"ק לל"ב, וגם דוחק לומר שמותר בכל השמחות ולא נאסר אלא בשל רשות.

שם ארכב"ח ולשמחת מריעות מותר ליכנס לאלתר, פ"י כיון שאין בה שמחה כ"כ לא החמירו בה, ואמנם להתחיל שמחת מריעות לא התירו, דנהי דאין בה שמחה כ"כ לא התירו לחפש שמחות של רשות בתוך ל' יום, אבל אם הוא כבר חייב בה לא אסרוה, שאינו נראה כמסיח דעתו לגמרי מן האבלות, אלא כשהוא מתחיל בשמחה זו, אבל כשהוא כבר חייב בה

ד' א' בשלמא מי קילון איכא טירחא יתירא אלא מי גשמים כו', בהגהות הב"ח הביא מהרמב"ם דקילון היינו בור, וצ"ע דא"כ היינו מי גשמים היינו קילון, והו"ל לחלק בין עומק הבור שצריך לדלות ממנו, שאם דולה בעומק אמה מותר ואם דולה מעומק ג' וד' אמות אסור, ול"מ כן, ואין לומר דקילון היינו כד' כדמתרגמינן וכדה וקולתה, דמ"ט קרו ליה מי הקילון, ותנן במקואות אפי' נתמלאו בקילון ובמכשירין הממלא בקילון, ומכל הני משמע שהוא כלי המיוחד לדלות בו מן הבור, ועי' המתרגם בערוך, (או כעין סילון), ועיקרו כדלי ששואבין בו, אלא דאשמועינן רבותא שאפי' בכלי המיוחד לשאיבה אסור.

ולפ"ז מי הקילון היינו מים שצריכין שאיבה ומי מעין ומי גשמים היינו מים שא"צ שאיבה, רק לתקן החריץ שילכו לשדה, וכל שצריך קילון לשאבם, אפי' אם שואב מתוך מעין אסור, דפירוש מי מעין ומי גשמים היינו שהם נשפכים מעצמם, ולכן הקשו מי גשמים מאי טירחא איכא.

שם רב אשי אמר מי גשמים גופייהו כו', לכאורה גם ר"י כולל בדבריו גזירה זו, ומה"ת לחדש שלא גזר משום האי בור גופיה שמא יתמעטו מימיו ויצטרכו לשאוב, ומזה הוכיחו בתו' דקמפלגי בדר"ז כו', דר"י מודה לדרב אשי, אבל רב אשי אינו מודה לדר"י לגזור אטו שאר מקומות, ולכן בנהרות המושכין מותר.

כ"ב ב' דיני שמחת מריעות וסעודת מצוה באהל

כ"ב ב' על כל המתים כולן נכנס לבית השמחה לאחר ל' יום כו' ארכב"ח ולשמחת מריעות, בלישנא בתרא מבואר דמריעות קיל

מיוחדת, וכעין שמחת מריעות שבגמ', דכל מסיבת סעודה לשם שמחת אכילה, [וכלשון הירושלמי אסור לילך בסעודה] אסור, והתירו בהני של מצוה שאין בהם שמחה [כחתן] רק שמחת המצוה, והרמב"ן כתב אכילת קדשים וחבורת הפסח, אע"פ שאוכל בחבורה ויש שם משתה ושמחה מותר לאחר שבעה, וממ"ש בירושלמי פ"ב ה"ג לוויין ברבית לחבורת מצוה ולקידוש החדש, [וכדתנן סנהדרין ע"א א' גבי בן סו"מ], משמע שזו סעודה מיוחדת ולא אכילת קדשים ופסחים, ועי"ש סנהדרין ע"א ב'.

והראב"ד פ"י סעודת מצוה שהי' משיא יתום ויתומה, ועפ"ז כתב דשרי רק לאחר ל' יום, אבל הרמב"ן כתב דבזה אסור, ולא התירו אלא כעין קדה"ח, ולכן התיר מיד לאחר שבעה, ואפי' באביו ואמו שרי, אבל בד"ה נמצינו למדין סתם הרמב"ן בזה, ומ"מ העיקר כמבואר בברייתא דזה קאי גם על אביו ואמו, ואף במריעות הי' נראה כן בפשטות הגמ', והטור בסי' שצ"א כתב דעל אביו ואמו מותר לאחר ל' סעודת מצוה.

בדין כניסה לבית השמחה בלא לאכול

הרמב"ן בתוה"א שם (ענין האבילות בשמחה כיצד אות ע"ג), הביא פלוגתא אם האיסור ליכנס לבית השמחה, או שהאיסור רק לאכול שם, וסיים ומסתברא אסור ליכנס לבית השמחה אמרו כו' שאין אבלות במקום שמחה, ולכאורה בפשטות הגמ' נראה שהעומד בחבורת מצוה ואינו אוכל עמהם אין לו שמחה, [ובפרט אכילת פסח וקדשים שהזכיר הרמב"ן], ולא דמי למזמוטי חתן וכלה שהזכיר הרמב"ן, ולפ"ז שמחה שהזכירו בגמ' וסעודה שאמרו בירושלמי באכילה עמהם מיירי, אלא שיש להבין מסברא דבמקום שהשמחה גדולה כמזמוטי חתן וכלה, יש שמחה גם בלא אכילה ושתייה, וג"ז בכלל האיסור, אבל הישיבה בצד האוכלים בזמן אכילתן אין בה שמחה, שבזמן האכילה אינו כמשתתף עמהם ואינו מגיע לידי שמחה בלא

לא אסרו, ולא מפני חיוב הממון התירו, אלא שכשעושה כן מפני חיוב אין בזה איסור.

ובזה מיושב משה"ק הרמב"ן בתוה"א [וכ"ה בריטב"א] למה התירו לו לאכול עמהם יעשה להם משתה ויסב עמהם ולא יאכל, וי"ל אין זה כבודן של חברים לאכול בביתו של זה על שלחנו והוא לא יאכל עמהם, עכ"ל, ולמש"כ אין קושיא אם התירו לאכול גם כשיכול להמנע מלאכול, כיון שעיקר האיסור במריעות מפני שמתעסק בעשיית שמחות, אבל כשחייב בהן כבר אין איסור כלל, מיהו הרמב"ן עצמו סובר שבכל מקום שאסור לאכול אסור גם ליכנס, ואף שהדין אמת במזמוטי חתן וכלה, אבל במריעות לכאורה אין שמחה בלא אכילה, (ובירושלמי הגרסא אסור לילך בסעודה).

שם ל"ק הא באריסותא הא כפורענותא, ברש"י כתי' ובראשונים הגרסא בארישותא בשי"ן, וכן יש גרסאות בפרעונא, וכן כתב הראב"ד בארישותא כלומר הלואה כמו והאיש אשר אתה נושה בו מתרגמין דאת רשי ביה, עכ"ד, ויש גורסין ברישותא, שו"ר ברי"ף וה"מ בפרענא אבל בארישתא.

כתב הרי"ף ועל אביו ועל אמו ב"כ וב"כ לאחר יב"ח, ולא נתפרש מנליה ד"ז, הרי בפשוטו דין תוך ל' לקרובים כדין יב"ח לאביו ואמו וחמיר מיניה, וא"כ לכה"פ הי' ראוי להתיר לאחר ל' יום, ואמנם אין רמז לחילוק זה בגמ', וא"כ יש לנקוט דגם באביו ואמו מותר לאלתר, כיון שההיתר הוא מפני שאין בה שמחה כ"כ, וגם בברייתא דקתני בהדיא שמחת מריעות, מתפרש שכן הדין באביו ואמו, ומגלן לחדש חילוק זה באביו ואמו.

בירושלמי ה"ח מסיים עלה אם היתה חבורת מצוה או קדוש החודש מותר, והרמב"ן העתיק ממס' שמחות ואם היתה חבורה לשם מצוה כגון קדוש ר"ח מותר, למדנו מכאן שכל מסיבה אסורה אע"פ שאין בה שמחה

בירושלמי אמרו דעל כל המתים אסור לילך בסחורה עד ל' יום על אביו ועל אמו עד שיגער בו חבריו ויאמרו לו צא עמנו, והרא"ש והטור פי' ד"ו משום שמחה, וצ"ע בטור סי' שצ"א ס"א שכתב דאסור כל יב"ח, אבל בטוש"ע סי' ש"פ סכ"ה כתבו עד שיגער בו חבריו, ואולי הטור מפרש שיגער על הליכה זו, ובלא גערה אסור כל יב"ח, אבל בפשוטו כמו תספורת מכיון שגערו פעם אחת מותר להסתפר בכל שעה, שכבר נגמר זמן אבילות של תספורת, מיהו משום מנהג יש שכתבו לאסור כל יב"ח עד שיגער.

בגדר איסור כניסה לשמחה באבל

לענין הלכה גדר הדברים בטוש"ע סי' שצ"א ס"א דאבל אסור בשמחה, ויש מקומות שבלא סעודה אין שמחה, ויש מקומות שעצם ההשתתפות בסעודה מוכיחה שאין לו צער אבלות כלל, ולכן סעודת מרעים אסורה אף שאין בה שמחה כ"כ, וסעודת מצוה אם אין בה שמחה כ"כ מותרת, ונקטו האחרונים שאף סעודת בר מצוה וחתן תורה ובראשית וסיום מסכת בכלל זה, דכיון שעוסק במצוה אינו כמסיח דעתו למשתה, מיהו אם יש שם שמחה של ריקודים ומחולות אסור, ואין לאכול בסעודה כזו אם עשויה באופן של שמחה, אף כשדעתו לצאת משם בזמן המחולות, כיון שכל האוירה היא של שמחה.

בסעודת נשואין לא התירו ליכנס כלל, ואפי' בחופה לשמוע הברכות נחלקו הפוסקים, וכהיום שמזמרים שם אסור לכו"ע, וצריך לעמוד בחוץ במקום שאינו כמשתתף בשמחה.

במ"ש הרמ"א בסי' שע"ד ס"ו שנהגו הקרובים לאבל להראות קצת אבלות, וכתב הש"ך סק"ז שאין אוכלין חוץ לביתם לא בסעודת מצוה ולא בסעודת מריעות, וכתב אאמור"ר זללה"ה להקל ליכנס בלא אכילה, מ"מ נראה שאין לרקוד שם, דריקוד גרע מסעודה.

אכילה, משא"כ בזמן הריקודים ומזמוטי חתן וכלה.

ולפ"ז הדבר תלוי לפי הענין, שאם מיסב עמהם ומשתתף בשמחה, יש לאסור בלא אכילה, אבל בכניסה לחדר באופן שאינו משתתף עמהם כיון שאינו אוכל עמהם אינו בא לכלל שמחה, אבל ברקודים ומחולות ולראות במזמוטי חתן וכלה יש לאסור משום שמחה, (ועי' טוש"ע סו"ס ש"פ שאפי' לילך בשיירא לסחורה חשבוה כשמחה).

הראשונים למדו להתיר סעודת סיום כמו חבורת מצוה, מיהו בארחות חיים וכל בו כתבו שאין בה שמחה כ"כ, ולפ"ז אין להתיר בשמחה של כבוד התורה ברקודים, שלא התירו אלא שמחה של מצוה שאינה ברקודים ומחולות, דבזה בלא מצוה אסור, אבל ברקודים ומחולות הכל אסור.

עוד בביאור ההיתר בשמחה של מצוה

במה שביארנו דההיתר של שמחה של מצוה עיקרו בגלל שאינה שמחה גדולה, ומ"מ בלא מצוה ג"ז אסור, ולפ"ז משמע שלא המצוה היא המתיר, אלא השמחה שלא לצורך זהו האוסר, ולכן גם שמחת מריעות הותרה רק בצורך לשלם חובו, העיר בני מאיר נ"י דמשמעות הרמב"ן כפשטות הברייתא שהשמחה של מצוה זהו המתיר, וביאור הדברים דכל שאין סיבה גשמית לשמחה רק המצוה, בזה השמחה מתרת, משא"כ בחתן שיש סיבה נוספת לשמחה, שזה גורם שתהא השמחה גדולה, וחשיבא המצוה לשמוח עם החתן, ולפ"ז גם ברית ופדה"ב ראוי ליחשב שמחה של מצוה, כיון שאין השמחה בבנו אלא בהכנסתו לברית ופדיון, ול"ד לחתן שיש גם שמחת הנשואין, וערשב"ם פסחים קי"ג ב' מי שאינו מיסב בחבורה של מצוה כגון משתה של ברית מילה או בת כהן לכהן, ובפי' ר"ח כגון קידוש וכיו"ב.

בקריעה על ערי יהודה, מה הם ערי יהודה

מו"ק כ"ו א' ערי יהודה מנלן דכתיב ויבואו אנשים משכם משילו ומשומרון שמונים איש מגולחי זקן וקרועי בגדים ומתגודדים ומנחה ולבונה בידם להביא בית ד', בירמיה מ' ה' מבואר שהפקיד מלך בבל את גדליה בערי יהודה, ומשמע שהמצפה מערי יהודה, [שו"ר מציינים מצפה בחלק של בנימין, וא"כ צ"ל שראו ערי יהודה משם ונבוכדנצר הפקידו על ערי יהודה], ומבואר בהאי קרא שעדיין אחזז המנחה והלבונה בידם להביא בית ד', וש"מ שעדיין לא ידעו שהבית חרב, וכבר קרעו בגדיהם כשהגיעו למצפה או סמוך לה, ועדיין לא ידעו מהחורבן, דלא מסתבר שמעיקרא הי' דעתם להביאם בית ד', ועכשיו אחזזם לגניזה בעלמא, דאין ענין להזכיר ד"ז אא"כ עדיין היו מוליכין אותם לבית ד', ובירושלמי מיתי מינה שקרעו על ירושלים, ולא ס"ל התם לקרוע על ערי יהודה, ועכ"פ הוכיחו מזה שקורעין על הערים בלי ידיעה מהחורבן, ובתלמודן סברו מהא דהוזכרו בקראי ערי יהודה כדבר מיוחד בכל הגזירות ש"מ שהם מחשבין חורבן לעצמון, ולפ"ז אין מקור לקרוע עוד על ירושלים, אלא דסברא היא בק"ו מערי יהודה, וכן המקדש בק"ו.

ולכאורה נראה דערי יהודה נקראין רק הערים שסביבות ירושלים, כלישנא דקרא בכל דוכתא בערי יהודה ובחוצות ירושלים, [ומהני קראי מוכח שאין הכונה מפני שבבית שני עלו רק שבט יהודה, דהא בבית ראשון קיימינן, ומהתם ילפינן], וראי' לזה שהרי אותם אנשים שבאו משכם ושילה לכאורה היו להם גם ערי יהודה סמוכות להם, שהרי עד באר שבע מתפשטין ערי יהודה, ואפ"ה קרעו רק כשהגיעו למצפה וש"מ דאע"פ שדרים בהם שבט יהודה לא מיקרו ערי יהודה, שו"ר שז"א שהם באו מן הצפון ושבט יהודה מתפשט לדרום, ומכאן גם מוכח שאין קורעין על ערי ישראל, עי' ב"י או"ח סי' תקס"א, שהרי מי שקרע על אחת מערי

יהודה אינו חוזר וקורע על עיר אחרת, חוץ מירושלים כמ"ש הרמב"ן בתוה"א, ואע"פ שראו ארץ ישראל בחורבנה לא קרעו עד שהגיעו לערי יהודה.

ובזה מיושב מ"ש הברכ"י בשם בעל חסד לאברהם שהמנהג שאין קורעין על חברון, וכתב הטעם דחשיבי ערי הלוויים ולא ערי יהודה, [דהיינו שלא היתה מבצר שחורבנה יוכיח על חורבן יהודה], וסיים שאין לסמוך על טעם זה, והובא בשע"ת שם, ולמש"כ י"ל דלא חשיב ערי יהודה אלא הסמוכין לה, וחברון רחוקה טובא מירושלים, ולא נחשבת בכלל ערי יהודה הסמוכין לה ובאמת גם על הסמוכין לחברון לא קרעו, והזכירו חברון לפי שהיו רגילין לילך לקברי אבות.

ולפ"ז הקריעה על ערי יהודה שהם שלב ראשון בחורבן, ואח"כ ירושלים ואח"כ בית המקדש, וענין זה נקבע לפי סביבות ירושלים ולא לפי נחלת שבט יהודה, ולפ"ז בית לחם שהי' בחלקו של יהודה יש בו דין ערי יהודה, כיון שהוא סמוך לירושלים.

מיהו אין הכרע לכל זה דאיכא למימר דערי יהודה שהוזכר בכל מקום הכונה בגלל שהמלכות נשארה בשבט יהודה לחוד אחרי שגלו עשרת השבטים, וכמו שהזכירו הפוסקים איש יהודה וחטאת יהודה כנגד זה הזכיר ערי יהודה א"כ י"ל שכל נחלת יהודה בכלל, ומ"מ נראה יותר שאין מסמל חורבן יהודה אלא הסמוך לירושלים, אבל אכתי לכיש ומרישה ועזקה נקראין בפוסקים ערי יהודה, אע"פ שאינם קרובות לירושלים יותר מחברון, ומציירין אותן רחוקים למערב טפי מחברון, והרי לצד צפון לא מיקרו ערי יהודה אע"פ שקרובים לירושלים, וש"מ שאין תלוי בסביבות ירושלים אלא בערי יהודה.

ולכאמור לא הוכרע בידינו ד"ז אם ערי יהודה רק הקרובים לירושלים או כל ערי יהודה ממש, [ויתכן שדי בזה לקיים המנהג

לענין חברון בעדות הגדולים דספיקא דרבנן לקולא], דאכתי הרי לא שמענו שיחששו על באר שבע וכל הערים משם עד ירושלים שהם ערי יהודה ואף שחלק ניתן לשמעון, הרי בבית שני היו רק שבת יהודה ומבואר שישבו בבאר שבע.

אבילות

ח' א' ואר"ח אפי' צרוורין כו' נראה דאסיפא קאי וכפי' קמא שכתבו התו', וה"ק אפי' לא קברן אינו מתאבל כי אם אותו היום, וקמ"ל דלא נימא דוקא שקברן, ששמחה היא לו שקוברן בקברי אבותיו, הוא דסגי באבילות יום, אבל כ"ז שלא קברן אבל הוא, אלא אפי' צרוורין כו' (ואפשר דביום הקבורה ג"כ ינהג אבילות).

ולפ"ז ניחא נמי הא דמייתי לסיפא דברייתא ולר"ח, דלא נימא דמתני' בשקברן דאז

שמחה היא לו, וברייתא בשלא קברן דאז השמחה ליכא וממילא איכא אבילות, דכיון דקאמר ר"ח ואפי' כו' מבואר דהברייתא בשקברן איירי ואפ"ה קתני שמתאבל כל היום, וקשיא לר"מ, ועוד נראה דבלישנא דר"ח משמע דהאי תנא ר"מ הוא מדקאמר אפי' צרוורין כו' אלמא דבקברן איכא טפי סברא למימר דסגי באבילות יום והיינו כר"מ, וניחא נמי משה"ק תו' ד"ה ורמינהו, ומיהו יש לדחות דר"ח אתא לאפוקי מפרש"י, אבל טפי מסתבר דלא ס"ד הכא שיהא אבל לעולם כ"ז שלא קברן, כ"ז רשמתי לפו"ר וצ"ע.

ששמחה היא לו, ר"ל שמחה ממש כמ"ש ברא"ש בשם ירו' אלא דלענין הרגל צריך להוסיף ששמחת הרגל מבטלת האבילות. [הערות תשל"ז]

יבמות

גרמו לו, אבל לפו"ר ל"מ כן בפוסקים, ולע"כ כלל.

(ואם נאלץ לפגוע באשכיו מחשש שתתפשט המחלה, אבל עדיין אין האבר פגוע חשיב ביד"א אע"פ שחשש החולי גרם לו, שאין לייחס הפגיעה ליד"ש כלל, ומעשה באחד שכרתו לו אשך אחד, ורצו לעשות הקרנות באשך השני מחשש שמא יש שם תאים סמויים, ואמר אאמו"ר שליט"א דמשום איסור סירוס יש להתיר כל מה שמועיל לחשש סכנה אפי' חשש רחוק, אבל יאסר באשתו דהו"ל פצוע דכא בידי אדם ואין לחייבו בזה בחשש רחוק), מיהו אם ההקרנות אינם עושים היזק ניכר, י"ל דלא קרינן ביה פצוע ודך שאין כאן פגיעה ודיכא אלא קלקול באופן שאינו ניכר וזה דומה לכוס עיקרין, וגם יש סניף מדעת מהרש"ל אם נימא דספק פגוע המחייב טיפול דינו כביד"ש, וגם אפשר שנשאר אחוזים קטנים מאד שראוי להוליד, וכיון שהיו כאלו שהתירוהו כמדומה שהתירו לו לעשות ההקרנות, ואמרו שמסתמא כבר לא ישאל לגבי אשתו, וגם בצירוף ספק פ"ד.

ע"ז ב' בגדר פצו"ד בידי אדם וביד"ש

ע"ז ב' אמר רבא היינו דקרינן פצוע ולא קרינן הפצוע, מבואר דהדיוק מהניקוד ולא מדחסר ה"א, ובלא"ה קשה הדיוק דלכתוב בה"א הידיעה, ולגרסא דידן נראה דדייק מדקרינן הפ"א בשו"א ולא בקמ"ץ, ולכך הוסיפו בגמ' הפצוע לבאר הדיוק מדלא מנוקד בקמ"ץ, דלאחר ה"א ודאי ה' מנוקד בקמ"ץ, ואי הוה קרינן פצוע בקמ"ץ ה' משמע המציאות שהוא פצוע אפי' ביד"ש, והשתא דקרינן בשו"א משמע שנפצע, כמ"ש בגליון מהערוך מקרא דפרעה אהרן, וכתוב התם כי פרוע הוא כי פרעה אהרן, דפרוע זוהי המציאות ופרעה זהו המעשה של הפריעה, וה"נ דקרינן פצוע כמו פצועהו, ולרבא דבסמוך דפצוע ודכא תרי מילי נינהו, ודאי דהו"ל למיקרי פצוע בקמ"ץ.

ולפי' הדרשא ה' נראה דביד"ש זוהי סוג פגיעה אחרת שנעשה ממילא פצוע, משא"כ בנכרת הגיד ע"י אבן הברד, שאין חילוק בין אבן שנפלה ע"י אדם בלא מתכוין לאבן הברד, דסו"ס נעשה כאן מעשה פגיעה ע"י חפץ הניכר לעין, ולא מגרמא כרעם או חולי שתחלואי הגוף

כתובות

תהרוג, אבל לתועלת שרי.

שם אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריהם מי שלקח מקח רע כו', במסכת כלה שם הקשו מ"ט לא מייתו מהא דמותר לשנות מפני השלום, וצ"ב מאי קושיא הרי התם באמת מסתיר ומשקר, אבל כאן החתן מכיר את הכלה, ואין מסתירין ממנו כלום בדברים אלו, אלא נותנים לו הרגשה טובה במקחו, ועוד דהתם יש חשש לשנאה וקלקול, וכאן השבח רק לשמחה וטוב לבב, ולצורך זה אין היתר לשנות.

שם הוי אומר ישבחנו בעיניו, משמע דבזה ב"ש נמי מודו, ואפשר שיש חילוק אם טעה במקחו, שבזה ראוי לעודדו לראות הטוב שבמקחו, שזה להצילו מצרתו, ודמי לגדול השלום, משא"כ לשמח חתן שאין לשקר לצורך זה, שלא טעה במקחו ואינו מצטער, ומ"מ מיתו מינה ב"ה דבמקום הצורך לא חיישינן למדבר שקר תרחק.

שם מכאן אמרו חכמים כו', פי' מהא דב"ה שרו לבטל מדבר שקר תרחק, כדי להציל חבירו מרעתו, ש"מ שראוי שילמדו מזה שזוהי הדרך הישרה, ולא דוקא לענין שקר, אלא להיות מעורר כדי שיוכל להיטיב עם הבריות בכל מילי דחסד.

כתובות ט"ז ב' ת"ר כיצד מרקדין לפני הכלה, לכאורה נראה שבין האנשים היתה רק הכלה עם החתן, ורקדו לפני שניהם יחד, והיו מרקדין לפני החתן והכלה ומשבחים הכלה לשמח החתן.

י"ז א' בש"א כלה כמות שהיא, פי' שחכמים לא קבעו כלל כיצד מרקדין, אלא כל אחת לפי ענינה, ואם היא חגרת או סומא ישבחה במילי אחריני דאית בה לשבח, שו"ר שכ"כ הריטב"א, ופי' קמא שכתב שאומרים כמות שהיא אינו מובן, מהו לשון זה ומה תועלת באמירתו.

שם ובה"א כלה נאה וחסודה, לשון וחסודה מתפרש חסידות וכן אמרו במס' כלה רבתי פ"י וחסידה בעצמה, אבל לשון חוט של חסד שפרש"י מחודש, ובכה"ג רגילין לומר לשון נושאת חן.

שם והתורה אמרה מדבר שקר תרחק, במס' כלה שם מפרש שהקושיא מלשון מדבר משמע אפי' דיבור בעלמא, שאם הכונה רק לשקר של רמאות הול"ל משקר תרחק, ובה"א שאין הדיבור מוחלט לשקר דדילמא נאה במעשיה נאה מבתי אבות, וקרא דמדבר שקר תרחק היינו לרמאות כדמסיים ונקי וצדיק אל

נדרים

ט"ז א'

עצים להסקה], וא"כ קשה מעצים, ויתכן לדחות דלע"ז היו קונים במחובר דוקא [עי' זבחים קט"ז ב'], ולכן אין זה מצוי כ"כ, אבל ל"מ כן סתמות הדברים, וצ"ע.

ובשריותא דיער שלם לכאורה י"ל דזוהי קו' דרבינא, וא"ל רב אשי דכל דבר שאם הי' בא לקנות בזא"ז שרי, אין לאסור בב"א, דע"כ קנית עצים אלו הו"ל כחד עברא דנהרא לגבי הגוי, כיון שאם ירצה יקחם בזא"ז, וכל כה"ג אפי' בב"א שרי. (לפז"ר)

נזיר

בנזיר פ"ב תרתי תלת יש לפרש או שנשנה משנה דפרה ודלת דהיא תרתי קודם השלישית. [הערות תשל"ז]

בנזיר נתקשה בתו' הרא"ש היכי משכח"ל מצורע ספק, הרי מוקמינן ליה בחזק"ט, וי"ל כגון שגילח נזירות טהרה, ונודע לו שנטמא בסככות ופרעות וכיו"ב, דהשתא תגלחת הטהרה שלו תהא בספק.

ט"ב ב'

ט"ב ב' רוב עצים להסקה הן עומדין, יש כאן לדון א' דעצים מצויין טובא בשוק ויש לחשבן כחד עברא דנהרא, ב' דכשלוקח יער שלם ואינו צריך כ"כ להסקה ע"כ חלק ממנו לע"ז, ובבהגר"א אמנם הוכיח מכאן דאסור למכור לו אף כשיכול ליקח, ולכאורה הי' נראה לחלק בין מצוי טובא למצוי מעט, דכשיש כמה מוכרים הרי הלפני עור מתחלק ביניהם, ואפי' אחד מהם גוי, דסו"ס הדבר תלוי בהסכמת מספר בנ"א, משא"כ בדבר המצוי ביותר כגון פת וירקות דיש הרבה מוכרים והרבה לוקחים הי' נראה כחד עברא דנהרא אע"פ שצריך לקנות, [מיהו בדרך כלל דבר כזה יש בו שריותא דרוב

סוטה

ד' א'

ד' א' מצינו שיעור ביאה כשתיית הכוס והוא חד שיעורא עם כדי לצלות ביצה, ולכאורה יש ללמוד מזה שזהו שיעור שתיית רביעית לענין צירוף לברכה אחרונה ועוד, לדעת הרמב"ם. לפו"ר.

ל"ח א' בענין ברכת כהנים

סוטה ל"ח א' אמר אביי נקטינן לשנים קורא כהנים כו' להם לשנים, פשטות הדברים שדרשא דקוראין להם אסמכתא בעלמא היא, דודאי עיקר קרא לכהנים נאמר, וכדרשין מזה כאדם שאומר לחבירו, ושעוברין בג' עשה, ובספרי אסמכו מזה שקורין כהנים, וכן אסמכו מזה שמקריאין להם יברך, ואמר אביי דמהאסמכתא יש ללמוד שתיקנו כן רק בדאיכא שנים, והטעם מפני ששנים צריכין להזמין את עצמם יחד לברכה, אבל אחד א"צ זימון, וראי' לזה מר"ח דסבר שרק הכהנים מזמנין זא"ז, ולא משמע דפליג על כל המושג של אמור להם, א"ו לכו"ע ענינו זימון, ולכן ס"ל שרק הכהנים יכולין לזמן זא"ז, ונדברי אביי אפשר שנאמרו כלפי הגדון שבירושלמי אם קורא לאחד כהן או כהנים, ואר"ח שם שקורא כהנים לכלל השבט, ואביי ג"כ קיבל שקורין רק כהנים לשון רבים, אלא שהטעם מפני שלאחד אין קורין כלל].

ולאמור אין בדברי אביי התייחסות למצות ברכת כהנים שהיא בודאי אף ביחיד, דלא מיירי אלא בהנהגת הקריאה מדרבנן, וא"א להבליע בלשון זו החידוש דכהן אחד מצותו רק מדרבנן, דהול"ל כהן אחד אינו עובר בעשה, וסתמות הגמ' דכהן אחד ג"כ עובר, וכן יש ללמוד מקרא דוישא אהרן וגו' דמתפרש אהרן לחודי', וברכת כהנים הואי כמ"ש בת"כ ובגמ' לעיל, וערמב"ן עה"ת שם, וש"מ דיחיד נמי דאורייתא.

וכ"מ בטור ר"ס קכ"ח דאין לפרש הפסוק שהמצוה בשנים בשנים, דוקא, אבל משמע שם דרך באמרו לו עובר, ולכאורה לתלמודן דאין אומרים לו, הרי הוא עובר בלא אמירה, וכ"כ בפמ"ג שם בשם הט"ז והפר"ח, דטעמא דאינם עוברין בלא אמירה היינו מפני שמדרכנן צריכין להמתין לאמירה, וכיון שאין ראוי להם לברך אינם עוברין בעשה, אבל יחיד שצריך לברך מיד עובר מיד, ובירושלמי לא הוזכר ענין הקריאה לגבי העשה, אלא אם עומד בבהכ"נ ע"ש, (אבל אין נראה לחדש ברכת כהנים דרשות ביחיד, אם איתא דדרשא גמורה היא למעוטיה מחובה, ועמנח"ח מ), ולהאמור כיון דלהירושלמי אחד חייב מדאורייתא אין מקור דתלמודן פליג, והא דתנן ברכות ל"ד א' אם אין שם כהן אלא הוא כו' דאם יש שם אחר בלא"ה צריך להקרות לו וגם איכא פגם כשאחד מברך ואחד לא, אבל אם אין ברכת כהנים כלל אין חשש, ולא נחית תנא להשמיענו דאע"פ שמפסיד ברכה מכל הציבור.

אבל דעת תו' במנחות מ"ד א' כדעת הר"פ שבטור, ועי' תו' הרא"ש סוטה שהביא י"מ כן.

ואפשר דלהירושלמי שקורין כהן או כהנים גם לאחד ענינו הזמנה לברכה, שלא יתחילו בברכה פתאום, אלא כישראל יבקשו מהם, ולכן אר"ח שם דהחזן צריך להיות ישראל, שהזמנה זו לא שייכא בכהנים, וג"ז דרך כבוד מדרבנן.

מ"ו א' בדין מלאכה הפוסלת בעגלה ערופה

מ"ו א' ומה פרה שאין השנים פוסלות בה כו' צ"ב היכי עבדינן ק"ו מהא דפרה מצותה בכך ועגלה מצותה בכך, והי' מקום לומר דבפסול זקנה קיימינן שפסק הרמב"ם בפ"א דפרה דזקנה כשרה בפרה אע"פ שפסולה בשאר

ודשה, דלא שמעינן ל' מגופה דפרה אלא מעובד בה, שו"ר בתו' ב"מ לא' א' דנקטו דלמאי דיליף להו מגופה דפרה ל"ל גז"ש, ועי' להלן.

שם עבודת איסור אימא ליתסרו, פי' מדין נעבדה בה עבירה, ולפי' עבודת היתר אימעט מבה ועבודת איסור מאלה, דבקרא דעגלה אין שייך למעט עבודת איסור, ועבודה דכשהו קדשים נמי מדין עבודת איסור הוא, ועוד דכיון דאיסורא דקדשים הוא ס"ד דמיפסל בהכי.

בדין מלאכה הפוסלת מקרא דעובד בה הי' נראה דאף בעגלה לא בעינן משכה, דקרא דעובד בה מתפרש שנעשית בה מלאכה, ואף אם המלאכה לא היתה ע"י משא, כגון דישא וכיו"ב, ולא נאמר דין משכה אלא במשא, תדע דדישה ליכא לרבוויי מגופה דפרה דעלה עליה הוא דכתיב, וע"כ דמעובד בה ילפינן ל', ואי בעגלה האי קרא רק במשא שעליה מתפרש לא הו"ל לחדש בפרה בלא עליה, ולפי' כל היכא דנעשית מלאכתו ע"י הבהמה כגון שנשען עלי', א"צ משכה, והיינו ברייתא דדישה פוסלת, והיינו מתני' דנשען עלי' ונתן טליתו עלי', והיינו דתניא בתוספתא דפרה דכל מלאכה שחייבין עלי' במקדשין פוסלין בפרה, [ובפשוטו כולו תנאי מודו בזה, מדלא מסייעין לר"י א"ר ממתני'], דכל היכא דנעשית מלאכתו היינו עובד בה ואין בזה תנאים דעלי' ודמשכה.

ולפי' ניחא הא דאשמועינן רב יהודה בעודה של שקין ולכא' מתני' היא נתן טליתו עלי' פסולה, ולא הוזכר במתני' משכה, ועכ"פ הו"ל לשנות דבריו אמתני' ולומר נתן טליתו עלי' אע"פ שלא משכה פסולה ובעגלה עד שתמשוך, ובגמ' נמי הו"ל לסיועי' ממתני', א"ו מתני' מיירי שנעשית מלאכתו ע"י שטליתו משתמרת על הפרה, וכן כולוהו, ובזה לכו"ע עגלה ופרה שוין מקרא דעובד בה, ור"י אשמועינן דאע"פ שעדיין לא נעשית מלאכתו, נפסלת מדין עליה עלי' כל דבר, והיינו דנקט

קרבתו, אבל אכתי אין זה חומר דעגלה, דאי מכשרינן זקן וחולה ומזוהם בחוץ ה"נ דכשר בעגלה, וכבר ביאר במל"מ שם דרק הפסול דרבנן הכשירו בפרה, ובגמ' ק"ו דאורייתא עבדינן, ובהדיא מבואר בגמ' בסמוך דאפסול שנים קיימינן, דאמרי' אטו קדשים מי ליכא דפסלי כו', ונראה דבאמת אין זה ק"ו אלא עיקרו מה מצינו, מיהו כיון דמעגלה אין ללמוד לפרה מה"ט דשנים, דכיון דהצריכה תורה עגלה, הי' מקום לומר דמה"ט בעינן לא עובד בה, מש"ה אמרי' נמי לאידך גיסא לשון ק"ו, ולענין עול הדבר מובן דבעינן עגלה שעדיין לא נהגו בה כפרה למשוך בעול.

שם אלא מעתה כו' לשון הגמ' משמע דה"ק אלא מעתה דעגלה חמירא מפרה דאימעטא מבה א"כ א"א ללמוד שאר עבודות בק"ו, וזה כמו ואם נפשך לומר דלקמן, ורש"י פי' דמבה דעגלה פריך.

שם שאני פרה דילפינן עול עול מעגלה, השתא ס"ל לגמ' דמגז"ש ילפינן דלאו דוקא עול, והדר מוקמינן לכולהו בפרה כדינה דאפי' לא משכה פסולה, וכ"מ במהרש"א, ולפי' צ"ע במ"ש רש"י לקמן דממקום שבאת לאו תנא קתני לה כו', דהא דעול עול ידעינן קודם הבריתא וס"ל דלא אמרי' ממקום שבאת, וא"כ הו"ל למיפרך מסברא דנימא ממקום שבאת, דמהבריתא לא נתחדש כלום, ולשון הגמ' וממקום שבאת משמע שזה דבר פשוט ואי תנא דברייתא קתני לה ניהא, ובדוחק י"ל דכיון דברייתא מפקעא לה מק"ו אלא דמסיימא ואם נפשך לומר, א"כ יש לנו להשוות לימוד הגז"ש לק"ו, ובק"ו ודאי מסתבר לומר ממקום שבאת.

יש לעי' למסקנא דר"י א"ר ס"ל כתנא דמגופה דפרה ילפינן לה, א"כ גז"ש דעול עול ל"ל, ומפרש"י משמע דבאמת לתנא דמפליג בין עול לשאר עבודות לא מיתר עול לגז"ש דאיצטריך לגופי', [עי' ד"ה נאמר כאן], ואפשר דאיצטריך גז"ש לעבודות שאינן משא כגון הכניסה לרבקה

קשה לפרושי בכלל ופרט דרך עבודת משא זו, אבל פשטות הגמ' שאין כאן שני ענינים), ומש"ה פשיטא לרש"י ותו' דמאן דדריש שאר עבודות מגופה דפרה לא איצטריך גז"ש דעול עול, ודנו בתו' מנ"ל דבעינן עובד דומיא דעבד, ואיכא למימר דגז"ש היא אלא דלמידין ומשיבין, כיון דלא מופנה, ובהא גילוי מילתא הוא.

ולפ"ז יש להבין מאי קמ"ל ר"י א"ר, ומ"ט לא מייתי ממתני', וי"ל דברייתא מפרשא טפי וגם מפורש טעמא דמילתא, ובמתני' הו"מ לדחוקי דעד שתמשוך קאמר, וקמ"ל דלאו דוקא עול ור"י קמ"ל דאע"פ שעדיין לא עשה מלאכתו פסולה, ואאמור"ר שליט"א פי' בדר"י כדפרשי' בשלא בשעת מלאכתו, דהשקין הרקים או החבל אין לו צורך שיהיו על הבהמה וה"ה ע"ג קרקע אלא שנזדמן שנתנם עלי', וקמ"ל דאעפ"כ פוסל, אבל כל שנתכוין להניחם עלי' דוקא פשיטא דפסול אף שעדיין לא נעשית מלאכתו כגון שנותן השק למלאות בו דכיון שרוצה שיהא עלי' הרי היא נושאת המשא לרצונו, ומדוקדק בזה לישני' דר"י דאמר הניח עלי', ובמתני' קתני נתן טליתו, דנתן משמע בכונה שיהא שם, והניח משמע לפי שעה.

מ"ח א' – בענין זמרא

מי"ח א' מתני' משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות שנאמר בשיר לא ישתו יין, הפסוק אומר נבואה שכך יהיה, ולא ציווי, אלא שלמדנו מזה שכך ראוי לעשות, כי הנביא מסתמך ע"ז שינהגו כפי הראוי שבמצב זה, ומכאן זה אומר שלא ישתו יין.

בגיטין ז' א' אמרו דשלחו למר עוקבא זימרא מנא לן דאסור שרטט וכתב להו אל תשמח ישראל אל גיל כעמים, והקשו בגמ' ולימא להו מהכא בשיר לא ישתו יין, אי מההיא הו"א ה"מ במנא אבל בפומא לא, ויש לשאול מאי קושיא הרי אלו ששאלו ידעו המשנה, ומה שייך לשאול ששייב להם מהמשנה, הרי ע"כ

עודה של שקין שפירושה שדעתו להטעין עלי' המשא, והניח השקין הרקים או החבל שקושרין בו השקין עי' בערוך, ועכ"פ עדיין לא נעשית מלאכתו בטעינה זו, ולכן לא הוי בכלל עובד בה, ובקדשים כה"ג פטור שעדיין לא עבד, ומ"מ פסולה מדין עלה עלי'.

הא דאמרי' ובעגלה עד שתמשוך יש להסתפק אם הכונה שמשכה העודה של שקין אע"פ שאין לו תועלת בעבודה זו, דמ"מ משכה, או"ד ה"ק עד שתמשוך המשא עצמו, דלכא"ו אין מקור לחדש בעגלה משיכת כל דבר שאינה עבודה, דכל דבר מעובד בה דרשינן דמשמע עבודה, ועדיין צ"ע.

של"א בשעת עבודה דפוסל בעול היינו שלא נתכוין למשיכת העול כלל, וכמ"ש בתו' הרא"ש מיר' דהיינו שלא לדעת, אבל כל שנתכוין שתשא העול היינו עבודה כמו מוסירה וטלית.

ברם פשטות הדברים בגמ' וכ"מ בראשונים ב"מ ל' א' דשאר עבודות כולל כל עבודות ואף דישה בכלל, ולא הוזכר חילוק בין עבודת משא שעלי' לעבודה אחרת, ואף דישת התבואה מלאכת עבודה היא כמ"ש הראשונים ז"ל ב"מ ל' א' בשם ר"ח דלא נחא לי' שיותש כחה בדישה, וש"מ שאינה הליכה בעלמא אלא מושכת כלי הדיש [וצ"ל דאף כדי שתינק ע"כ מושכת כלי הדיש], או דוחפת התבואה ברגלי' במרוצה, ואין חילוק בין מושכת לדוחפת, כמו שלא חילקו בין עלה עלי' עול למשכה בעול, דגם עלה עלי' עול פירושו שעבדה במלאכה, ולא דוקא שמונח עלי', וכמו משכה בעול, (וכן אמרו בגמ' דמצנין למימר אשר לא עובד בה כלל ועול פרט, דומיא דלא עלה עלי' כלל ועול פרט, ומשמע דמלא עובד בה נמי דרשינן רק כלל כעין עול, ואילו לפי דברנו א"כ לא עובד בה ועלה עלי' עול שני ענינים הם ולא הוה לן לפרושינהו בכלל ופרט, דעובד בה ענינו שעשה בה מלאכתו, ועול ענינו נשיאת משא, ואמנם לא

שם אר"ה זמרא דנגדי ודבקרי שרי, פרש"י מושכי הספינות, וק"ל לומר שבנ"א מושכין הספינות זמן מרובה שצריך לומר, ובדרך כלל בכה"ג מושכין הבהמות, וכן ראיתי בתשובת רב האי הגאון שבכפתור ופרח נראה דתרווייהו בהמות נינהו, ויש לפרש דאלו למשאות ואלו לחרישה, ושם בתשובה כתב שלא ידע טעם לחלק ביניהם, וסיים דאולי כך הי' בימי רב הונא שזימרו שלא כהוגן, וזה דוחק גדול ואולי מה"ט השמיט הרי"ף ד"ז, אבל קשה דבלא גידופין למה מותר, וצ"ל שמועיל למלאכתו, ולפ"ז לפמש"כ נראה דכל לבהמות שרי לבנ"א אסור, שו"ר ברמב"ן בתוה"א שלא תלה הדבר בבהמות אלא אם מסייע למלאכתם או לשמחה.

שם דגרדאי איסור, דמיקרי שמחה בעלמא, כיון שעושים לצורך בנ"א לא חשיב צורך והנה משמע שהם רגילין לעשות כן, וצריך בירור במציאות למה עושין כן, ובתשובה שם כתב שדורכין ואומרין הידר, וצ"ת.

בשמחה חתן מבואר במשנה שגזרו על האירוס דהיינו כלי נגינה מסוים טבלא דחד פומא, ורבר"ה עשה כלי תחליף לזה, ור"ה שבר את זה ואמר שיעשה לו סוג אחר, וש"מ ששאר כלים מותרים וכן שנינו ב"מ ע"ב ב' להביא פרייפרין וחלילין לכלה, וצ"ע שהראשונים הביאו ממנהג ישראל ולא ממשנה מפורשת.

עוד בענין שירה אם דוקא על היין, ונראה דאין שום דין ביין דוקא, אלא הענין במקום שמחה, ומה שהזכירו במתני' בבית המשתאות הוא אפי' שלא הביאו לשם יין כלל, [ואין זה ענין לשירת הלויים דביהמ"ק שאמרו אין אומרים שירה אלא על היין], אלא הכל תלוי במקום שמחה, וקרא דבשיר לא ישתו יין מתפרש שבזמן משתה לא יהא שיר, וכן מש"כ רש"י בגיטין בבית המשתאות כונתו בזמן שמחה.

ובזה מיושב שלא הוזכר ענין היין והמשתה בגמ', וכן בגיטין שאלו זימרא מנלן

שאלו דין שא"א לדעת מהמשנה, וצ"ל דאה"נ ג"ז בכלל ישוב הגמ'.

ואכתי צ"כ היכי משמע מקרא דבשיר לא ישתו יין שירה בכלי זמר, ואפשר דכיון שהוא שותה אינו מזמר באותה שעה, וע"כ שאדם אחר מזמר לפניו, וזה שייך רק במנא, דזמרה דפומא דגברא אחרינא לא משוי שמחה, אבל קרא דאל תשמח ישראל כולל כל עניני שמחה אפי' דפומא, ולפ"ז האדם יחידי שמזמר לעצמו לרגש ולא לשמחה אינו בכלל זה, - בדרשא דאל תשמח יש גם ציווי, ולא רק סיפור דברים מה יהא בסופן, כקרא דבשיר לא ישתו יין.

ועדיין צ"ע באיזו זימרא שאלוהו, בשלמא אם שאלוהו על היין נחא, אבל אם שאלוהו בזימרא דגרדאי, א"כ מה שייך להקשות שילמדו מקרא דיין, ורש"י פירש בבית המשתאות והוכיחו תו' כדבריו מהא דאמרין ולימא ליה מהאי קרא, ועי' להלן מש"כ עוד בזה.

בירושלמי הביאו עובדא אחרת ממר עוקבא, שהוא שלח להעיר לריש גלותא, ויש בין העובדות חילוקים רבים, א' שהוא שלח ולא שאלוהו מנלן, ב' שלא שרטט אלא שינה התיבות בפסוק, ג' דעובדא הואי בכלי זמר, שאין מצוי שמזמרין בפה כדי לירדם, ד' דאף זמרא של תענוג אסור, דלירדם ולקום אינה של שמחה, מיהו יתכן דדמין וקאים הכונה משכים ומעריב, ולא דוקא בזמן השינה ממש, ולפ"ז מתפרש ג"כ משום שמחה, ובסברא מיושב כפי' זה, שאין דרך להזמין זמרים כדי לירדם.

משבמ"ה סנהדרין היינו משגלו ולא דנו דיני נפשות, וזה קודם החורבן, ואפשר דבאותה שעה עדיין לא נאסר זמרא דפומא, ורק אחר החורבן נאמר על תשמח ישראל, ולפ"ז נחא שהביאו ד"ז במתני', אע"פ שאחר החורבן נאסר יותר מזה.

שם כי אתא ר"ח זלול בה, פרש"י שלא מיחה כרב הונא, ומשמע קצת שאין זה איסור גמור.

דלא שייך במנא.

שם א"ר יוחנן כל השותה בארבעה מיני זמר כו', מדקאמר שגורם גלות משמע דלא קאמר בגלל החורבן אלא שנמשך אחר היין בעונג גדול, וזה גורם שלא יפרד מזה, שאם העוול רק בגלל החורבן, א"כ אין ריבוי השמחה משנה כ"כ, והפשטות שהכל מפני שנמשך אחר היין והתאוות, ולפ"ז אין כאן מקור לאסור טפי יין מפני החורבן.

בחיגה ט"ו אמרין דאחר לא פסק מפומיה זמר יוני, ופרש"י שהי' לו לימנע מפני החורבן כדתנן בסוטה, ומבואר מזה דבפה לחוד ולעצמו ג"כ אסור, מיהו רש"י ור"ח גרסו מביתה, לפי"ז מתפרש שפיר שהיו הזמירות בזמן סעודתו לשמחה, מיהו בעיקר הדברים נראה דזמר יוני החסרון בו ההתדבקות ליוונים ודעותיהם, ובמדרש תהילים פל"א אמרו דלשון יוני נאה לזמר, והובא בירושלמי פ"ק דמגלה, שו"ר במהרש"א שג"כ משמע שהעוול ביוני ולא בזמר לחוד.

סוטה מ"ט ב' רבר"ה עבד לבריה טנבורא, פי' שהכין כלי זמר לנשואי בנו, ואתא אבוה תבריה דדמי לאירוס דמתני', אבל לא משמע שגזרו על אירוס אלא בנשואין דומיא דעטרות חתנים, וראיתי בשה"ג פרק אין עומדין לשון הא"ז שפי' מתני' שגזרו שלא לנגן בכלי זמרין שכעין תופין וכנורות, משמע דלאו דוקא בנשואין, וסיים ואפי' לנגן בהם לתינוקות אסור, משמע שפירש עבד לבריה התינוק, ואין דרך לנגן לתינוק אלא שהתינוק ישחק בו לעצמו, ולפמשנ"ת אין איסורא דמתני' אלא בשמחת חתנים.

דאסור ולא הזכירו ענין בית המשתה, שהדבר פשוט שהשאלה זמרה של שמחה, ולא ניגון בעלמא, ולכן אל תשמח ישראל אל גיל כעמים, ובשיר לא ישתו יין חדא מילתא היא, שהכל תלוי אם השירה תוספת בשמחה, או שירה בעלמא, וזהו שהסכימו תוס' עם פרש"י שהשאלה היתה על בית המשתאות, וא"כ אדם שמזמירין לו בשכבו ובקומו אין זה מענין שמחה, אלא נעימות הנפש, ומ"מ כתבו תו' שטוב להחמיר כההיא דירושלמי, ועי' במש"כ בסמוך בביאור כל השותה בארבעה מיני זמר.

ולפ"ז נחא דסתם ר"ה דגרדאי אסור, דס"ל דשם ג"כ חשיב של שמחה שמתאגדים יחד בשירה להרבות שמחה, ואין חילוק בין מתני' לדרב הונא, דמה שהזכירו בבית המשתאות היינו שירה של שמחה.

ולפ"ז דברי הרמב"ם שהובאו בשו"ע סי' תק"ס ס דשירה בפה אסור רק על היין לא מצאנו להם מקור, דאדרבה מה שהוזכר אסור סתמא דמתפרש אפי' בלא יין אוקמוה בגמ' בזימרא דפומא, וכן פשוט בגמ' דגרדאי היינו בפומא שעוסקין במלאכתן וזה לא שייך בכלי שיר, ולא על היין, ועי' אר"ה דאסור, אלא שהרמב"ם השמיט דברי ר"ה וכן הרי"ף מפני שר"ה גאון פירש שהי' זה ענין מיוחד בדורו של ר"ה, ולא משום איסור זימרא בלבד, כמ"ש בתשובתו שבספר כפתור ופרח, אבל הרמב"ן הביא דברי רב הונא בתוה"א ופירש דתלוי אם מסייע למלאכה או לשמחה בעלמא, ואפשר שסמך על לשון הרי"ף בשם הגאון דהא דאמרין בפומא אסור היינו לשבח יפה ביופיו, ומזה חילק בפומא מבמנא, ובפשוטו לשבח היינו בפה

גיטין

כ"ג א'

כ"ג א' כשהוא כותב את התורף כאילו כותב לשמו, יש לעי' ל"ל כאילו הרי א"צ טופס לשמה כלל, ונראה שאם כתב התורף תחלה, צריך לשמה גם בטופס דהשתא גם הטופס יש לו משמעות כמו התורף, ורק כשנכתב תחלה מהני שהתורף טופלו להתייחס כולו לתורף זה, אבל כשהתורף כתוב שוב אין הטופס כזה שסובל כל שם שיוסיפו עליו, והרי הוא מתייחס לאשה זו דוקא ובעינן לשמה כיון שהוא משלים את הגט, וניחא דבאמת דוקא משום כאילו מכשרינן לי, וצ"ע וברור.

ל' א'

ל' א' נתיאשו הבעלים אין מפריש עליהם לפי שאין מפרישין על האבוד, בסתם חוב לא שייך יאוש לפטור את הלוה, דהו"ל כגולן שזוכה בחפץ וחייב בדמיו, אבל כאן שהלוה פטור מלהחזיר, שייך לדון משום יאוש בעלים להפקיע החוב, ומ"מ הדברים מחודשים שאין יאוש אלא מפני חוסר שליטה על החפץ, וכאן אינו צריך לקבוע בחובו כלום מכח היאוש, אבל בגמ' אמרו פשיטא, ושמא י"ל דעיקר היאוש על שדהו שלא תוציא עוד פירות בשנה זו, וכיון שאינו יכול ליקח פירות מן השוק ולעשר על הלוה, א"כ כשנתיאש משדהו וחזרו והצמיחו הו"ל כשדה אחרת, וניחא מה שהזכירו לא צריכא דאקון, אבל לשון שאין מפרישין על האבוד משמע טפי על החוב שכבר נאבד, ואפשר שזה דין מיוחד בהפרשת תרו"מ שלא הקלו לחשבה כנתינה לאחר שכבר נאבד החוב ממנו, אבל מקושיטא פשיטא ל"מ כן, ולכן נראה דכשנתיאש מן החוב חל חיוב תשלום על הלוה כדין גולן לאחר יאוש, וכיון שהלוה פטור תו לא חל חיוב תשלומין, ופקע החוב, וצ"ע, שו"ר בזה בקצה"ח ונה"מ סי' קס"ג סק"א, ולע"כ.

מ"ב ב'

מ"ב ב' מי יימר דמינגח ואת"ל דמינגח כו' לכאורה בנזק צער וריפוי ושבת ליכא אפי' חד מי יימר, דאמנם נגיחת שור לא שכיחא, אבל נזק ע"י אדם שלא בכונה מצוי טפי, ולענין נזק בלבד הרי בכל ד' אבות נזיקין חייב, ויש לעי' א"כ לר"מ היכי משכח"ל עבד שאינו שוה כסף, וי"ל דמנוול ומוכה שחין, אין בו נזק לפי שאינו שוה לימכר כעבד, ואין בו שבת דלא חזי למיקם קמיה, וריפוי צריך לרפאותו בדמי הריפוי, וצער לא מיקרי שיש לעבד שווי לצער, כיון שהצער אינו מציאות קיימת כקנס שנותנין על גופו של עבד, אלא צער ענינו אם יחדשו בעבד צער דלא חשיב שהעבד יש בו שוויות של צער.

בתוד"ה עבד, ביארו דהו"ל כדקל לפירותיו דאפי' לרבנן קני, או"ד אפי' לר"מ לא קני כיון דמעלמא אתי ולא עבידי דאתו, ויש לעי' הרי המוכר דקל בתנאי רחוק שלא עשוי להתקיים ודאי קני, אע"ג דלא עביד דאתי בהרבה מי יימר, והטעם מפני שבחפץ בעין איכא גמירות דעת בקנין שמתייחסת לחפץ, ותנאי כמילתא אחריתי שאינו מונע גמירות דעת, וא"כ דכוותה ראוי לומר בעבד שמוכר גופו לקנס, דכיון דגופו קאי ליכא חסרון גמירות דעת, וי"ל דכיון שאין לו שימוש בגוף העבד י"ל דלא מהני לגמירות דעת מה שהעבד בעולם, שהרי אין לו שום תועלת בחפץ שלפניו, לומר שדעתו מתייחסת למה שענינו רואות.

יש לעי' במ"ש תו' דקנסא מעלמא אתי, האם החסרון דוקא בקנס שאינו תשלום על גוף העבד, אלא חידוש התורה שישלם קנס, או"ד גם נזק דממונא הוא מיקרי לענין זה מעלמא, ובפשוטו נראה דנזק לא מיקרי מעלמא, שזהו כחלק מגופו של עבד, וכדמי ידו ורגלו דמי,

דהקנס יכול להוולד מיד, ואינו רחוק כפירות דקל.

שם קנין כספו שיש בו שוה כסף אוכל, פי' דהו"א שחסה תורה על ממנו של כהן, אבל כשאין לו הפסד לא יאכל בתרומה, והקשה אאמו"ר שליט"א נהי דאין האדון יכול למכרו, אבל אכתי הוא שוה כסף לאדון, כי החסרון הוא בחלות הקנין אבל זכות הקנס שוה כסף, ויעוי' עד משה"ק בתו', ולכאורה יש לדקדק למה אמרו בגמ' שו"כ הרי קרא כתיב קנין כספו, וכל עבד שאינו יכול לקנותו בכסף לאו קנין כספו מיקרי, וי"ל דכיון שאם הי' הקנס דבר המצוי כפירות דקל, הי' מועיל הא דקאי שור וקאי עבד לכו"ע, נמצא דהחסרון שאינו נמכר הוא בגלל שאין שוה לבנ"א לשלם עבור זה, כיון שהריוח רחוק, וכה"ג לא קרינן ביה קנין כספו דהיינו שאין אדם נותן כספו עבור זה.

ולפ"ז אף לרבנן פשיטא לן דמכרו לנזק הרי הוא מכור.

מ"ג א'

מ"ג א' הא קאי שור והא קאי עבד מאי, לשון קאי שור וקאי עבד צ"ב, דהול"ל הכא גופא דעבדא קא מזבין ליה, ולא רק לשון קאי שור קשה, [דפשיטא שאפי' התנה בקנס שע"י שוורים שייוולדו למחר ושיבואו ממדה"י ג"כ הדין כן], אלא גם לשון קאי עבד צ"ב דמתפרש שהעבד עומד מזומן להוליד הקנס מיד, והול"ל שאינו מוכר את הקנס אלא את גופו, ונראה מזה כמש"כ לעיל דלא מהני דקל לפירותיו אלא כשיש לו תועלת בדקל עצמו, דבזה גמרה דעתו לקנין בחפץ שלפניו, אבל בעבד לקנס שאין לו שום שימוש בעבד בשום צד, בזה אין לו גמירות דעת ע"י שהעבד לפניו, דסו"ס אין לו בעבד אלא מה שאינו בעולם, ולכן הוצרכו לבאר

קידושין

קדושין ע"ח ב' כ' תו' דמ"ש רש"י מאתמול בתו"י בעמוד א' וכן מתפרשין דברי רש"י ולא
לא דק, אבל נראה דרש"י לשיטתו דאף כמו שהבינו התו' בנדה ס"ה א'. [הערות
קודם ו' חדשים בגרה אלא שלא יותר וכמ"ש תשל"ז]

בבא קמא

ב"ק ג' ב'

ב"ק ג' ב' ואמאי קרי לה תולדה דרגל כו' לר"פ פשיטא ליה כו' לפוטרה ברה"ר, הרמב"ן במלחמות ר"פ כיצד הרגל כתב לפרש דלמסקנא אין ראי' דר"פ פשיטא ליה בעיא דרבא, דמתפרש שפיר דהוי תולדה דרגל לפוטרה ברה"ר, ולפ"ז רצה לפסוק דלא איפשיטא בעיא דרבא, ונשם נקט דהלכה כרבא נגד ר"פ כיון שהוא תלמיד במקום הרב, וצ"ע בזה, דכמדומה דנקטינן דכל שלא נחלק עמו בפניו הלכה כבתראי מאביי ורבא ואילך, עי' רא"ש עירובין פ"ק, ואמנם לשון הגמ' בדר"פ ורבא שוין אמאי קרי ליה כו' אבל הדבר קשה מה ראו להחליט בגמ' תחלה דפליגי, טפי הול"ל לפוטרה ברה"ר, ולסיומי עלה דלמאי דבעי רבא איכא למימר דאף מן העלי' משלם כרגל, ומזה נראה כדעת הרי"ף דפשיטא לגמ' דר"פ פשט בעיא דרבא דמשלם מן העלי'.

ונראה לפרש דכל עיקר הא דתולדותיהן לאו כיו"ב הוא משום דמשלם מן העלי', דהנה לכאורה י"ל דצוררות תולדה דקרבן ויש העדאה לצוררות, ואפ"ה פטורין ברה"ר דלא גרע מרגל, דרגל משונה היא סיבה לפטור יותר ולא לחייב, ולפ"ז חשיבי תולדותיהן כיו"ב כיון שיש בהן מקולי קרבן ומקולי רגל, והן כיו"ב, דהיינו שדינם כשתי האבות יחד לקולא, דהא לא ילפינן להו אלא במה הצד משניהם, אבל אם יש בצוררות חומרא טפי מקרבן, וזה ע"כ נלמד מרגל לחודיה, נמצא שיש כאן תולדה דלאו כיו"ב, והיינו דקמ"ל ר"פ, ואפשר דמה"ט גופיה נסתפק רבא אם משלם מן העלי', דצריך ראי' לחדש תולדותיהן דלאו כיו"ב, והיינו דפשט ר"פ דאין קושיא אם יש מהן לאו כיו"ב, שו"ר בספר אאמו"ר שליט"א שכתב דפטורא דילפינן לא מיקרי תולדה משום זה, וכמדומה דכונתו

כמש"כ, ולע"כ, - והא דפשיטא לן דאף לרבא מיקרו תולדה דרגל קים לגמ' הכי, מדמספק"ל אם יש העדאה לצוררות, וש"מ דתולדה דרגל מיקריא ולא תולדה דקרבן, ומאה גופא דמספק"ל דמשלם מן העלי' ש"מ דידע דתולדה דרגל היא, (דאל"כ הו"ל למנקט דתולדה דקרבן היא).

נ"א ב'

נ"א ב' איתמר בור שעומקה כרחבה, שמעתי שבב"מ הוכיח מזה דביד"א אפשר לצמצם, ויש לדחות דנפ"מ כשידעין בודאי שאין רחבה יותר על עומקה, אבל אי אפשר לצמצם דשמא עומקה יתר על רחבה או בדיוק כרחבה, ולמ"ד דעומקה כרחבה אין בו הבל, השתא נמי פטור.

ע"ה א' דהא ר"ג פוטר עצמו מכלום הוה

ב"ק ע"ה א' דהא ר"ג פוטר עצמו מכלום הוה, לכאורה הרי ר"ג סבר שהוא חייב ורצה לשחררו, ואולי בכה"ג דינו לכל הפחות כמחייב עצמו בקרבן, ויתיישב בזה ברייתא דכבר הודית אף לרה"מ.

צ"ט ב' ההיא מגרומתא כו'

צ"ט ב' ההיא מגרומתא כו' יש לעי' מאחר שנפסק הדין להחמיר במגרומתא א"כ הטבח כמפסיד ודאי דמי, דנהי דמפסידה מכח ספק, אבל במציאות זהו הפסד ודאי, כמו בטריפה מדרבנן דיש לחייבו לשלם, שו"ר בשו"ע ובש"ך סי' ש"ו בזה.

ק"א א' דגול צמר וסממניו כו'

ק"א א' אלא הב"ע כגון דגול צמר וסממניו דחד וצבעיה כו' אם לא גול הצמר וצבעו בסממניו צמר של הנגזל י"ל דהויא השבה, אע"פ שנעשה שינוי בצבע, כיון שהשינוי הי' בהכנסה לרשות הנגזל, שינוי כזה אינו מקנה את

מא

שונים

בבא קמא

בענינים

החפץ לגזלן, ולכן לא קנה צבע, מיהו משום הוא ניחא דלגבי הצבע השבה היא כמש"כ,
שינוי דצמר יש לדון, ולרבא דאמר דלאו שינוי ולגבי הצמר חוזר לברייתו.

בבא בתרא

שם פשיטא ל"צ דאיכא דמובר כו' יש לדקדק מ"ט הוה פשיטא מעיקרא, הרי אם בהאי

באגא זורעים השתא נמי לא הוי חזקה, ואם הטעם מפני שאין זורעים שם ואינו יכול למנות שומר לשדהו בלבד השתא נמי היינו טעמא דאמרינן, וי"ל דאם כו"ע מוברו ע"כ שהשדות כאן גרועות שא"א לזרעם שנה אחר שנה וא"כ לא שייך כלל לומר דהו"ל למיזרעה והיינו פשיטא, אבל השתא דאיכא דלא מוברי א"כ ש"מ שהשדות ראויות והו"ל למזרעה, וקמ"ל דמשום הוצאות השומר לא זרעה, ומיירי כשלא זרעו סביבות שדהו ואפי' אם יש כאן יחידים שזרעו ולא מינו שומר, מצי אמר דלא ניחא ליה למזרע בלא שומר.

שם איבעי לך למזרעה, פי' או לא לזרוק השטר, דהא טעמא דזורק השטר הוא מפני שכבר נתבררה חזקתו, ובכה"ג אין חזקתו מבוררת כיון שיכולים לטעון דהו"ל למזרעה.

מי שיש לו גינה בחצר שצריך לעבור דרך ביתו לשם

מי שיש לו גינה בחצר שצריך לעבור דרך ביתו לשם לא חשיב משומר אם נותן רשות ליכנס מי שירצה אע"פ שמגביל בזמן שנוח לו, ודינו כמי שהיתה לו גינה לפניו מביתו של חברו, עם זכות כניסה כדתנן ב"ב בבור וגינה.

כ"ט א'

כ"ט א' אלא אמר רבא שתא קמיינתא מחיל כו' פי' מכח ההכרח דלא ניחא ליה דליקום בדינא ודיינא, ואפשר דמעיקרא נמי סבר רבא דלא מחיל ממש אלא דלא קפיד.

שם א"ל אביי אלא מעתה מחאה שלא בפניו כו' יש להבין איך הבין אביי מ"ט מהני מחאה שלא בפניו, וי"ל דאביי סבר דהחזקה מכח שתיקת הבעלים ולכן סגי כל שנתגלה שלא שתק, אבל השתא דאמרת דמפני המחזיק הוא א"כ ליבעי מחאה בפניו.

סנהדרין

נשבע פסול דלא אמרי' אשתמוטי אלא קודם שבועה ולע"כ בד"ז.

כ"ט א' הרבה טענות כו' דברי הרב כו' וכ"ש בהמה לאדם, וכ"ש שרץ, וכ"ש לאדם שמבין, וכו' עד"ז, - שם משבעים ושבעים אין ראי' דאז לא כתוב שבעים, ואאמו"ר שליט"א פירש דעיקר הראי' מחכמת הלשון של לשה"ק, דאין לחבר לשון שהעיקר קיים והמוסיף בו גורע, כגון שחצי משמע חצי, ווחצי יהא משמע רבע, ורק מפני שיש עקרון ידוע שהמוסיף גורע, אין קו' להשתמש באותה הסברה גם בשעת תיקון הלשון.

ל"ג ב' וחילופא למסית, נראה דכ"ז מיירי בדבר שאינו סותר את הדין, אלא כגון שאומר שרוצה לבדוק העדים בעוקצי תאנים (או במקום סיף נבק) וכיו"ב, שאין חשש אמיתי אלא שאפשר לסתור הדין עפ"ז, ולפ"ז הא דקאמר בדבר שהצדוקין מודין בו, לא משכח"ל כע"ז בחילופא דמסית, אלא שאין מחזירין לחובה אפי' בטעות ממש, כענין כי לא אצדיק רשע, דמאחר שיצא צדיק ש"מ משמיא רחימו עלי' לפי שצדיק הוא.

ל"ד א' טעם אחד משני מקראות, לשון הרמב"ם טעם אחד אפי' משני מקראות, ועכ"מ וש"ך, ונראה כונת הכ"מ פסוק אחד כענין מוקדה ומזבח, ובאותו פסוק פשוט יותר טענות הוא, ואפי' משני מקראות כההיא דרי"ש ור"ע דאז זבח, - בעיקר הדבר מיירי כשברור לו שאם אין דרשתו נכונה גם הדין אינו אמת, לאפוקי בדידע הדין ממשמעות הסוגיות, אלא שאומר שמקורו מכאן.

ל"ד ב', א"ה תחלת דין נמי, נראה דאין כאן נדון אם אפשר לעשות תחלת דין כלילה וסופו ביום, דבדרך כלל מתחילין וגומרין

י"ט ב' שאול סבר לא חזו ולא מידי ודוד סבר חזו לכלבי ושוני, אפשר דבמציאות ודאי יש כאן בשר בשו"פ, אלא דשאול סבר כיון דמחמת מאיסותא לא זבני להו אינשי אפי' לכלבי ושוני לא חשיב שו"פ, ודוד סבר דסו"ס יש כאן שו"פ, ועכ"פ לשאול עצמו שמלאום לא ודאי הוי שו"פ במקום בשר אחר.

כ"ב ב' עיבורי מעברא במילה, פי' מתפיסת במילים, וצ"ע ברש"י.

כ"ה ב' רועים מעיקרא סבור כו' אפשר שלפי הענין קשה להתפרנס ממרעה בהמות אם גם צריך לזהר שלא יכנסו בשדות אחרים, דאין מצוי כ"כ מרעה שמן וטוב, והטורח מרובה, וממרעה דל לא ירויח בבהמותיו, ולכן קבעו דין בכל הרועים, דסתמא אומנות זו מחשידתו בכך, (והוא דלית לי' אומנותא אחריתא).

כ"ו ב' מ"ד הא עדיפא לי' כו', אפשר דהי' סגי בצד רחוק לפוסלו, דסגי בזה שלא לחלק בעדות אשה, מיהו בשלהי נדרים משמע שהי' ספק לחשדו משום כך.

שם והא קא משמתינא להו, קשה טובא לומר שחזרו ע"ז גם לבתר דשמתינהו, דאיך לא הודיעם ר"פ ורהבדרי' סיבת השמתא, ולהודיע לבנ"א שלא יתנום לקבור, וגם אין הדבר מצוי כ"כ דנימא שחזרו ועשו ושמתי להו, ולכאו' יש לפרש דע"ז שלא באו להתיר השמתא קאמר, דש"מ שעומדין במרדן, וא"ל ר"ה בדרי' דסברי שאין זו שמתא שצריכה היתר אלא לכפרה ניתנה, ובזה מיושב הכל.

כ"ז א' ומועלין בשבועות, לרבא נקט הכי לומר דמיירי בשבועות דכפירת ממון דכתיב בהו תמעול מעל, וקמ"ל דאף הכופר במלוה אם

הא דמפשיטין ארבע אמות רחוק, י"ל מפני שזה עינוי להשהותו בבית הסקילה.

מ"ה א' אותו בלא כסותו, אפשר לומר דתיתי ש"מ, דמדאפקי רחמנא לדינא דבלא כסותו, בלשון אותו דמשמע איש, ש"מ נמי למעוטי אשה, דעכ"פ כיון שיש סברא לחלק ביניהם לא הו"ל למכתבי למעוטא בלשון זכר, ועד"ז מצאתי ברש"י סוטה, ואפשר לומר דכיון שיש סברא לחלק בין איש לאשה לית למיגמר מפשטות הדברים דה"ה אשה, דסו"ס לא נכתב הדין אלא גבי איש, וזו כונת תו'.

רש"י ד"ה ולא אותה, כנראה גריס הכי אותו בלא כסותו ולא אותה, ועי' הגרסא בסוטה.

מ"ז א' אין לנפלים כו'

מ"ז א' ולאפוקי מדרשב"ג דאמר אין לנפלים תפיסת הקבר, לכאורה נראה דמודה רשב"ג שבגד הנפלים נאסר, וא"כ ה"ה הקבר כ"ז שהם בתוכו, ורק דין נחלה שיאסר הקבר לעולם, וכן תפיסתו ג' אצבעות בקרקע, זה אין לנפלים, ולכן לא שייך להקשות דיליתני הזמנה לקבר לנפלים, דבזה מודה רשב"ג שנאסר, כמו הזמין בגד לנפלים, דכ"ז שהקבר מיועד לנפלים, הו"ז כבזמן שהנפל בתוכו דאסור לרשב"ג, ולא פליג אלא אחר שסילקוהו משם.

ע"ז ב'

ע"ז ב' עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה את הצמאה, יעוי' פרש"י, ולכאורה לפי הרמב"ן עה"ת דרוה היינו דברים שאין נפשו מתאוה להם, ה"ע אין תאוה להחזיר אבידה לנכרי, אלא שממשיל בעצמו כעושה חסד, ומשוה נכרי לישראל, ומי ביקש זאת מידו להפסיד לעצמו ולחזק ידיהם של הנכרים, וכן המשיא בתו לזקן חושב עצמו כמתחסד עם הזקן או עם בנו קטן, וגם אין לו תאוה לזה, רק חושב עצמו כחסיד, וע"ז נאמר לא יאבה וגו'.

באותו מעמד, ולא מיירי ביושבין ע"מ להיות נעורין כל הלילה, ולכן הנדון כאן הוא אם לכל הפחות להתחיל ביום או דסגי להתחיל בלילה ולגמור בלילה, כיון שכן הדבר פשוט שיש להעדיף שיהא גם יום בדין, [ואפשר הטעם מפני היישוב הדעת שיש ביום, ומה"ט גם להיות נעורין כל הלילה אינו ראוי אע"פ שמקיים לגמור ביום], אבל אין כאן נדון אם להעדיף התחלת הדין או סופו, - ולע"כ בפלוגת רש"י ותו', גם לשון הנחילו משמע גמ"ד).

שם לאתויי יום המעונן, שחסר בצלילות הדעת, כדאמרי' שמעתתא בעיא צילותא כיומא דאסתנא, ודכוותה בנגעים צלילות הראי'.

שם ומנין להוקעה שהיא תלייה, פ"י ומנין שהיא מיתה, דאם הוא ענין אחר, ליכא ראי', אף דודאי ידעינן שחיביבן מיתה, - בעיקר הדרשא אפשר דמתפרש קח, והוקע, הכל נגד השמש.

מ"ד ב' על איזה מהן באת, צ"ב מנ"ל דלא על שניהם יחד, וע"פ פרש"י נראה דעל ביטול תורה בא ללמדם סדר ההנהגה שאין מחובת ההשתדלות לבטל תורה למצות הלילה, אבל בתמיד אירע כן מפני דוחק הזמן, ואף הם ידעו שאין לדחות בשביל כך, והבין יהושע דלא בא ללמדם תיקון חטאים, אלא הוראה לתיקון ההוה, ולכן שאל כיון שאתה מזכיר ב' דברים על איזה מהן באת שנתקן ההוה והעתיד, דבפשוטו בביטול תמיד לא איצטריך.

שם וחכ"א האיש נסקל ערום, משמע בלא כיסוי, חדא דא"כ מיותר האיש נסקל והול"ל רק אין האשה כו', ועוד דלשון ערום לא מתפרש בכיסוי ערוה, כדאמרי' דערום לא יתרום מדכתיב ולא יראה כו', והטעם דרבנן משמע להו אותו בלא בגד כלל, ומש"ה מפרשי למעוטי אותה, ואפי' עם כיסוי מעט לא משמע להו להקל, ולכאו' פשיטא מסברא דאישה בעיא כיסוי, ולר"י דאותו כולל אותה, א"כ מבואר בפסוק דאותו אינו ממעט כיסוי מעט, ולכן יש לקיים גם באיש כיסוי מלפניו.

מכות

ו' א'

ושמעתי שכ"כ במאירי, אבל ברש"י וערוך לא פי' כן, ואמנם נדפס בט"ס איפכא אבל ממ"ש בסוה"ד ראי' מדכתיב ובגדיכם לא תפרומו מוכח דפרימה היינו כסתם קריעה על המת שהיא שלא במקום התפר, שאין דעתו לאחות הקרעים, (וגם אסור לאחותן), וזה מיושב גם במתני' דעדיף שיקרע במקום התפר שלא להפסיד את הנדון, (ואין נראה לומר איפכא דעדיף לבזותו יותר), - ואף למש"כ להלן יש לקיים פירושא דמתני' כהריטב"א, דהלשון מושאל בפרימה על קרע גדול יותר, וגרוע ומקלקל יותר.

מיהו בלשון התורה צריך להתיישב בדבר, דבדוכתא טובא כתיב לשון קריעה ולא מתפרש במקום התפר, ואף על המת מהני קריעה במקום תפר גמור כתפירה אלכסנדריה, עי' ד סי' ש"מ ס"כ, ואפשר דעיקר לשון פרימה משמע טפי מקריעה אם בגודל הקרע או בהריסת הבגד יותר או בגילוי הגוף יותר, כדאשכחן לשון פרים סילקא שבת ע"ד ב' פרימא רבה ופרימא זוטא ברכות ל"ט א', וקריעה על מת ומצורע שמתוך צערו וביזוי כבודו קורע טובא עד שמגלה גופו ואינו משגיח על בגדיו, ויש שקורע רק להראות צערו ולגלות מחאתו והשתתפותו בצער זה, ובזה נופל לשון קריעה, וצ"ע ובירור.

ובתרגום כתיב בשניהם לשון בזיעה, ואפשר דבגדו פרום נופל טפי על האדם שאין לו כיסוי בגד כי בגדו פרום, והקריעה היא על המעשה בבגד, והאבל והמצורע צריכין להיות במצב של בגד קרוע, ולא רק המעשה, ולכן נופל לשון פרומים, משא"כ בהני שעיקרן על מעשה הקריעה, שו"ר ברש"י סוטה ז' א' שפי' דפרימה גדולה מקריעה שנקרעה לקרעים הרבה כמו פרים סילקא, וזה מיושב ע"ד מש"כ, אלא שא"צ להמציא דקריעה בתפר דוקא, ובערוך שמעתי שפי' דפרימה בתפר, וצ"ע.

בריטב"א מכות ו' א' הק' היאך סומכין על המתרה לומר שראה אותם ותירץ שיש עדים שראוהו עומד במקום שיכול לראותן ואע"פ שלא ראה אותן, משמע מלשון שא"צ לראותן ממש, אלא במקום שיכול לראותן, ועמש"כ בזה אאמו"ר שליט"א, ואפשר דצ"ל ואע"פ [שאפשר] שלא ראה אותן, דכיון שעמד במקום דסתמא רואה אותן, לא חשיב דסמכין עלי' בעדותו כשאומר שראה אותן, דחשיב כאילו ראינו שראה אותן, והו"ל גילוי מילתא בעלמא, מיהו צריך שיאמר שראה אותן, דאם אומר שלא ראה לא מצטרפי, ולע"כ.

ט"ו א'

ט"ו א' כל ימיו בעמוד והחזר קאי, לכאורה יש כאן ציווי נוסף לכל ימיו, כאילו נאמר וכל ימיו הוא מצווה בלא יוכל לשלחה, ובולו תהיה לאשה, אבל רש"י פירש שלא יוכל לשלחה לעולם, וממילא מחויב להחזירה כדי שלא יהא שילוחו לעולם.

עיקר הפסוק לכאורה מיותר דהא מולו תהי' לאשה ידעין שצריך להחזירה בכל עת, שאין לפרש ולו תהי' על מעשה הקידושין, אלא על זה שתהי' אשתו כל הזמן, וא"כ עיקר העשה בא לעשותו ניתק לעשה, ולמדנו מכאן שבקדמו עשה לוקין, ובניתק לעשה אין לוקין, ולא משמע בגמ' שד"ז מוכח מן הפסוקים.

כ"ב ב' בחילוק בין קריעה לפרימה

כ"ב ב' אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו, לשון זה משמע דפרימה הוי טפי מקריעה, דמתפרש אם נקרעו מה טוב, ואף אם נפרמו אין בכך כלום, ופי' בריטב"א דקריעה היינו במקום התפר, ופרימה שלא במקום התפר,

עבודה זרה

ד' ב'

**ענין תפלה בעיבור אם הוא דוקא עם מתפלל
אותה תפלה שהעיבור מתפלל**

ד' ב' א"ר יוסף לא ליצלי איניש צלותא דמוספי כו' א"ה דיחיד דצפרא נמי לא כיון דאיכא צבורא דקא מצלו כו' יש לעי' למה לא מהני זכות הציבור שמתפללין שחרית ליחיד שמתפלל מוסף, והאם נלמד שיחיד המתפלל מוסף עם המתפללין שחרית לא מיקרי עם הצבור, ואפשר שע"י שתי התפלות נגמר הדין, וכשהיחיד באותה תפלה עם הצבור דנין אותו עמהם, אבל כשהוא בגמ"ד והם בתחלת הדין יש לחוש שיגמר דינו בפ"ע ודילמא דחו ליה, אבל בעלמא י"ל דיש זכות הציבור גם כשאינם באותה תפלה. [א"ה, ונתבאר בזה באורך בברכות ס"י סק"א עי"ש].

יין נסך

עכו"ם שנפל לבור ועלה, איך מתפרש שעלה מת

ס' ב' נפל לבור ועלה אר"פ לא שנו אלא שעלה מת כו' מ"ט אר"פ כו' הרשב"א

בתוה"א גרס א"ר פפי, וניחא שלא הוזכר פעמיים רב פפא על אותה מימרא, ועי' בסמוך.

ויש לעי' אם איתא דדוקא עלה מת, אמאי קתני עלה כלל, ליתני נפל לבור ולא עלה, ואיך שנה התנא עלה והכונה והעלוהו, ואיך סתם התנא בכה"ג דמשמע איפכא, ואפשר דהא דפשיטא ליה דעלה היינו מת היינו משום דקתני דר"ש מתיר בשתיה, וזה לא יתכן בעלה חי אפי' בלא טעמא דהו"ל כיום אידו, [ובזה יש ליישב הגרסא רב פפא תרי זימני, דבתחלה הוכיח דלא מיירי ולא מצי בעלה חי מדר"ש, והוסיף עוד דלרבנן אסור בהנאה משום דמודה כיום אידו], ועוד למיסתם נפל לבור ימכר כיון שאם לא ראינו אם עלה או לא תלינן שעלה חי כמו לענין עדות אשה, ולכן דוקא כשראינו שעלה מת, וגם המעשה שהי' כך הי', ומתפרשת המשנה כך נפל לבור וראינו גם איך שעלה, שהוא באופן הדומה לירידתו דהיינו שעלה מת, [וה"ה עלה מטורף כמ"ש הרא"ה והריטב"א, אבל אין לפרש מת דקאר"פ כעין מת, דמי סני ליה למימר עלה מטורף], בזה הי' מעשה ואמרו ימכר.

עדיות

פ"ה מ"ו דוגמא השקוה

פ"ה מ"ו דוגמא השקוה, פי' שהם כיבדו הגרים וסברו שהם כישראלים גמורים, אבל אין האמת כן, אלא שהם לא ידעו להבחין בזה, וצ"ע לפי' זה למה לא חזר בו לבקש מחילה בד"ז, דנהי דפליג עליהו אבל לא הי' לו לדבר כן, ואולי ג"ז שמע מרביתו שהיו בזמן שמעי' ואבטליון, ולא רצה לגלות ד"ז, דמאחר שנידוהו ע"ז יגרום זלזול בכבוד רבותיו.

פ"ו מ"ב א"ל לא אמרו אלא אבר מן החי ד"א מרובה כו' פי' דאין למידין ק"ו מהלכה כדתנן נזיר פ"ז דא"ל ר"א לר"ע מה זה עקיבא אין דנין כאן מק"ו.

בביאור דברי התוספתא שילחי עדיות מי שיש לו תלמידים קורין אותו כו'

תוספתא סוף עדיות מי שיש לו תלמידים קורין אותו רבי נשתכחו תלמידיו קורין אותו רבן נשתכחו אלו ואלו קורין אותו בשמו,

ולכאורה פירושו תלמידי התלמידים קורין לרבו של רבם רבן, שהם מחויבין לכבדו ואסור להם לקראו בשמו, אבל כ"ז שרבם קיים אין קורין לרבו של רבם בלשון מכובד יותר מרבם הקיים, [כדאמרין בר"ה דלאו אורח ארעא כו' עי"ש], ולכן כ"ז שהתלמידים קיימין כולן קורין אותו רבי, אבל מתו התלמידים קוראין אותו רבן, ואם אין תלמידי תלמידיו קיימין, הרי התלמידים שבדור הזה שוב אינם מחויבין לקראו בשם רבי, ויכולין לקראו בשמו, וכשסידר רבי המשניות אפשר שהי' כך, שתלמידי ר"ג וריב"ז לא היו קיימים, אבל תלמידי תלמידיהם היו קיימין, ונשארו שמותם כך במשניות, ומה שאומרים גדול מרב רבן גדול מרבן שמו, אמת הוא דקורין בשמו לרבו של הרבן, אבל הטעם מפני שאין מחויבין לכבדו בשם רבי ורשאין לקראו בשמו, כמו שרשאין לקרא לאבי אביו בשמו ולא לאביו, שו"ר בערוך ערך אביי הביא תוספתא זו, ועי"ש מש"כ בזה.

זבחים

ה' א' – כשרין ואין מרעין

ה' א' אם כשרים הם ירצו ואם אין מרעין למה באין, קאי אקראי דבעינן לשמה וקבעי ממ"נ אי קראי לעכב למה באין, ואע"ג דלא שנה עליו הכתוב לעכב מ"מ מסתבר דעבודה זו שלא נעשתה לשם הקרבן הזה חסירה בקרבן הזה (עי' בשטמ"ק), אבל מהאי טעמא לא הוי לן למיפסל הקרבן דהא לא שנה עליו הכתוב אלא דמסתבר שהמביא הקרבן לא יצא יד"ח שעדיין לא הביא עולה שלימה, אלא שלא מצינו לחלק כן ואם אין מרעין למה באים, ואי קראי למצוה א"כ ירצו, וקא"ל ר"א מצינו קרבן שאף שאינו מרצה הוא בא כו' א"ל מודינא לך בעולה כו' אשם כו' דקרבן שאין עיקרו כפרה אלא דורון או נדבה שייך שיבא אף שאינו מרצה אבל אשם לא, ור"א סבר דאין לחלק כן דכיון דמצינו קרבן שבא ואינו מרצה יש לנו לפרש כן כונת הכתוב בכל קרבנות שלא לשמה והיינו דקא"ל הרי מחלקו' בצידו דהיינו דפליגי ר' אליעזר ורבנן, אמר כו'.

ובתוס' בהג"ה פירשו דילפינן מהתם דכל שאין לו בעלים כשר ואינו מרצה ולכך נתקשו היכי ילפינן מהתם חדא דהא התם עלו לשם חובת ההבאה כו' ועוד דאטו מי ילפינן מינה בכל מקום כו' ולמש"כ לא הוי דרשא דילפינן מהתם אלא דמייטנין דאיכא קרבן כה"ג ובזה ניחא מאי דמיייתי ליה ר"א ממתינתין וכמשנ"ת, ולפ"ז ל"ק נמי משה"ק תוד"ה אשם לא ליתי כו' דאמאי איצטריך קרא אנדר ונדבה הא ילפינן לה מהא דבאים לאח"מ ותירצו דהשתא הדר ביה כו' ולפמ"ש בהג"ה ניחא האי דהדר ביה דדוחק הוא, אבל למש"כ נראה דשפיר אתא קרא למימר דבאין ואין מרעין דהא פשיטא והוה לן למימר דרק למצוה הוא הואיל ולא שנה עליו הכתוב לעכב אלא דיש מקום לומר דכאן לא

לירצי משום שעבודה זו חסירה ואין ע"ז דרשא (ואפשר דרק לחומרא אמרינן הכי) שפיר אתא קרא עלה, ובאמת אין הכרע שדעת תוס' כהג"ה [וקצת משמע שכ' דמסברא אתו והיינו כמש"כ], אף שצ"ע אמאי דוחק הוא, [וצ"ל דמלישנא דר"ל דקאמר אלא אפתח תנא כו' משמע דא"צ כלל לשנויא דר"א דאל"ה מנ"ל דהדר ביה ואולי גם הכא ראוי לדחוק, ולא תיקשי], ומשה"ק תוד"ה אשם דנילף אשם בהקישא דזאת התורה משלמים ותירצו דאדרבא ה"א איפכא כו' לכא' תמוה אמאי הו"א איפכא ולמש"כ ודאי הוי ילפינן הכי, ובתירוץ קושייתם נראה דכיון דכתיב נמי חטאת בקרא דזאת התורה הוה ילפינן אשם מחטאת כיון דלא כתיב אותה כדפרכינן לק' בע"ב (וכ"כ הרש"ש), ואפשר דט"ס בל' התוס' וצ"ל דאדרבא כו' מחטאת, והיינו משום דמפרש ב' קרא בהדיא.

תוד"ה הא כו' הקשו אמאי איצטריך אותה כיון דכתיב קרא גבי פסח ע"כ אתא למימר דלהוי שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין, וכן קשה אתירוצא דרבא לק' בע"ב, ובברכת הזבח תירץ דכיון דאיכא הבאין בנדבה דכשרין ממוצא שפתיך ואיכא חטאת דפסולה לא הוי ידעינן למאן לאקושיה לאשם וכן פסח להכי איצטריך אותה דנילף אשם משלמים, ונראה עוד דודאי הוי מקשינן אשם לחטאת דשניהם אינם באים בנדבה ומסתברא דלא לירצו כדאמרינן לעיל, ולפ"ז ע"כ צ"ל דפסח חשיב בא בנדבה כי היכי דבכור ומעשר חשיבי באין בנדבה דפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא ולכך חשיב קרבן זה בא בנדבה ואף שאינו מרצה שייך שיבא כשלמים דאל"ה א"כ הוי ילפינן נמי פסח מחטאת כאשם, ובזה ניחא בפשיטות דלא קשה כלל אמאי איצטריך קרא בפסח דאל"ה הוה אמינא לאקושיה לשלמים משום דבא בנדבה

קרבנות העולה חשובים דליל אינה מחשיבה את הקרבן בכללו כי אם את הקרבן אשר הוא בו דקרבן הבא כליל נפסל של"ש וכן נסכים וא"כ עולת העוף דלית בה נסכים דמיא לאשם אע"פ שיש קרבן עולה הטעון נסכים משא"כ טעמא דשכן ישנו בציבור הא לא איירי בק"צ אלא להחשיב קרבן עולה ושלמים מפני שישנו בציבור, וזה מוכח דהא אף באשם איכא אשם מצורע דטעון נסכים כמ"ש בשטמ"ק בשם תו' טוך ומ"מ פרכינן דהני דלא מייתו נסכים לתכשרו, ובתו' טוך תירצו דאמה הצד פרכינן פירכא כל דהו ועי' מש"פ בזה אאמו"ר שליט"א ובפירוש דבריו נראה כמש"כ.

תודיה תודה כו' מש"כ בגליון בשם צ"ק למחוק תיבת תודה לא נתפרש ואין ספר צ"ק תח"י ולכא' כונת תוס' לומר דליכא למפרך הא תודה נמי איכא בציבור בנדבה, שו"ר בספר צ"ק מצינו לפרש דברי התו' דקשיא להו אמאי ל"פ מה להנך שכן באין בנדבת ציבור יעוי"ש ולא נתפרש כלל ומי עדיף האי פירכא וצ"ל דכונתו דהא לא הוי מצי לשנויי תודה תוכיח ותו' דהו"מ לשנויי שלמים יוכיחו ול"י למה נטה מלפרש כפשוטו דמהיכא דממעט שלמים ממעט תודה והק' תודה נמי איתא בנדבת ציבור ותו' דרק עולה וז"פ.

שם ע"ב שכן באין בנדר ובנדבה ולא שייך למפרך מקרבן יולדת דאינו בא בנדבה דה"ק דקרבן הבא בנדבה הוא דאמרה תורה הבא קרבן אחר אבל קרבן שאינו בא בנדבה הכשירותו תורה מפני שא"א להביא אחר ולא רצתה תורה להתיר להביא אחר כשאינו בא בנדבה, ומש"כ אאמו"ר שליט"א לעיל ע"א לפרש טעמא בבאין בנדר ובנדבה ומצינא לפרושי הכא נמי דאע"פ שהקרבן כשר מ"מ אמרה תורה להביא קרבן אחר שעדיין לא יצא ידי הידורו ובאמת לפ"ז קרבן יולדת כאשם דמי ולפ"ז צ"ל דהדר ב' תלמודא ממאי דהוי פשיט ל' לעיל, אבל האמת כמש"כ לעיל, - במש"כ בשם אאמו"ר שליט"א

הוא ובאשם איפכא, אבל לתירוץ הברכת הזבח אין הכרח לזה ופסח ואשם לא הוה ידעינן למאן לאקושינהו ולכך איצטריך אותה וקרא דפסח אבל מסתבר דהוי מקשינן להו לחטאת כטעמא דלעיל, ועוי"ל דכיון דהיקשא דפסח בקרא דזאת התורה מקרבניהם אתי וכיון דבכור ומעשר באין בנדבה חשיבי לא הוי מצינן למילף פסח דליפסל לכך איצטריך קרא בפסח, (ובצ"ק תירץ דלא הוי ילפינן פסח בהיקשא דזאת התורה כיון דלא כתיב בההוא קרא, וצ"ל דכונתו אליבא דר"ס לק' ז' ב' דלא ילפינן פסח בהיקשא דזאת התורה ולכל קרבניהם, אבל לר"א קשה, ועוד אפשר לומר בכונתו ז"ל דאף ר"א סבר דלא ילפינן פסח לגמרי משלמים דלאו היקש גמור הוא ורק לענין זה דלא לחלק בין זביחה לשאר עבודות דמסתבר נמי משום דכיון דגלי גלי אלא דלא סגי בהאי סברא גרידא משום דעיקר טעמא דלפלוגי בזביחה משום פסח הוא ואפשר דבפסח מפלגינן אף דבשאר קרבנות לא, ואהא מייתי סמוכין דלכל קרבניהם אבל דרשא גמורה לא הויא, ולא הוי ידעינן פסח מזאת התורה אף לר"א ולהכי בעינן אותה, ולפ"ז מתפרשא הסוגיא דלא כג' הש"מ אלא דלא מייתי דרשא אלא אהא דקאמר הואיל וגלי גלי אבל עיקר הדרשא כרב ספרא, כ"ז נכתב לתירוצא אבל אין זה האמת בכונתו ז"ל).

שם אשם ארצויי נמי לירצי דע"כ כשר הוא משום דרשא דאותה וכיון דאתי לכפרה אין לנו לחדש דאתי ואינו מרצה, אבל ודאי מסתבר טפי דהבא בנדר ובנדבה דלא מכפר לירצי אלא דגזיה"כ הוא, מ"מ קאמר אביי ק"ו.

שם עולה תוכיח כו' הגרע"א ז"ל בגהש"ס הק' הא אף עולה טעונה נסכים ואי משום עולת העוף דליכא נסכים א"כ היכי קאמר מה לעולה שכן ישנן בציבור הא עולת העוף ליכא בציבור ונראה דכד פרכינן מה לעולה שכן כליל או מה לשלמים שכן טעונים נסכים ותנופת חזה ושוק שזה מעלה בקרבן לא שייך למפרך דכיון שמצינו קרבן בעולה שהוא כליל א"כ כל

להוכיח מקרבן יולדת כו' מק"ו דאביי מוכח כן
וז"פ.

פ"ב מ"ד

פ"ב מ"ד או ששחט קבל והלך וזרק חוץ
למקומו וכן בסיפא או ששחט קבל
והלך וזרק שלא לשמן, וכה"ג בספ"ק דמנחות,
ופירש שם רש"י דאו או קתני דאל"ה מה
מקום להזכיר דבכה"ג לאו פיגול הוא הא
ליכא בכלל חוץ לזמנו, והקשה אאמו"ר
שליט"א דבעולה נמי קתני כה"ג ולא שייך
לפרושי או או עי"ש בפנים ופירש דאפשר
דמחכמת התורה הוי דאף בכולן חוץ למקומו
הוי שייך פיגול אם לא משום החסרון דלא
קרב המתיר כמצותו והיינו דקתני מתניתין
דבכולן חוץ למקומו הטעם דלא הוי פיגול
משום דלא קרב המתיר כמצותו, וכן בשלא
לשמה, וכבר הק' כן תו' בזבחים
כמדומה. (הערות תשל"ג)

צ"א א'

צ"א א' וכולן הכהנים רשאים לשנות באכילתן
כו' מ"ט דכתיב למשחה כו' יש לעי'
למה צריך טעם להתיר, ואפשר שהי' ראוי
ללמוד מפסח שהאכילה המשובחת היא צלי, לפי
שנשאר טעמו ואינו מתבטל במים [עירו' שביעית]
פ ה שאין מבשלין מאכל בהמה בשביעית,
ולא כפי איצטריך למשחה, וזה מסייע פרש"י בפ'
איזהו מקומן דקתני בכולהו בכל מאכל כלפי
פסח.

זבחים

ק"כ א' ומר משני כאן בקדשי במה גדולה,
צ"ע מה מכריחנו לומר שעברו איסור
והקריבוהו בבמה קטנה, ושמא מלשון אבן
גדולה דייק, וצ"ע.

פ"ה מ"א ב' אם לא נתן לא עיכב, עי' פי"ג
מ ר"ג אומר שיירי הדם שהקריבן
בחוץ חייב. [הערות תשל"ז]

מנחות

ע"ה ב'

ע"ה ב' מתני' וכולן פותחן כזיתים, פרש"י כת"י דר"ש קאמר לה, וכ"נ בתוספתא, וביאור הדברים דלר"ש שהפתיה כדי שתהא ראויה לקמיצה, יש לפרר כמה שיכול, ולא פחות מכזית לפי שמפסיד חשיבותה, ומינה דייק רב יוסף בגמ' דשיעור כזית קובע להמוציא, דכיון שלתועלת הקמיצה עדיף פחות מכזית, ונמנעו מזה מפני שמפסיד חשיבותה, ואע"פ שסומך על דרשא דאותה, מ"מ למדנו ששיעורה בכזית, אבל לרבנן שהקיפול גם במנחת כהנים, א"כ ענינו מצות פתיה, וסגי בשנים לארבעה.

פ"ז א'

פ"ז א' אחד גדוש כו' כ' תו' לעיל ח' ב' דאע"ג דבירוצי מדת יבש חול מ"מ גדוש זה שהוא מדתו של כלי מקדש, ונראה דעת הרמב"ם דר"מ ס"ל דמדות היבש נתקדשו בין מבפנים בין מבחוץ ולכך מקדשי לגודש, ואף לר"י לק' פ"ח א' דר"מ סבר דבירוצי לח לא נתקדשו היינו דוקא בלח אבל ביבש נתקדשו, והטעם פשוט דביבש מצוי גודש ובלח רק לשעה מועטת וכמש"פ רש"י ולכך קידשו מדות היבש אף מבחוץ אבל במדות הלח לא, ובתו' כתבו הטעם דממעטין מאותם מדות היבש משום דקרא בלח איירי אבל לר"מ הטעם פשוט וכמש"כ, - לשון בירוצין פ"י הרמב"ם בפיה"מ דהיינו גודש.

ו"פ"ז נוחא הא דלא פסק הרמב"ם כר"מ דהא הוי מחלוקת ואח"כ סתם ונתקשה בזה הגרע"א ז"ל, ובליקוטי הלכות תירץ דמשום דר' יוסי קאי כרבנן ואינו מובן מה מוסיף ר"י בזה האי בלא ר"י נמי הלכה כרבנן לגבי ר"מ, ומ"מ סתם מתניתין עדיף, ואולי כונתו כמ"ש בספר

כ"א א' אמר זעירי דם בין לח בין יבש חוצץ כו'

כ"א א' אמר זעירי דם בין לח בין יבש חוצץ כו', יש לדקדק מה ענין מימרא זו לכאן, ואם נימא דסתם דם שבישלו סריך, שנעשה סמיך יותר, י"ל דאגב דאמר זעירי לעיל בשם ר"ח דדם שבישלו אין חייבין עליו, הביא הכא דבריו שהוא חוצץ, אבל לפ"ז הול"ל כי קאמר זעירי בשבישלו דסריך, והש"ך בסי' קצ"ח סק הביא דברי בה"ג דדם שבישלו חוצץ, ואפשר שלמדו כן משמעתין, וכמש"כ דסתם דם שבישלו סריך.

שם בין לח בין יבש חוצץ, הלשון צ"ב דהול"ל אפי' לח, ומה יש להזכיר דגם יבש חוצץ, ואפשר דה"ק שאפי' דם שדינו כלל לענין זריקה מ"מ חוצץ, ורמז במה שהזכירו בהדי יבש לומר דמיירי בנתייבש קצת דסריך, ולא אמר דבריו על הברייתא משום דלא שמיע ליה, א"נ כיון שזה רק בדם ולא באינך, שאין כח סריך אלא בדם שיש בו גם שמנונית, ואפשר שאמר דבריו בענין דם קדשים שאע"פ שהוא עדיין לח לענין זריקה אפ"ה חוצץ.

נ"ז ב'

נ"ז ב' אר"א הניח שאור ע"ג עיסה כו' כמעשה שבת ומעשה שבת כה"ג מי מיחייב כו' ס"ד מעיקרא דקמ"ל שאע"פ שהחמין רק מצד אחד חשיב חימוץ גמור, כמו בישול מצד אחד, ואם נתחמץ ונתבשל לגמרי פשיטא, וע"כ דקמ"ל כעין מאב"ד וכדר"י, ולכן הקשו והארבב"ח כו', ומשני רבא דלא איירי בחסרון התוצאה שלא החמין יפה, אלא שנעשה מאליו בלא מעשה, וכמו נותן בשר ע"ג גחלים ונצלה מאליו, ובחימוץ החידוש מפני שהחימוץ נמשך מחלק לחלק בלא חלק השאור, אבל בצלי משתייך יותר הכל לאש.

וזה פשוט בגמ' דכל המדות נמשחו כדפרכינן רביעית למה נמשחה ועוד, כמ"ש בחזו"א.

הטעם שתלוי בקדושת בירוצין [גודש] אי נמשחו מבחוץ נראה דכיון דיש חלק בכלי שאינו מקודש תו א"א לומר שהגודש מתיחס לקודש אבל כל שכל הכלי קדוש ע"כ הגודש מתיחס לכלי ולכך קדוש, ולפירוש דהיינו הנשפך על דפנות הכלי ניחא בפשיטות.

פ"ח א' מדוקדק לשון המשנה מה היתה משמשת שאין זה עיקר קדושתו. (הערות תשל"ג)

מצפה איתן משום דר"מ נקודו לא דריש ואשכחן סתמא דתלמודא טובא דדריש נקודו [ומ"ש דר"י ר"ל דינו של ר"י] אבל ג"ז קשה וכמש"כ תו נ"א ב' דכל היכא דאמרינן לא דריש אין הכונה לעולם אלא דהכא לא דריש אבל בשאר דוכתי שפיר דריש, ולמש"כ ניחא דכולהו תנאי פליגי אר"מ באותה משנה גופה פליגי כולהו אר"מ.

ולפ"ז ניחא נמי מה שלא העתיק הרמב"ם דעשרון מחוק הוי ונתקשה בזה במל"מ, דכיון דפסק דבירוצי יבש חול פשיטא דמחוק הוי.

חולין

לכותי, ואפשר דאפי' לאביי לא סגי לחש"ו
באותה השגחה של כותי.

ג' ב'

ג' ב' אי דבדק סכין ונותן לו כו' לכאורה רואין
אותו לא קאי אסכין כלל, וא"כ הקושיא
דאחרים רואין אותן לא מעלה ולא מוריד,
דהעיקר בבדיקת סכין תליא, ודוחק לומר דראי'
היינו סכין, מיהו גם בחש"ו צריך לדאות הסכין,
אלא דתנא לא מיירי בהכי, ואפשר שאם לא ראה
הסכין לא מיקרי שראה שלא דרס.

שם רב אשי לא אמר כו' סבר כותים גירי אריות
הם, אפשר לפרש דס"ל הלכה כמ"ד גירי
אריות הן, ולכן לא ניחא ליה לאוקומי מתני'
דריש פרקין כמ"ד גרי אמת הן, והיינו נמי
דאמרינן דרבא דלבריו דאביי קא"ל, דניחא
לפרושי מתני' דריש פרקין כמ"ד גרי אריות הן,
דאל"כ צ"ב מאי קאמר רב אשי מ"ט לא אמר
כרבא ורבא מ"ט לא אמר כרב אשי, ממ"נ אם
רבא סבר גרי אמת הן א"כ מה"ט קאמר קושטא
דכותי כשר, ואם צריך טפי לאוקומה כרב אשי,
א"כ מה שייך לשאול על רב אשי, וי"ל
דהקושיא על רבא למה לא אמר תרויהו, כיון
שכ"ה האמת, ובמתני' דלהלן יפרש דאשמועינן
אידך, וע"ז משני דלבריו דאביי הזכיר כותי,
ומיושב בזה גם קושית תו', ממתני' דלקמן.

ל"ג א'

ל"ג א' ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה
וממתין כו' בפשוטו נראה דכיון
שממהר לאכלו ראה לנכון הזהיר שלא ימהר
קודם שימלחנו יפה, אבל אין כאן איסור מיוחד
בבשר זה, אלא קמ"ל דאע"פ שחתכו קודם
שתצא נפשה מותר לאכלו, ואמנם בדרך כלל
תצא נפשה קודם גמר מליחה ובישול, אבל יש
יוצא מן הכלל כגון שלא חתך הורדין אלא רוב

ב' א'

ב' א' הכל שוחטין לכתחלה כו' גם בערכין
במאורע מסוים הוי לכתחלה, וכמ"ש
בשטמ"ק בשם תו' בעת צרה וכיו"ב, וה"נ
שחיטה בשעת הצורך שוחט לכתחלה, אם
שחיטתו כשרה בדיעבד, שיש מצב של צורך
שדינו כדיעבד, וזה אינו מיישב לשון הכל
שוחטין אם משמעותו דיעבד לכתחלה, ועוד
דכיון שהשווה התנא את הנוספים בריבויא
דהכל, עם כל אדם, הרי ודאי דמשמעותו
לכתחלה, ול"ד לערכין שכולן שוין באיסור
הנדר.

שם בברי לי סגי, יש לעי' בשחט בסכין ארוכה
למה יש ריעותא להצריך ברי לי, ובליתיה
קמן אסור, ונראה דמיירי בדלא ידעינן איך שחט,
אבל ראו ששחט בארוכה כשר.

משח"ק תו' דנימא דשמא יכנס, י"ל דזה אינו
חסרון במעשה השחיטה, אבל שמא
יגע הוי חסרון בנשחטת, והר"ז מפסידה בגלל
שחיטתו, משא"כ כשנכנס שמפסיד לעצמו.

בפשוטו הדיוק מהכל שהריבוי דומה לכולן,
וא"כ בשחיטה שהיא מותרת הוי
לכתחלה, ובערכין הוי בדיעבד, ולא קשה ע"ז
משחיטה, כיון שהכל משהו כולן יחד.

ג' א'

ג' א' אמר רבא ויוצא ונכנס לכתחלה לא והתנן
המניח כו' לקמן ב' אמרו דאביי מחלק
התם לא נגע הכא נגע, ובאמת כשנוגע נתפס
כגנב, אבל קשה לומר כשנכנס ויוצא שיכול
לעמוד על שהייה ודרסה, וצ"ל דס"ל לרבא
דכיון שהכותי יודע כששוהה חיישינן דילמא
מכיר בו הישראל, ול"ד לחש"ו שצריך להשגיח
עליהם שלא ישהו ולא ידרסו בלא מתכוין, ובזה
צריך השגחה גמורה, ואין זו ההשגחה הנצרכת

לשחוט, (ולא שלא נכשל לשחוט אח"ז באיסור גמור כדפרש"י).

פ"ג א' תנא אם לא הודיעו שוחט והולך כו'

פ"ג א' תנא אם לא הודיעו שוחט והולך ואינו חושש, יש לעי' פשיטא דמהיכי תיתי יש לחוש שמכר האם והבת ביום אחד, הרי בדרך כלל כשמוכרין האם עדיין הבת צריכה פיתום, וכשמוכרין הבת אין אמה קיימת, אא"כ מכר הבת קטנה, ובמתני' קתני רק שהמוכר שידוע שמכר היום, אינו יכול לסמוך שלא ישחטו שניהם ביום אחד.

ואפשר דקמ"ל שאפי' ידענן שמכר אמה ובתה היום, אפשר לסמוך מדלא הודיעו ש"מ שמכר הראשונה לחרישה, או לאכילה אחר יו"ט, ובזה אם לא הי' המוכר יכול להודיעו יש לאסור.

ובזה מיושב מה ששמעתי להקשות ע"ד הרשב"א והרא"ש שכתבו דלוקח מגוי מותר לשחוט, דא"צ לחוש שמא מכר אמה ובתה היום, וש"מ דאף בלא הוכחה מדלא הודיעו, מותר, וכ"ה בטוש"ע ס"ט ס' ועי"ש בבהגר"א, ואילו בבכורות כ"א ב' מפרשין טעמא מדלא הודיעו, והי' אפשר לפרש דהיינו דחנין התם במוכר תליא מילתא, דהיינו שאין לחוש, אלא שהמוכר עצמו כשיודע צריך להודיע, ועי' תו' שם לשון זה, אבל אכתי קשה לר"י דמודה בבכור שהלוקח מגוי אסור מספק, מאי מהני ליה מתניתא דשוחט והולך אם לא הודיעו, הרי התם בגוי מותר, וכיון דלא צריכין לעדותו מותר, וגם פשטות תשובת הגמ' לדרו"ש דהתם חייבו את המוכר להודיע, ומשמע שצריך לחוש, אלא דסמכין על המוכר שנתחייב להודיע, דמדלא הודיע היתר הוא, ולמש"כ ניהא דבבכורות דייקנן שאפי' יודע שמכר בתה היום שוחט והולך וסומך ע"ז שלא הודיעו המוכר, דומיא דבכור דאע"פ שיש רק ספק אחד (וחזקת איסור) סמכין מדלא הודיעו, ובזה בנכרי בתרויהו אסור מספק.

סימנן, ולכן צריך להזהיר ע"ז, ואמנם אפשר בצליה אבל אם רוצה לבשל צריך לזהר במליחה והדחה, ואולי חולה אינו אוכל צלי מפני קשיותו, ובודאי שאינו אוכל חי באומצא.

ע"ב ב'

ע"ב ב' פשטות הגמ' דעם החיתוך פקע דין ביה"ס וחשיב מגע, דכמו שיש סברא לומר כל העומד ליחתך כחתוך דמי, י"ל שהמגע שהי' בשעת החיתוך כמאן דנגע בגלוי דמי, ולפ"ז אפי' לא נגע כלל בשעת החיתוך טמא, ולשון רש"י ל"מ כן, ואולי זו כונת הכ"מ פכ"ג מכלים ה"ט שכתב דפי' הרמב"ם דלא כרש"י, ונתקשה בזה במל"מ, דלשון הרמב"ם משמע שבכל גונא נטמא, וכמש"כ.

פ"ב א' ואם קדם השני זכה

פ"ב א' ואם קדם השני זכה, מצינו ביבמות מצוה בגדול לייבם ואם קדם הקטן זכה, ואע"ג דקעביד איסורא, וה"נ קמ"ל דלא קנסינן ליה מידי, מיהו לישנא דברייתא זריז ונשכר ק"ק, שאין ראוי לומר כן על עברין, ואפשר דהיינו דמפרשין בגמ' מהו זריז ונשכר ולכאורה הענין בממון וא"צ הסבר כלל, אלא הא קמ"ל שאינו הגון אלא דנשכר דאכיל בישראל, שהוא ריוח ממון, ומצינו בברייתא פסחים נ' ב' יש זריז ונשכר ויש זריז ונפסד, שאין הזריזות במצוה דוקא, ואין לפרש דמיירי כשא"צ לחוש שחבירו רוצה לשחוט היום, דא"כ פשיטא, ושמא ס"ד דביום שלקחו צריך לברר תחלה שמא גם חבירו רוצה לשחוט, וקמ"ל שהזריז נשכר וא"צ לחוש, אבל אם באו לדון וע"ז וחטף ושחט לא קרינן ליה זריז ונשכר, מיהו זכה דמתני' מתפרש דאע"פ שלא עשה כהוגן זכה ולא קנסינן ליה, וא"כ גם בברייתא כן, וצ"ע, ומדבריו רב יוסף משמע שהי' מקום לומר שזה דין באו"ב, [וצ"ע מ"ט], וקמ"ל שזה רק ענין ממונות, עי' נדה נ"ח א' לשון כזה, והתם מסיים אבל לענין טומאה כו', וממילא גם הברייתא מתפרשת שפיר דלא עביד איסורא במה שהקדים

אתה למד מדלא כתיב ברישא הכהנים אלא אהרן ובניו, אבל מה שאמרו בפ' במדבר שיתנו כסף הפדיום לאהרן ובניו אין ללמוד מזה למעט נקבות, שהרי כך היתה ההוראה למעשה, וכל הדיוק הוא בקרבן דורות למה נאמר אהרן ובניו, וערמב"ם פ"א מבכורים ה"י, ואמרו"ר שליט"א כתב דקמ"ל שיתנו מחצה לאהרן ומחצה לבניו, כמ"ש במדרש, ולמש"כ אפי' אם הי' מתפרש לאהרן או לאחד מבניו, מ"מ כיון שזו הוראה מעשית לאותו ענין, ליכא לדיוקי מזה לדורות, וצ"ע ברא"ש סוף ה' בכורות שלמד פדה"ב מעובדא דמדבר, וכ"ה ברמב"ם פ"א מבכורים ה'.

קל"ג א'

ק"יג א' אר"א אר"ה א"ר חוטין שבלחי אסורין וכל כהן שאינו יודע ליטלן אין נותנין לו מתנה, [בפשוטו היינו רק לחי, ויש גורסין מתנות ומשמע קצת שאין מרגילין ליתן לו כלל אטו לחי], ולא היא כו' יש לעי' במאי פליגי, ואפשר שהי' הדרך ליטלן, אלא שצריך ידיעה להכיר החוטין ומסילותם, וכהן שאינו יודע לנקר יפה נוטל מעט וסבור שנטל כולן, ודחי דנהי דאינו יודע מסילותם לנקרן יפה, אבל אפשר ללמוד לעשות כמה חיתוכים ולמלחו שם, ולזה א"צ אומנות, ויש ליישב בזה מה שלא הזכיר נמי חוטין דידא, כיון שאין אומנות לחטט אחריהם שהם ניכרין יפה, עי' טור וב"י דמשמע שהחוטין נמשכין גם ביד וגם בכתף, וא"כ הם נמצאין בחלק הזרוע של מתנות כהונה.

עוד יתכן שרב חשש שאין יוצאין ע"י חיתוך ומליחה, כי הי' המנהג ליטלן, כדמשמע נמי הכי לעיל צ"ג א' דחמשה חוטי הוו שרגילין להסירן, וקמ"ל שדידא ודלועא אפשר לחתכם ולמלחם, ולפ"ז צ"ל דבהני דידא שאין בהם עקמימות מודה רב שדי בחיתוך ומליחה, ולכן הזהיר רק על הלחי, ולפ"ז צ"ל שהחוטין נשארין אדומים וסבר רב דדם הוא, והגמ' קרי להו חמרא דבישרא.

שו"ר ברמב"ן דנקט דבשאר ימות השנה צריך הלוקח לשאול, ורק בד' פרקים שחייבו את המוכר להודיע א"צ לשאול, והדברים מחודשים דסתמא דמילתא אין הלוקח שוחט בו ביום, וא"כ אפי' יודיעו שמכר אמה היום מותר לו לשחוט בתה, אא"כ יודיעו שמכר אמה לשחטה היום, וערשב"א.

ובדברי הרא"ש הי' נראה דמפרש הא דקתני אם לא הודיעו כו' דהא גופא קמ"ל שאפי' לא הי' המוכר יכול להודיע כגון במת או נכרי, ג"כ מותר, אבל זה דלא כסוגיא דבכורות, (והא דלא קתני לה בדא"א להודיע כגון שמת, שמעתי להעיר דקמ"ל שאפי' לכתחלה א"צ לשאול, אבל זה דוחק דודאי מדלא הודיעו פשוט יותר להתיר מבגוי ומת).

ולדברי הרמב"ן ג"כ לא ניחא סוגיא דבכורות דאם בכל השנה צריך לשאול, א"כ אף בבכור צריך לשאול, ומ"ט אר"י חולין, ואפשר דהתם נמי לכתחלה צריך לשאול, וער"ן שכתב דבכל השנה י"ל שהמוכר צריך להודיע, אלא שאין זה מקח טעות.

במה שצדדנו דאפי' ידענן שלקחו אמה היום יש לסמוך על המוכר מדלא הודיעו, שמעתי להעיר דלכאורה חשיב רוב לשחיטה וגרע מספק דבכור, ומהא דאר"י דביש ריוח א"צ להודיע, משמע דלא חמיר מספק דעלמא, וגם בבכור איכא חזקת איסור, ואפ"ה סמכינן אף כשאין תקנה שצריך להודיע, וכש"כ בד' פרקים שתיקנו שיודיע, וצ"ע.

פ"ז א'

פ"ז א' מי ששפך הוא יכסה, דייק לה מדכתיב וכסהו בלשון סיפור על מי ששפך שגם כסהו, ולא כתיב שאם שפך יכסהו בלשון ציווי.

קל"ב א'

ק"יב א' א"ל מטונך אהרן ובניו כתובין בפרשה, פי' מאותו מקרא שהבאת

כיון שצריך להתחייב תחלה ערך נפשות ולא רק חוב ממון בסך מסוים.

קל"ט ב'

קל"ט ב' אלא מעתה מצא קן בשמים כו', פרש"י עוף נושא קן באויר, ויש לפרש שהעוף נושא את אפרוחיו ונקרא רובץ עליהם, או שיש קן מונח על עוף והאם רובצת עליו, ונראה שהנדון אם באותה שעה רשאי לתפוס האם על הבנים, א"נ גוזמא קאמר אלא מעתה באויר דודאי לא שייך דרך, וג"כ כתיב דרך, וש"מ שאין לדרוש כל דרך, וה"ה בדרך הים.

שם מצא קן בראשו של אדם מהו, משמע דלא חשיב מזומן, וצ"ע מ"ט דבפשוטו האדם זוכה בו, ואלי ג"ז הנדון לשעה או בישן ולא הרגיש בו א"נ שלא רצה לזכות בו.

שם א"ל ואדמה על ראשו, פרש"י מדקרי לה אדמה ולא עפר, ונראה שבאמת נתן הרבה עפר על ראשו שיהא ניכר לכל רואה, ומ"מ מדקרי לה אדמה ש"מ שנחשבת כקרקע הארץ.

הרמב"ם העתיק הגמ' על בע"ח, דלא ניחא ליה להזכיר אדם, ובשו"ע העתיק אדם וכן שאר בע"ח, ובבהגר"א כתב על בע"ח צ"ע מנ"ל, ולא נתפרש מאי קשיא ליה, דודאי לא מסתבר לחלק בין אדם לשאר בע"ח, ואדרבה אדם הוי רבותא טפי, [ועפרש"י בקן בשמים ובמש"כ לעיל בזה].

בחולין קל"ג א' אמרינן דאביי שקל מתנתא רק בערב יוהכ"פ לאחזוקי נפשיה בכהנא, ונראה הטעם שאז שוחטים הרבה, כדתנן בחולין כדברי ריה"ג, ולא תהא נטילתו על חשבון כהן אחר, וגם מצוה לאכול, וגם אין חוטפין ביום כזה.

קל"ט א'

קל"ט א' מתקיף לה רבא לימא הריני בערכי, צ"ב מהו לשון זה דבפשוטו האומר הריני בקרבן עולה הר"ז כהרי עלי קרבן עולה, ורק כאן שאין לשון אחר הר"ז כמפרש ע"מ שלא אתחייב באחריות, אבל הלשון משמע יותר דגם באומר הריני בקרבן עולה פטור מאחריות, והענין דהו"ל כאומר ע"מ שלא יהא עלי, וכההיא דרבא ר"ה ו' א' ע"מ שלא אהי' חייב באחריותה.

ויש לעי' מאי קושיא הא משכח"ל באומר הר"ז לערכי, כמו הר"ז עולה, ופרש"י שצריך לקבל עליו ערך ואח"כ ליתן לצורך ערכו, וק"ק למה לא יוכל להקדיש ולהעריך בב"א, ולמסקנא אפשר דבכה"ג לא חל מידי, דכיון שהפרשה לא מקדשתן, אבל לס"ד דהפרשה מקדשתן נפרש באומר הר"ז בערכי, וצ"ל דהכי משמע כי יפליא נדר בערכך נפשות, שצריך להתחייב תחלה ערך נפשות ואח"כ ליתן הערך, ולפ"ז מובן מה שאין מעריכין בשבת אף אם מותר לידור הרי עלי,

בכורות

[הערות לפו"ר]

גסה לגוי, וע"ז באמת קנסינן לי' לפדותה עד עשרה בדמי', ואין ענין לכהן בקנס הזה, אלא לפי שהי' משמע הלשון שמותר למכור לו, הוסיף דמייירי בדעבד איסורא.

שם והמשתתף לו, לכאורה זו משנה שא"צ דמנותן לו בקבלה שמעינן דכש"כ דהמשתתף פטור, ואפשר דקמ"ל דאפי' שותפות מועטת פוטרת, דנותן לו בקבלה מתפרש למחצה או לשליש ולרביע, ועו"ל דאי לאו המשתתף לו הוה מפרשינן נותן לו בקבלה גם לפטם האם, אבל בכולה אם דישארל קנסינן לי' דילמא אתי לאיחלופי, קמ"ל דנותן לו בקבלה ולד בלבד, ג"כ פטור.

כבר כתב בשטמ"ק אות ג' בשם תו' דברישא דמתני' מודה ר"י דפטור כיון שכל האם של הגוי, וז"ש בגמ' דרק והמשתתף לו מפי' מדר"י, וכן בסמוך ולטעמך הקשו רק ממשותף ואילך, וכ"מ בגמ' דר"י מצריך כל דהו דישארל בין באם מקרא דמקנך ובין בולד מקרא דכל בכור, אבל המקבל בהמה מן הנכרי מייירי שקונה זכות בגוף הבהמה לעובריה, שאין אדם טורח לגדל בהמה ויבא הבעלים וישחטנה קודם שתלד, וסגי בבעלות זו בבהמה כדי לחייב בבכורה, וא"צ שיהא לו חלק בפטומה, וכ"מ בגמ' דבהמה לעובריה שייך בה איסור מכירה, משום גוף הבהמה, וכ"מ בגמ' דנותן לו בקבלה דמתני' יש בו איסור מכירת בהמה לעוברי', ולפ"ז פליג ר"י במקבל דמתני' וכדקתני בברייתא דברי ר"י במקבל סתמא, וכ"מ בגמ' דמתפרשא שפיר אף בלא קיבל חלק בפטום, אבל רישא דמתני' מייירי שקנה רק העובר, [ונפ"מ שהבעלים יכול לשחטה דדיד' שחיט, מיהו סתמא דמילתא משתעבד שלא להזיק

ב' א' בדין שותפות עכו"ם בבכור

ב' א' מתני' הלוקח עובר חמורו של נכרי כו' שנאמר בישראל כו' יעוי' בתו' דהאי קרא לא קאי אלוקח עובר אלא אמוכר, דכל בכור בישראל על הולד מייירי וכמבואר בגמ' ג' א', ואפשר לומר דהתנא נקט הדרשא שמוזכר בה ישראל בהדיא, ולא רצה להאריך בשתי דרשות, ואפשר דמכל חדא איכא למילף תרויהו, דכל בכור בישראל יכול להתפרש באם של ישראל, וכן כל מקנך יכול להתפרש בולד, אלא דקרא קמא מפרשינן בולד, שיותר פשוט לפטור כשהולד של נכרי, ואמנם גם מדוקדק יותר לשון כל בכור על הולד, אבל אם הוה שמעינן ולד מקרא אחרינא, הוה מפרשינן שפיר כל בכור בישראל על האם.

ובעיקר הדבר שהצריכו מיעוט לגוי נראה דהיינו מפני שיש איסור"נ בפט"ח ובבכור, ובזה שייך לומר שבהמת הגוי קדושה לענין שישראל אסור ליהנות ממנה, אבל בפדיון הבן לא שייך להצריך מיעוט בגוי, דכיון דגוי אינו מצווה ולא חל עליו חיוב בלידה, תו לא חל חיוב פדיון משיתגייר, ובאמת גם בפט"ח ובכור הי' מקום לומר מסברא דכיון שמצותן ליתן לכהן, והגוי אינו מצווה בזה, לא חיילא קדושה ברשותו, ול"ד לערלה ובשר בחלב שיש בהם רק איסור, אבל מצינו בטבל מנחות ס"ז א' דאיכא תנאי דמחייבי דיגון גוי, דאיסור טבל לחוד ומצות נתינה לחוד, וה"נ בפט"ח ובכור, (ועי' מנחות שם עובר כוכבים שהפריש פט"ח כו').

שם והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי, אין כונת התנא דאע"פ שאינו רשאי אפ"ה פטור, דהא דאינו רשאי היינו מאיסור מכירת בהמה

ואפשר דכיון שהולד משותף לישראל ולנכרי ע"כ עבדי גור או אגוד ונמצא שהישראל מוכר חצי בהמה לגוי, וע"ז אמרו שאם מוכרה בשוה חייב הישראל לקנותו ממנו, אבל אם הגוי רוצה יותר משויו על חלקו, רשאי הישראל למכור לו חלקו, ולא חשיב כמוכר בהמה לנכרי, דע"ד כן נשתתפו.

ופ"ז י"ל דנקט חצי דמיו, וכל דמיו, לומר דכשארן הגוי חפץ למכור, חייב ליתן דמיו, וקמ"ל דאע"פ שנשאתר בהמה שחצי במצות בכור ביד גוי, לא מחייבין ל' לפדותה אלא בשויו, [ובסיפא עד עשרה], וכ"כ תו' [שבשטמ"ק] בכל דמיו דפעמים שאין הגוי חפץ למכור.

כתבו תו' דאי הוה מיירי בפט"ח הוה נחא טפי, ויש לעי' ללישנא דר"א י' א' דלר"י יש פדיון רק בשוה מאי איכא למימר, ועוד צ"ע לר"י איך פודין פט"ח דשותפות גוי, האם נותן חצי שה לכהן, [דלכאורה פדיון דנפש תחת נפש ק"ק לחדש לחצאין, ולפי ערך שיש לו בחמור], ואם צריך ליתן כולו, אין זה ראוי להצריכו לפדות אחד ממאה כשיעור פדיון בכולו, ולכאורה נראה מזה דבשותפות גוי מודה ר"י דפודהו בשויו, דכמו שנתמעט בכור בהמה טהורה ט' ב' מגיזה ועבודה, ה"ה דנתמעט פט"ח מאיסוה"נ, וממילא גם פודהו בשויו, דבגמ' ט' ב' אמרו טעמי דר"י משום דיש לך דבר שהקפידה עליו תורה בשוה ומותר, וא"כ ככה"ג דמותר בהנאה, דלא חמיר פט"ח מבכור בהמה טהורה, ה"ה דנפדה שלא בשוה, ויש להסתפק אם יש מצות עריפה בחמור דשותפות לר"י, ואמנם אין מקור לחלק בין מצות פדייה לעריפה, אבל כיון דנשתנית מצותו לפדיון בשויו, אפשר שאין כאן אלא מצות נתינה, כבכור בהמה טהורה.

שם והנותן לו בקבלה אע"פ שאינו רשאי קונסין כו' לכאורה הול"ל כיון שאינו רשאי, או לשנות סתמא קונסין כו' וממילא נדע

ללוקח, ועכ"פ הבשר של הולד יהא שלו, וענתה"מ סי' ר"ט ביאורים סק"ב, ולע"כ], וצ"ע בשטמ"ק שם שהשוה מקבל ללוקח עובר, דברים אלו נתבארו בספר אאמו"ר שליט"א ס"ח סק"א ועי' בספר מרן זללה"ה סט"ז סק"א עד"ז.

שם תוד"ה והמשתתף, וה"ה דמפיק ל' מכל מקנך כו', הא דילפינן כל דהו לקמן ג' א' היינו רק מכל מקנך וכל בכור, וא"כ הקושיא רק דבקרן מיותר, וכתב מרן זללה"ה בסט"ז סק"א דלא מייתר מיד, והדרשא משינוי הלשון בקרן ובקרנם.

שם גמ' כל הני ל"ל צריכי, לכאורה מלוקח עובר ונותן לו בקבלה ידעין כולו, דאפי' כולה בהמה דישראל וחצי הולד לא קנסינן, וי"ל דמוכר עובר שייך טפי למקנסי' מנותן לו בקבלה, דבמוכר הולד בעולם ומפקיעו מבכורה, אבל במקבל הרי הגוי מגדלה וברשותו נולד, ואפי' אם היתה מעוברת מ"מ לידתו מכח גידולו, ומשא"כ במוכר עובר לבד, וזה מוכיח דכולה מתני' משום חידושא דקנס, ועיקר הא דאיצטריך לאשמועינן היינו משום דבאמת קנסו מוכר בהמה גסה לנכרי, וכן קנס ר"י שיתן כל דמיו לכהן, וכיון שקנסו בכאן איצטריך לאשמועינן דבהני לא קנסו.

שם או"ד שבורה לאו היינו אורחי' כו' מלשון זה נראה דהוה פשיטא לגמ' דשבורה שיכולה להתרפאות מותר, דלא שייך לומר טעם זה אם האמת דבשבורה כה"ג ג"כ אסור, ורק למסקנא שמעינן מברייתא דאף בשבורה כה"ג אסור, וצ"ע בתו' שכ' דחד מתרי טעמי נקיט.

שם מעלין אותו בשויו ונותן חצי דמיו לכהן, צ"ע מאי קמ"ל דמעלין אותו בשויו, פשיטא דנותן חצי דמיו לכהן היינו חצי שויו, והלשון משמע דכלפי ששנו בסיפא עד עשרה בדמיו, קתני ברישא בשויו, וכ"ה הלשון בירו' פסחים פ"ד ה"ג דקתני ברישא מעלה עמו בשוה ונותן חצי דמים לכהן ובסיפא קתני מעלה עמו אפי' עשר דמים בשוה ונותן כל הדמים לכהן,

דבאמת איכא למידחי בלפטומה, ולמאי דמסיק דעובר אסור א"כ פשוט דמיירי באיסורא דעובר, (ויש לעי' במ"ש תו' ולכאורה לא איירי כו' ולא נתפרשה כונתם ז"ל, ואפשר דקשיא להו מ"ט מסיק בבהמה לפטומה לימא כדס"ד בבהמה לעוברי' ובמעוברת, א"ו בבהמה לפטומה קאמר, ושמא למאי דס"ד דשרי למכור עובר אין לקנוס בבהמה לעוברת, עמש"כ לעיל א' בדברי השטמ"ק אות ג', ועדיין צ"ע).

שם תני דמי' והא נותן כל דמיו לכהן קתני, יש לעי' מאי קושיא רישא דמי' וסיפא דמיו, ולפמשנ"ת לעיל דהכא דאינו פודה כל הולד פשיטא דאינו נותן כולו לכהן ניחא, ובזה נמי ניחא הא דמוקמינן לה במיגו דקנסין אבהמה דלכאורה זה דוחק, אלא דעיקר כונת התנא לומר דבמקום שמחויב לפדותו נותן כל דמיו לכהן דמחייבין ל' לנהוג כאילו פדה מיד כפי הראוי ואז הי' נולד ברשותו, מיהו דוקא לר"י כיון שיש כאן זיקת בכור, אבל במוכר לו כל העובר לא קניס.

שם איבעיא להו מכר בהמה לעוברי' מאי תיבעי לר"י כו' לשון הגמ' משמע דבפשוטו ד"ז תלוי בפלוגתא דר"י ורבנן, אלא שהוסיפו להסתפק בין לר"י בין לרבנן, וטעמא דמילתא משום דבהמה לעוברי' ג"כ אין בה עיקר הגזירה שהרי אינו רשאי לעבוד בה, [אפי' בקבלה כשהיא ברשות הגוי], וא"כ דמיא לשכורה דפליגי ר"י ורבנן, וע"ז הוסיפו דתיבעי אף לר"י להאי גיסא ואף לרבנן לאידך גיסא, ולענין הולדות לכו"ע שרי כמ"ש רש"י דכשיבואו ברשות הגוי הם באין.

שם אלמא משום עוברי' הוא, פי' משום גרמא שיהא לגוי בהמה, [עי' ירו' פסחים פ"ד], וזה הוה פשיטא לגמ' דשרי וכמ"ש רש"י לעיל דברשות הגוי הם באין, והיינו דאמרינן הכי קא"ל כו' דפשיטא לן שזהו פי' הברייא, דאין זה תלוי בבעיין, וצ"ע ברש"י שפי' תפשוט מינה דלרבנן אסור כו', והרי משום עוברין פשיטא לן

דהיינו מפני שאינו רשאי, ואפשר דבלשון זה מבואר שנתן לו בהמה מעוברת, שהנתינה היתה באיסור, אבל מסר לו ונתעברה אצלו דברשותי' נולד, לא קניס.

שם מעלין אותו עד עשרה בדמיו ונותן כל דמיו לכהן, לכאורה משמע שיש כאן שני קנסות, חד לפדותו, ועוד ליתן כולו לכהן, והנה במוכר לו דמתני' לא קנסו, וא"כ ר"י חידש לקנוס חצי אגב חציו השני, וק"ק א"כ מנלן דמודו רבנן לר"י דקונסין במוכר בהמה, דילמא ר"י הוא דמחמיר בקנסות, שהרי הקנס השני חידוש הוא אליבא דר"י, ובירור' פסחים שם באמת אמרו דר"י קניס משום בכורה ואין ללמוד מזה למוכר בעלמא, ועוד יש לדקדק במה שאמרו בגמ' והא נותן כל דמיו לכהן קתני, ומאי קושיא רישא קתני דקונסין על הבהמה ובסיפא על הולד.

ונראה דהא דחייבו ר"י ליתן כל דמיו לכהן, היינו מכח חיובו לפדות, דכיון שחובתו לפדותו מיד, חשבינן ל' כנולד כשכולו ברשות ישראל, דזה שנתעצל בפדיונו מן הגוי אין חוטא נשכר, ונמצא דדברי ר"י מיוסדים על הידיעה שקונסין אותו לפדות, ומכח זה סיים שיתן כל דמיו לכהן, אבל במקום שאין לקנוס משום מכירת בהמה, לא קנס ר"י משום בכורה כלל, אפי' כשמכר עובר ונשאר חציו קדוש, ולפ"ז ניחא דאין לחדש פלוגתא בין ר"י ורבנן בקנס דמכירת בהמה גסה, וניחא נמי דאם הקנס לפדות האם ולא העובר [הולד], א"כ כהן מאי עבידת' לקבל כל דמיו.

שם תוד"ה קונסין, בירור' פסחים פ"ד ה מבואר דאמנהגא נמי קנסין.

ב' ב'

ב' ב' מאי לאו אעובר לא אבהמה, כאן סתמו בגמ' ומתפרש אבהמה או לפטומה או דבהמה לעוברי' נמי אסור, וכ"מ בשטמ"ק אות א', ובמסקנא מפרש לפטומה משום דלעוברי' ספק הוא לקמן, ולא רצה לפשוט מכאן ד"ז

הידוע, ובקבלנות הי' הדבר מטעה לפרש איסור אחר, ועוד דמכירה נשנית ברישא, ולפ"ז נחא כפרש"י, דהנדון רק במכירה וקבלנות, ולא בשותפות, ועתו'.

שם תוד"ה וליטעמיך, דלא אתי בקבלה כ"כ כו', יש לעי' מ"ש הרי בקבלה הם משותפין בולד, ושותפין דמתני' היינו ג"כ רק בבהמה זו שנשתתף עמו, ואפשר דכשנניהם שוין מורה היתר לנפשי' ואין הישראל שליט עליו, משא"כ בקבלה שהוא כפועל אצל הישראל, ובכה"ג הישראל שולט על הבהמות ואין שבועה מצוי' כ"כ, ומ"מ אפשר דכונתם רק דלא מצי גמ' לאקשוויי, אבל לקושטא דמילתא אף קבלה אסורה משום שותפות, ול"ד לשאר מו"מ שאין מסור בידי הגוי לעצמו.

שם תוד"ה אסור, כל הני עובדי פליגי כו', צ"ע דלא מצינו דדחינן מימרא דאמורא מדיוק כזה, ובסנהדרין ס"ג ב' מסייעין לי' מברייא, וגם כאן נקטו ד"ז כמוסכם ולא אמרינן דתנא דמתני' כמתני' דחולין, ובפשוטו ליכא למידק הכי אלא במתני', דנחית התנא לאשמועין שאינו רשאי, ולא אשמועין במשתתף ג"כ.

ג' א'

ג' א' דיקא נמי דקתני כו' למאי דמסקינן לעיל דעובר אסור, ע"כ מדקתני דמיו דהיינו עובר לחוד, דרק לס"ד דעובר מותר שייך לכלול דמי שניהם בחד לישנא, משום מיגו, ולפ"ז מוכח מכאן דלעוברי' מותר, דא"א לסתום קנס אעובר לחוד כשגם אבהמה קנסינן לי', ואף לרבנן דר"י שרי מדמייטין סיפא דברייא דקתני וחכ"א כו' לומר דלא פליגי בדיני מכירה, וכמ"ש בשטמ"ק אות ב'.

שם קבלנות לא פסקה, יש לעי' הא לעיל מסקינן דיקא נמי דאעובר קאי, ועובר הא פסקה מיני', ואמנם נעשה שותף עמו ולא פסקה לגמרי, מ"מ חצי' של הגוי לגמרי, [ואם נפרש בל"ב לאו דוקא דלא קנסינן כולי האי, עשטמ"ק אות א' ב', יתכן לומר דהגמ' מיסתם

דאף לר"י שרי, ונראה דכונת רש"י דאם שלימה לעוברין אסור יש לאסור אף שבורה דחזיא לעוברין, דיש כאן שימוש בשבורה כמו בשלימה, מיהו אכתי לא דמי דבשלימה אסרינן אטו שלימה למלאכה משא"כ בשבורה, גם צ"ע הא דקאמר דלר"י שרי, הרי השיב בברייא לכשתלד, אבל אם היתה יולדת אף לר"י אסור.

שם אלא את מ"ט שרית כו' לעיל מספק"ל דר"י שרי בעובר אע"פ שאינו לשחיטה, וכאן מפרשין הבריתא לבתר דידעינן פשיטות' דר"א דבעינן שאינה יכולה להתרפאות, מיהו אכתי צ"ב מנלן דטעמי' דר"י משום דכמאן דזבנה לשחיטה דמי, דילמא לא חייש אלא למלאכה שזהו טעם התקנה, וכב"ב דמתיר בסוס, ואפשר דפשיטא לן שאין להתיר בשבורה משום לא פלוג, ורק כיון שיש היתר דלשחיטה שייך להתיר בשבורה, וכ"ה האמת דהא ר"י השיב להם לכשתלד, (מיהו בעיקר הדברים צ"ב מ"ט לא מדמו לי' רבנן לשחיטה, דהא לא נחלקו אם ראוי' לילד, ונראה דפלוגתתם כשאינו עומד לשחטה מיד, ואפ"ה מתיר ר"י כיון שאין לו שימוש בשהייתה הר"ז כענין שריותא דלשחיטה, וע"ז אמרו לו דכשראוי' לילד כיון שיש לו בה שימוש יש לאסור, ולפ"ז אפשר דאפי' בבהמה טמאה שבורה שרי ר"י כיון שאין לו בה שימוש, וכ"ה פשטות הלשון דשרי בכל שבורה, מיהו י"ל דבשבורה מתפרש באופן מסוים בשבורה כמ"ש מהגר"א ביצה י"ד ב' בההיא דר"ש מתיר בתבואה, ולפ"ז צריך למצוא גם בסוס אופן דאסור, ע"י שבת א' ולע"כ בכ"ז).

שם אלא תנא מכירה וה"ה לשותפות, לכאורה אין שייך ללמוד איסור זה מזה, אלא דכיון דגלי תנא ששונה הדינים אף בדברים שאסור לעשותן, ולא נידוק מינה היתירא, תו לא הוצרך לבאר כן בשאר בבי, ולפ"ז יש להבין מאי קבעי מ"ש מכירה דנקט, הרי אין כאן ענין של לימוד זמ"ז, וי"ל דהי' מקום לאשמועין רבותא דקבלנות נמי אסור, וממילא נדע למכירה, ומשני דבמכירה נוח לשנות האיסור ומתפרש האיסור

מק"ו וזה צ"ע הא אי לאו היקישא הו"א דוצאן אתי לרבויי נמי חדש וישן כדאמרין ומה ראית ולא אתי היקישא אלא לאפוקי מוצאן דהא לא ברירא לן דין כבשים ועזים טפי מדין חדש וישן, וזה תימה גדול למעיינים, ואולי כונתם ז"ל דכיון דפשיטא לן טפי חדש וישן אית לן למימר דוצאן אחדש וישן קאי ולא אכבשים ועזים ואתי היקישא מפקעא מהאי ק"ו דמפני זה אית לן לאוקומי וצאן אחדש וישן, ומיהו פשטות וכ"פ רגמ"ה דבעי לאתויי נמי חדש וישן מוצאן, וכל דבריהם כגחלי אש צע"ע, ויתכן דס"ל ז"ל דוצאן משמע טפי כבשים ועזים דמשמע כל מין צאן ולא על כל השנים וה"ה דהו"מ רבא לשנויי הכי אלא דעדיפא מיני' משני, ועי' בסמוך.

שוב נראה דכונת התו' מלשון הגמ' ת"ל עשר תעשר דמשמע דהשתא ניחא ומזה מוכח דמפיק הקישא מק"ו, מיהו יש לדחות דעדיפא מיני' פריך וכמש"כ.

ועי' לק' נ"ד ב' מבואר שם דוצאן מפורש אכבשים ועזים ולא שייך למדרש מיני' אחדש וישן וא"כ פשיטא דוצאן אכבשים ועזים ועשר תעשר אחדש וישן ותו א"צ לשינוי דרבא דלשנה הקשתיו ולא לד"א, וכיון שכן לק"מ אחר דהדר ב' רבא מנ"ל הא מילתא, ורש"י נתקשה בזה ועל פירושו יש לדון קצת ולמש"כ ניחא הכל. (הערות תשל"ג)

לה סתומי, ואם נידוק מלשון דמיו, נימא דל"ד מאה, ודוחק, אבל מסקנת הגמ' משמע דאפשר לקיים דדוקא קתני, ועי' גיטין מ"ד א', וצ"ע.

י"ז א' [שייך לעינית]

בדין צמר של שנה שנשתנה שפסול לתכלת אי חשיב צמר לפטור בשאינו מינו

י"ז א' אר"פ הכל מודים שצמרו פסול לתכלת, בבה"ל ס"ט ס"א ר"ל שפסול רק לתכלת, ומ"מ חשיב צמר לפטור שאינו מינו, וצ"ע דהא בהאי קרא לא כתיב תכלת, רק צמר ופשתיים יחדיו גדילים תעשה לך, ומכאן למדנו יבמות ד' ב' דצמר ופשתיים פוטרין שאינו מינו, וכאן נתמעט צמר שנשתנה, ואיך שייך לומר שלענין פסול זה דינו כצמר גמור, ורק לענין תכלת אין דינו כצמר, וכן בסברא דכל דבר שבעינן לגבי ידידה חשיבות המיוחדת שבצמר לא מיקרי צמר, מיהו לפטור בגד צמר גמור של רחל בת רחל מסתברא דמיקרי שפיר מין כנף, אע"פ שיש שינוי בחשיבות, דסו"ס צמר הוא, ומ"ש בבהגר"א יו"ד דמשמע בגמ' שיש איסור דאורייתא בשטענו רק שאין לוקין עליו, היינו דסגי בזה שנקרא צמר לאסרו בפשתן, דלאסור א"צ את כל מעלת הצמר, וסגי במציאות הצמר, אבל לתת לו חשיבות להתיר מתמעט לכל דבר, וכן פשוט לכל הפוסקים וגם בחזו"א בכורות סי"ט.

נ"ג ב'

נ"ג ב' תוד"ה ת"ל עשר תעשר כו' דבריהם צ"ת דכתבו דהכא חשיב היקישא מפיק

תמורה

ה' א'

ה' א' והרי ממין על שאינו מינו כו' הא דלא פריך מחדש וישן דכתיב היוצא השדה שנה שנה ותנן תרומות פ"א מ"ה דאם תרם אין תרומתו תרומה היינו משום דעיקר מצות תרומה היא להפריש מכל שנה בפ"ע וכל שלא הפריש משל שנה זו עדיין לא הפריש תרומה כלל וכמו הפריש מן הפטור על החיוב וה"נ כייל להו תנא

בהדי הדדי, ולא שייך לדון בו מדין א"ע מהני דעדיין לא עביד, אבל ממין על שאינו מינו ס"ל לגמ' דאין זה תנאי עיקרי במצות תרומה אלא הוי כמו מן הרע על היפה דזה דמצוה להפריש תרומה באופן זה ועיקר מצות תרומה היא לתת לכהן חלק מכל היוצא השדה שנה שנה ועי"ז ניתרין הפירות באכילה ולא דוקא מכל מין ומין. (הערות תשל"ג)

כריתות

ה' א' ע"מ למסרו לציבור

ה' א' ע"מ למסרו לציבור למדנו מזה שיש מצוה תמידית בעשיית שמן המשחה כגון אם יאבד או ייגנו וכיו"ב דאל"ה מה שייך ע"מ למסרו לציבור, וע"ז הק' תו' בשטמ"ק הלא אין הציבור צריך לזה ותירצו דמ"מ אף קודם שהוצרכו הציבור לזה אם עשאו עבורם פטור, שאם יצטרכו כגון שיאבד ולפ"ז אפשר נמי לפרש הנפ"מ כגון בבית שני שלא הי' שמן המשחה, ומ"מ יהיה איך שיהיה מוכח מזה דאיכא מצוה לדורות דאל"ה לא יתכן תירוצו תו' דאין לזה טעם כיון שאין בזה מצוה לציבור, שלא עשו שמן המשחה אחר יאשיהו כי אותו טעם שגנוז יאשיהו הי' קיים כל ימי בית שני, ולכך גם לא נתגלה הארון, ועי' תו' נזיר מ"ז א', וכ"ז צלע"ע ועי' מנחות פ"ח א'.

שם תנא מנינא קמ"ל יעוי' בחידושי שטמ"ק בשם הרא"ש שהק' לפרש"י, וי"ל פרש"י כיון שלא הוסיף בזה התנא שום דין וכי הוצרך להעתיק הפסוק כמשמעו וה"פ תנא מנינא אתי לאשמועינן הרי הכל כתוב בפסוק ומה שהוסיף התנא אינו אלא המנין וכי זה הוצרך התנא להשמיענו ולפ"ז ניחא מאי דמשני, אבל לפי הרא"ש צ"ע מאי משני הא הוי סגי לי' במאי דקתני ברישא דנדע להאי דינא, וצ"ל דמ"מ רצה התנא להדגיש עיקר חידושו וע"כ צ"ל כן לפרש"י דאל"כ מנינא ל"ל.

כ' הרמב"ם פ"א מכלי המקדש, דמור הוא דם הצורר שבחי' כו' נראה להוכיח דלא איירי בדם לח אלא בשנעשה עפר וכמ"ש בכ"מ, דאי בלח ל"ק כמה עיקרים בולעין, ולפ"ז אפשר דדעת הרמב"ם כרבינו יונה שבא"ש ברכות פ"ו דדם זה מותר באכילה יעוי"ש, ואף לדעת החולקים מ"מ לענין זה לכו"ע ש"ד, וכ"כ בכ"מ, ועי' בפ"י רבנו גרשום דמפרש כיפת

הירדן בל"א רעי של דג, וכן כרשינא של חלב כר בן שנה, ולא ס"ל כדעת הראב"ד, - כונת הראב"ד מדכתיב באחי לגני משמע שזה גדל בגן, וע"ע כ"ז באב"ע ורמב"ן עה"ת.

שם ת"ר שמן המשחה שעשה משה במדבר כו' אפשר דלדורות אם יצטרכו לכו"ע עבדינן כו' יוסי, ומ"מ ס"ל לר' יהודה כיון שלא הוזכר בקראי ניחא טפי למימר דג"ז מעשה נסים הי', ולפ"ז ניחא קצת דלכאור' איך יתכן שירקח איש כמוהו וי"ל.

שם אלא אר"י ה"ג רש"י, ולפ"ז נראה דכונת ר"פ להקשות על התנא דאי איכא הכרע א"כ בין כל ההכרעות נוסף עוד איזה שיעור ואמאי קתני הכל כו' ואב"י השיב לו דעין בעין הוא שוקל וזה דלא כר"י אלא לר"י קשיא אלא אר"י תנא הכי קא קשיא לי' [עיי' גי' שטמ"ק ברש"י] כיון דהא דאמר רחמנא מחציתו ק"נ ע"כ משום הכרעות הוא וא"כ קשה קו' דר"פ, וע"ז תירץ דהקב"ה יודע הכרעות אבל לא צוה בזה דבר ואין להם שיעור אלא הכל אלף תש"נ, וכ"ז נראה חידוש גדול, וצ"ע, ופשטא דגמ' בלא אלא והדר בי' אב"י או דתלמודא מסיים דלא כאב"י, וצ"ב.

שלא יניח משקל כו' לפי' רש"י הכונה שלא יכריע החצי השני על הראשון ואז יהא בשני ב' הכרעות אלא בד בבד וכן בקדה כנגד מר דרור אבל אין נפ"מ במה הוא שוקל, אבל לפי' הרא"ש בחידושי שטמ"ק צ"ע הטעם בזה ואולי גזיה"כ הוא ול"מ כן, ואולי הכונה שלא ישקול תחלה ה' מאות כנגד ה' מאות ואח"כ יוסיף ה' מאות מהבושם השני ושוב יוסיף בצד השני של המשקל עוד אבן של ת"ק ואז לא יהא מדוקדק כ"כ הכרעת הבושם השני כיון שהוא נוסף להכרעת הראשון ובצד המשקולת לא נוסף הכרע לכך כתיב שישקלם בד בבד, אבל לשון

הרא"ש ל"מ כן, ואולי הטעם משום דבכה"ג אין המשקל מדוקדק מפני שצריך לסמוך על דקדוק כמה משקולות משא"כ כשיש רק משקל אחד, וצ"ע.

ו' ב' כלל ופרט וכלל, קשה לדעת הרמב"ם דמור הוא מוסק ואינו גידולי קרקע א"כ מנ"ל דישנו בקטרת, ואם נימא דהני דהוו בשמן המשחה לא בעינן לרבויהו בכלל ופרט ניחא ועי' רמב"ן עה"ת, ובשטמ"ק כאן, אבל ל"מ כן ברמב"ם שלא כלל קנה בושם עם סממני הקטרת, וצע"ג, וראיתי במרכבת המשנה שהרגיש בזה דרך אגב ולא חש לזה וצ"ע.

נראה לי דלדעת רש"י קנמן בשם וקנה בשם אילן אחד הוא וכן פירש בישעי' ונסתלקה קו' תו' ופירושו קנמן תשעה וקלופה

פי' קליפת הקנמן שלשה וכן פירש הרמב"ן שקנה בשם הוא קילופה, וניחא הכל, והמשכילים יבינו.

ו' ב' תור"ה כל שישנו בסך כו', ונראה דל"ק ניחא אע"ג דכולהו אימעטו מאדם שפיר מחלק בהמה וכלים שאינם כלל אדם, ומת ועכו"ם שהם אדם אלא דלא מיקרו אדם בקרא אבל לל"ב קשה, וי"ל גם עד"ז דסו"ס שני דינים הם, דהא כתיב אדם וע"ז אמרין דבין אלו שאינם אדם ובין אלו דלא מיקרו אדם פטורים ומחד קרא דרשינן להו.

ו' א' קודש היא קודש תהיה לכם יתכן שהכוונה בזה לרמזו שמה"מ וקטרת, קדש הוא דכתיב בשה"מ וקדש תהיה לך דכתיב בקטרת ודו"ק. (הערות תשל"ג)

ערכין

בדין נסכים הבאין בפ"ע אי טעונין שירה

י"ב א' איבעיא להו נסכים הבאים בפני עצמן טעונין שירה או אין טעונין שירה כיון דאמר רשב"נ אר"י מנין שאין אומרים שירה אלא על היין וכו' אמרינן או דילמא על אכילה ושתייה אמרינן אשתייה לחודה לא אמרינן, ובעינן למיפשט מהא דתניא ר"י אומר כו' דכשחבר הבית היו הלויים עומדים על דוכנם ואומרים שירה כו', האי שירה מאי עבדתיה אילימא דעולת חובה מי הוי כו' אלא אילייא [פי' קינה, רש"י] בעלמא הוא דנפל להו בפומייהו והא עומדין על דוכנן קתני, כדר"ל דאר"ל אומר שירה שלא על הקרבן, א"ה בנסכים נמי לימא נפיק מיניה חורבא, דכיון דחזו דבנסכים הבאין בפ"ע רשות הוא סברי דאף בבאין עם הזבח רשות הוא, וכיון דלא איפשיטא בעיין לכאורה אית לן למיזל לחומרא, דספיקא דאורייתא הוא, והרי אומרים שירה שלא על הקרבן, ואצ"ל למ"ד השיר מעכב את הקרבן, עי' תוס' ר"ה ל' ב' ד"ה ונתקלקלו, אבל הרמב"ם בפ"ג מכלי המקדש ה"ב כתב הנסכים הבאים בפני עצמן אין אומרים עליהן שירה, וכבר הק' בליקוטי הלכות סוף תמיד וז"ל אף דהוא בעיא דלא איפשטא פסק הרמב"ם להקל ולא ידענא אמאי דהא עיקר שירה מן התורה, אבל עכ"פ מזה מוכח דס"ל דהשיר אין מעכב הקרבן.

והנה דין שיר אי מעכב את הקרבן לא נתפרש בדברי הרמב"ם, ולכאו' הלכתא כשמואל דאמר תענית כ"ז א' דמעכב, ובשטמ"ק ערכין י"א א' כתב בשם הרא"ש בתירוק א' דשמואל סבר כר"מ דמעכב, א"נ הא דקאמר מעכבין היינו שצריך לעשות כן מן התורה כו' יעו"ש, ולפ"ז שמואל מצי סבר כרבנן, ומיהו בירושלמי תענית שם מוכח כתירוק א' דמפיק לה להא דאר"ש

דשיר מעכב מקרא דלכפר והיינו מהיכא דיליף ר"מ בערכין, ושמואל כר"ש כדאמרינן בתענית שם, א"כ מוכח דשמואל כר"מ, והלכתא כשמואל, וכ"כ רש"י ע"ז מ"ז א' דקיי"ל השיר מעכב, ולפ"ז קשה טפי אמאי פסק רבנו לקולא.

והנה בגמ' לעיל י"א ב' איבעיא לן בעולת נדבה אי טעונה שירה, ומייתנין מהאי ברייתא דר"י, ומתצינן כדר"ל כו', ופריך א"ה בעולת נדבה נמי לימא נפיק מיניה חורבא, ופרש"י א"ה דאפי' שלא על הקרבן אומר שירה, בעולת נדבה נמי לימא ותפשוט בעיא דר"א, נפיק מיניה חורבא, דהא דר"ל רשות הוא ואי תלי לעולת נדבה ברשות אתי למימר עולת חובה נמי רשות כו', וזה תמוה הא אי בעינן למיפשט בהכי בעיין והיינו דמספק נימא שירה א"כ לא נפיק מיניה חורבא כיון דמספק יחמירו בה כודאי ולא יזלזלו בזה, וכבר הקשו בתו' על פרש"י, ופירשו דה"ק א"ה תו א"צ למימר דאילייא בעלמא הוא וכדר"ל, דאפי' תימא עולת נדבה הואי ליכא ראי' דטעונין שירה דדילמא מדין רשות הוא דאמרי, ומשני נפיק מיניה חורבא ולא היו אומרים שירה על קרבן שאין טעון שירה, ומיהו לפרש"י צ"ל דהאף היכא דאומרים שירה מספק מזלזלים בה טפי מודאי, וא"ה ה"פ השתא דלא איפשטא בעיין מ"מ נימא מספק כדר"ל ואהא משני נפיק מינה חורבא, ולפי פ' זה ניחא מה שפסק הרמב"ם דאין אומרים שירה דהיינו מאי דקאמר בגמ' שאין לומר שירה מספק.

אבל עיקר הדבר צ"ע דהא כיון דאמרינן דמספק אין להביא נסכים בפ"ע כשא"א לומר שירה, [עי' תו' י"א א' ד"ה השיר], א"כ אין מקום לומר דנפיק מינה חורבא, ובלא"ה דוחק הוא וכמ"ש תוס'.

נסכים היו זמנו של שיר היה ר' יוחנן אמר שירו של יום רשב"ל אמר שירו של אתמול, ואפשר לפרש דה"ק מאחר שאילו נסכים היו וע"כ ר"ל נסכים הבאין בפ"ע דהא בטל התמיד מי"ז בתמוז, [ועולת נדבה אינה טעונה שירה כדתניא בבביתא] וע"ז אמרו שירה זמנו כו' כלומר דא"כ ה' להם לומר שיר של אותו יום דהיינו יום ראשון אלא לאו ומפרש וה"ק ואזדו לטעמיהו ד"ר ס"ל שירו של יום פ' כשמקריבין נסכים הבאין בפ"ע יש לומר שירה של היום שמקריבין בו הנסכים ולא היום שהקריבו בו הקרבן ורשב"ל ס"ל שירו של אתמול היינו היום שהקריבו הקרבן עצמו, ולכן ס"ל דליכא רא' דאומרים שירה שלא על הקרבן דשמא אנסכים אמרו.

ולאמור פשיטא ל' להירושלמי דאומרים שירה על נסכים הבאין בפ"ע, וצ"ע בק"ע שם.

ויעוי בר"ה ל' ב' דאמרינן התם ונתקלקלו הלויים בשיר שלא אמרו שירה כל עיקר, ומשמע שהקריבו נסכים בלא שיר [עיי"ש בתו'], ומזה יש ללמוד דא"א שירה על נסכים הבאין בפ"ע דלמה לא איחרו הנסכים ואין הקריבו בלא שירה, וגם יש ללמוד מזה דאין השיר מעכב את הקרבן, (והרמב"ם כתב שם שלא הקריבו מוסף וצ"ע), ומיהו יש לדחות שלא הקריבו נסכים כלל, ולע"כ וצ"ע.

ונראה דיש ליישב פסק הרמב"ם דא"א שירה על נסכים הבאין בפ"ע, ע"פ מה שנראה לדקדק דס"ל להרמב"ם דאין הלכה כרשב"נ אר"י דאין אומרים שירה אלא על היין, דהא בערכין י"א א' אמרינן דבכורים טעונין שירה ופריך בגמ' והארשב"נ אר"י מנין שא"א שירה אלא על היין כו' משכחת לה כדתני ר' יוסי כו' הביא ענבים ודרכן מנין ת"ל תביא, ולפ"ז א"א שירה על ביכורים אלא כשהביא ענבים דורכן, ועיי"ש בתו' דהקשו דפשטא דמתני' דביכורים בכל הביכורים איירי ודחקו לומר דאגב ענבים

ורבנו גרשום פירש נפיק מינה חורבא דאמרי ש"מ עולת נדבה לא מצי קרבה בלא שירה וזימנין דליכא לויים ולא מייתו לה ואיהי לא בעיא שיר, ולכאור' פירוש זה הוא רק אי שיר מעכב את הקרבן דאל"ה מפני מה יאמרו דלא מצי קרבה בלא שיר, וא"כ ע"כ דמפרש כפי' תו' דלא יתכן לומר דמספק אין לומר שירה דילמא נפיק חורבא שלא יקריבו הקרבן בלא שירה דהא כן הוא הדין שאין להקריב מספק כשא"א לומר שירה, ומיהו יתכן לומר דקאי אף למ"ד אין מעכב דמ"מ בדבר הטעון שירה מקפידין בזה הרבה ואין מניחין להקריבו בלא שירה, וידחו הדבר עד שיהיו לויים ונפיק מינה חורבא וגם אין הכל יודעין שאם לא יעלה בידן יקריבו בלא שירה, ולפי' זה אפשר ליישב דעת הרמב"ם דאף אי נימא דמספק יש להחמיר לומר שירה נפיק מינה חורבא דזימנין דליכא לויים ולא מייתו לה, וחומרא דאתי לידי קולא הוא, ומיהו בסברא הדבר רחוק דהא אף דבר הטעון שירה מן הדין אסור לבטלו אם א"א לומר שירה למ"ד אין מעכב, ובזה אין חוששין כיון שא"א בענין אחר, מה"ת שלא לומר מספק משום האי חששא, אבל אם נפרש כפי' תו' ניחא דאף דלא חיישינן לזה בדבר הטעון שירה מ"מ אין לנו להתיר סתם לומר שירה ולהביא לידי תקלה, אלא דלפ"ז מספק י"ל שירה וכמש"כ.

ואמור"ר שליט"א בערכין שם כתב לתרין דשמא כיון דבירושלמי תענית פ"ד ה"ה פשיט ר"י לר"ל מהאי בביתא דאומר שירה שלא על הקרבן א"כ פשיטא ל' דעל נסכים הבאין בפ"ע אין אומרים שירה, דהא איכא לאוקומי בביתא בהכי, וכיון דר"י פשיטא ל' פסק הרמב"ם כוותי', יעוי"ש עוד בזה.

ואמנם בדברי הירושלמי אפשר לפרש איפכא דפשיטא ל' דאומרים שירה על נסכים הבאין בפ"ע, דהכי אמרינן התם התיב ר"י לרשב"ל והתני בזה ובזה היו הלויים עומדים על הדוכן ואומרים וישב עליהם את אונם, א"ל רשב"ל מה את שמע מינה א"ל מאחר שאלו

אליבא דרשב"נ אבל אל"ה פשיטא ולכן השמיטה וצ"ע.

ומה שדקדק בל"ה שם אי אין אומרים שירה שלא על היין א"כ מ"ט אומרים שירה שלא על הקרבן, [אין לומר לפי מש"כ דלית הלכתא כרשב"נ דבאמת פליג ר"ל ארשב"נ דהא עיקר בעיין אליבא דרשב"נ וא"כ מאי דחי לה כדר"ל א"ו לא פליגי], כבר הקשו כן תו' פסחים ס"ד א' אהא דאמרינן שירה בשעת שחיטת הפסח ותירצו דזה לא נאמר אלא לאפוקי שירה שמחמת אכילת מזבח, אבל שירה שלא על אכילה שפיר איכא אף שלא על היין, ומה שקשה מביכורים עי' מ"ש אאמור"ר שליט"א ערכין שם], ולפ"ז כ"ש דאומרים שירה שלא על הקרבן ואפי' לרשב"נ.

ומיהו יש לבעל דין מקום לחלוק ולומר דהא דמיתנינן מרשב"נ אר"י היינו רק לומר דהיין הוא הסיבה לשירה ואף אי אומרים שירה שלא על היין שפיר מוכח כן בקרא דע"כ היינו דקאמרה להו הגפן וכיון דהגפן הוא הסיבה לשירה אף אנסכים לחודייהו אמרינן שירה דעיקר ספיקת הגמ' הוא מה עיקר הסיבה לשירה אכילה ושתייה או השתייה לחודה ולזה א"צ שיהא הדין שא"א שירה אלא על היין, ומיהו צ"ע אי אף אי דרשינן קרא דהגפן כרשב"נ מצינן למימר דאומרים שירה שלא על היין, ונראה דכן דע"כ י"ל כן אהא דקשיא אלקים במה משמח, דרשב"נ יליף מינה דא"א אלא ואנן לא דייקנן מינה אלא, וכיון שכן תו אין לדייק דלדידן פשיטא דאין טעונין שירה, ברם לשון הגמ' בפשוטו משמע כמש"כ, וזו דעת הרמב"ם. - בסוגיא זו עי' מנחות מ"ד ב' ובתו' שם. (הערות תשל"ג)

דהוו דאורייתא תיקנו בכולהו, אבל בדברי הרמב"ם בה' ביכורים שם לא נזכר שום חילוק בזה ומשמע דס"ל דלית הלכתא כרשב"נ אר"י מדבעינן לדחוקי מתניתין אליב' כולי האי, ומש"כ הרמב"ם דאומרים השירה בעת נסוך היין היינו שאז הוא הזמן וזה לכו"ע, אבל אומרים שירה שלא על היין.

ולפ"ז מתיישב פסק הרמב"ם דא"א שירה על נסכים הבאין בפ"ע, דהא הגמ' תלי לבעיין דנסכין הבאין בפ"ע בדרשב"נ, כיון דארשב"נ אר"י כו' אמרינן או"ד על אכילה ושתייה כו', וא"כ לדידן דלא ס"ל כרשב"נ פשיטא דא"א שירה.

ודאיתאן עלה מצינן שפיר למימר דס"ל להרמב"ם דשיר מעכב את הקרבן, וכמש"כ לעיל, ולפ"ז ניחא נמי מה שהשמיט הרמב"ם הא דאין אומרים שירה אלא ביום דרשינן לה בערכין י"א א' לרבנן דפליגי אר"מ מלכפר מה כפרה ביום אף שירה ביום, ונתקשה בזה בליקוטי הלכות, ולמש"כ דס"ל להרמב"ם דהלכתא כר"מ לק"מ.

עוד הק' בליקוטי הלכות מ"ט השמיט הרמב"ם הא דר"ל דאומרים שירה שלא על הקרבן, וכתב דשמא ס"ל דרשב"נ אר"י פליג עליה, ולמש"כ לא יתכן לתרץ כן, ומיהו בלא"ה א"א לתרץ כן דהא ע"כ ברייתא דר"י דבשעת החורבן אמרו שירה היינו או כר"ל או בנסכים הבאין בפ"ע כדמוכח בסוגיין וכיון דפסק הרמב"ם דא"א שירה אנסכים הבאין בפ"ע ע"כ דאומר שירה שלא על הקרבן וכדר"ל, ומדוחק י"ל דס"ל להרמב"ם דעיקר חידושא דר"ל הי דוקא

נדה

י"ב א' בקולא דישנה לא בעיא בדיקה, ובגדר ישינה

י"ב א' ישנה לא בעיא בדיקה, הדבר קשה למה הקלו בישנה, ודוחק לומר שאינה עסוקה בטהרות שהרי כל העסוקות בטהרות ישנות בלילה וצריכות בדיקה שחרית, וש לפרש דכיון שבדיקה זו רק משום מגו וא"צ מן הדין, הקלו בישנה שלא להצריכה בדיקה, דאע"פ שהיא ערה במקצת להשיבו, אבל הטירחה לבדוק מכבידה עליה, ולא חייבוה במקום שא"צ מן הדין, וזהו שאמרו שמואל דבאין לה וסת לא הקלו עליה מפני הטירחה, כיון שיש כאן גם מקום לחשש אמיתי, ואמנם בעלמא לא החמירו עליה לבעלה, אבל בעסוקה בטהרות שחייבוה לבעלה משום מגו לא הקלו על הישנה.

וענין ישנה מתפרש שכבר הלכה לישן, ואע"פ שנתעוררה או שהעיר אותה כעת, אבל אם נחייבנה בדיקה יש כאן טירחה גדולה, וערה היינו שעדיין לא הלכה לישן, ולפ"ז מיושב בפשיטות מ"ש תו' מבני ישנה, ומיושב שלא היתה תקנה מיוחדת לישנה שלא הקיצה בביאתו, אלא דבר המצוי שכבר הלכה לישן, ומה שאמרו כיון שתבעה אין לך בדיקה גדולה מזו, י"ל שזו ג"כ רק סברא בעסוקה בטהרות שהקלו שהתביעה תועיל כבדיקה כיון שבאמת חיובה רק משום מיגו.

והא דפשיטא לן דבריתא בעסוקה בטהרות היינו מדקתני בין ערות בין ישנות, ובאינה עסוקה בטהרות אין חילוק בין ישנות לערות, וניחא דקתני בין ישנות תחלה שזה פשוט טפי להתיר, מיהו בתו' הרא"ש כתב דישנה אינה עסוקה בטהרות וזה קשה כמש"כ לעיל, אלא דפשיטא לן שלא הקלו בישנה אלא כשאינה חייבת מן הדין רק משום מגו, וממילא מפורש דמיירי בעסוקה בטהרות.

ס"ט א' [שייך לז' נקיים]

ס"ט א' תוד"ה והכא, פשטות דבריהם משמע דס"ל דראשון ושמיני בעינן לרב, וכ"נ בסה"ת [שהוא בעל התו' על מסכת נדה כמ"ש] ולכן לא הקשו בתחלתן אע"פ שאין סופן, דכיון שיש שמיני הרי יש סופן, ולא חשיב כ"כ חידוש א' ח' טפי מא' ז', [מלבד הפס"ט], אבל אם סגי בסופן הרי יש חידוש שא"צ ג' בדיקות וסגי בב' בדיקות, דהא גם בא' ז' בעינן גם הפס"ט לרב, והו"ל לאשמועין דסגי בהפס"ט ז', ונתעוררתי קצת לזה, ולע"כ.

הוספה לספר נדה סוף סימן ל"ח

הוספה לפו"ר, ועמש"כ במקו"א דיתכן שספירת נקיים כספירת טמא מת, שהיא בגדרי התורה, ולא רק כסימן הטבעי של הרפואה.

נגעים

מוכח דכשר מתוך כף חבירו, דאם הזר מזה מכף עצמו הר"ז מכלי חול ואין כאן הזאה כלל וליפטר).

פ"ד דנגעים מ"ו הלכה המחי' טמאה מפני שיער לבן, סתמא משמע דאין טמאה משום פשיון והיינו כרבנן דר"מ פ"ו מ"ג, וא"כ הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת, [מיהו גם בזה אפשר דהלכה כסתם, וכמ"ש במקו"א], מיהו למש"פ בא"ר דבמחי' כעדשה מודה ר"מ נחא. [הערות תשל"ז]

פ"יד מ ויצק לתוך כפו של חבירו ואם יצק לתוך כף עצמו יצא, נראה דהלכתחלה הוא רק מעשה היציקה, אבל ההזאה יכול לכתחלה להזות מתוך כף עצמו, דהיינו שהכהן המקבל יזה מכפו, (והענין שהיוצק מימינו לשמאלו אינה הפרדה ביוצק לכף אחר), ובזה מיושב פשטיה דקרא שהכהן מזה בימינו מכפו השמאלית, וכתוב פעמיים כף הכהן ופעמיים כפו לומר שבהזאה שניהם כשרים, [ולפ"ז נראה דכף חבירו הימנית ג"כ כשר], ופשטות המשנה שהמזה יצק, וא"כ שני כהנים עומדים בזמן ההזאה, אבל אין זו מצוה דלכתחלה אפשר באחד, (ושמעתי דמהא דזר חייב על שבע הזאות

פרה

פ"א מ"א א"ל אמור מ"ח לסאה

פ"א מ"א א"ל אמור מ"ח לסאה, יש לשאול למה ראוי לומר כן, הרי מג' לקב הוי טפי דרך קצרה, ואפשר דכיון שמדות הקב נשתנו כדאמרינן עדיות פ"א משהגדילו המדות אמרו חמשת רבעים חייבין בחלה, ומדות הסאה לא מצינו שנשתנו כמ"ש במ' סאה הוא טובל כו' (ואסמכוה בפסיקתא אקרא דההולכים לא"ט בגמטריא מ"ס), לכן ה' ראוי לומר השיעור סאה.

שם ואם אתה אומר מ"ח לסאה מיעטתו חלתו, פשטא משמע דשיעור פרס נמדד בקמח ולא בפת לאחר אפייתה, שהרי מדמינן זה לשיעור חלה שהוא בקמח, וכ"נ בעירובין פ"ח מ"ב ככר בפונדיון מד' סאין בסלע כו' משלש לקב כו' וחצי חצי' לפסול את הגוי', ומשמע שהכל בקמח או בחטים, ואע"פ שודאי העיסה תופחת באפייתה, מ"מ משערין לפי קמח שבה, ולדינא ל"מ כן, ושמא בדוחק י"ל שלא יכול ליתן שיעור בתפיחה, ונתן השיעור כאילו לא תפחה, ודוחק דא"כ הול"ל השיעור בביצים ולא בשיעור הפת לפי חטים, וצ"ע ובירור ולע"כ.

בדיני קידוש אפר הפרה במים

בגדר דין אפר צריך שיראה ע"פ המים

פ"ו המקדש, בסוטה ט"ז ב' אמרי' דצריך שיראה ע"פ המים, כ"מ במתני' פ"ג מ"א כדי שיראה ע"פ המים, ובדין קידוש קטן דפסול, ע"י בספר מרן זלה"ה שפי' דתינוק, [וכ"ה הלשון בעפר סוטה וערש"י שם דילפינן מהדרי], והנה עיקרו לומר דלא סגי באפר כל שהו לקיים מצות נתינה, אבל יש להסתפק אם בעינן שאח"כ שיתערב האפר יפה בכל המים יהא ניכר שהם מי אפר, או דסגי בזה שהאפר שצף ע"פ המים

פרת חטאת ששחטה של"ש

פ"ד מ"א פרת חטאת ששחטה של"ש כו' לרבותא נקט של"ש דדמיא לחטאת, וכ"ש חוץ לזמנו וחוץ למקומו דפסול בכל הקרבנות, כ"מ במ"ג ובר"ש שם, [מיהו מסתברא דאין חייבין עלי' משום פיגול כיון שאין הדם מתיר כלום], והיינו דקמ"ל ר"א במ"ג דאין מחשבה פוסלת בפרה כלל דלא נימא דוקא בשל"ש מכשיר, [ואם ה' מכשיר רק בשל"ש צ"ב אם צריכין להביא אחרת וזו כשרה לטמא העוסקין בה, או שהיתה כשרה לגמרי].

שם ושלל רחוק יו"ר

שם ושלל רחוק יו"ר, לענין מיתה כו"ע מודו דדוקא בבאם אל אה"מ כו' ועוד דלא גרע מבמה, וטעמיהו דרבנן יש לפרש כיון דאיכא בגדי כהונה בעינן נמי קיו"ר, משא"כ בבמה, ומשמע דמדאורייתא פסולה כדמייתי ר"א מקרא.

ל"שון ר"א מכשיר משמע קצת דמקדש, ואם בקדש מקדש יש לפרש שלובש הבגדים בעזרה, [ואף שקידוש מדרבנן אין בזה משום מעילה, ולע"כ], וכן ר"י דמכשיר שלא בכה"ג מודה שנהגו בכה"ג.

ניכר במקומו, ואע"פ שהכלי עמוק הכל כשר, מיהו אם נתן כמות אפר שיכולה להיות ניכרת ע"פ המים אע"פ שלא עירבן בכולן ודאי כשר, וכדתנן מ" בטפי שפיו צר כל שהו, ושם משמע קצת כצד האחרון דא"צ שיהא ניכר בכולו אחר תערובת, וכמ"ק ברמב"ם דאפי' חבית גדולה מהני שיראה על פיה, ואם לעולם כמות האפר ביחס למים א"כ אין חידוש בגדולה, ואמור"ר שליט"א בסוטה שם דקדק מדומיא דדם צפור דבעינן שאחר שמערבן יהא ניכר האפר במים,

מתחלה יותר ולא הזו בו, ולרבותא דרבנן, ובסיפא קמ"ל דאע"פ שהזו ממים אלו, האפר כשר, לר"מ ור"ש, [זילוף בפשוטו אינו מתפרש להזות כבר"ש, אלא כמ"ש ברש"י].

שם שנגע במים לשם קידוש דוקא כמ"ש הר"ש מתוספתא, ולשון כל קמ"ל אף שהי' יותר ממה שצריך לקידוש, מיהו יש לדקדק דברישא לא קתני מנגב, ומשמע מזה דאף בלא נגע במים פליגי רבנן, ואפשר לומר דכל שניתן על המים פסול לרבנן, אבל פשטות התוספתא דרבנן מודו ברישא, ואפשר לחלק בין נתן אפר כמה שצריך לקידוש כלי זה, דאז אף היבש נתקדש, אבל אם נתן יותר ממה שצריך, היבש כשר, ואפשר לומר דבאמת רבנן ל"פ אכולה מילתא דר"מ ור"ש, כ"פ אאמור"ר שליט"א.

בר"ש זילף כו' הרתית או שעף כו'

שם בר"ש זילף בידיו כו' לשון זילוף נקט מפני שא"א לדלות בידים ורגלים וחרסין אלא מעט כעין זילוף.

שם הרתית או שעף כו' בר"ש ור"מ משמע שע"ז נפל האפר, וצ"ע עף מא"ל, ובתוספתא דחולין קתני כה"ג ומתפרש מפני ששהה באמצע השחיטה, וה"ג יש לפרש כיון שהפסיק מכוונת קידוש לרגע זה שעף, נפסלו המים, ואע"פ שחזר מיד וקידש הוא עצמו או אחר, [וכלשון זה במתני' דחולין שם].

בקו' הרא"ש מ"ט לא עריב זקפה בהדי הגיף את הדלת

שם מ"א משה"ק הרא"ש מ"ט לא עריב זקפה בהדי הגיף את הדלת, י"ל דהוה משמע זקפה קודם שנטל ממנה לקדש, [דהגיף את הדלת מתפרש שהשפופרת בידו והגיף את הדלת על השאר, דאם הניח השפופרת הרי זהו זקפה בארץ, והי' יכול לשנות זקפה קודם הגיף אבל הוצרך לסמכה ללתוך ידו דכשר], ובזה מסתברא דכשר שהרי זקיפתה לצורך הקידוש, ולהכי

ויש לחלק דבדם מתערב מיד ולא חשיב ניכר תבניתו אא"כ יש בכמות הדם שיהא ניכר אחר שמערבו, וראיתי בספר מרן זללה"ה ס סק שכ' דאפשר דסגי בניכר במקומו ע"פ המים, אבל בפשוטו נקט דבעינן ניכר בכל התערובת, שו"ר בבהגר"א שבסוף הגמ' שכ' בההיא דשתי שקתות סופ"ה דמייירי שנתן אפר בכדי שיראה על שניהם.

בדין מקדש בשמאל, ומקדש ונפל מידו, ומשפופרת

מ"א המקדש, בפשוטו מקדש אף בשמאל, דומיא דלולב דמדמינן להו לענין לקיחה ע"י ד"א, והתם אתרוג בשמאל ואף החליף כשר, ולפ"ז כשנפל על ידו אם הי' מתכוין להפילו על המים כשר אלא דממילא נפל, וחדושא דמתני' דאע"פ שמכח נתינתו נפל במקום שמיד יפול למים פסול, וה"ה בלא נפל אלא נתנו מתחלה שם דכל שנפל בכח שני לא קרינן בי' ונתן.

ולכאזי נפל משפופרת הוי כ"ש מרישא, וע"כ רק לדיוקא אתא דנתן עם השפופרת כשר, כדרייק מינה בגמ', - בדין נתינה בכונה ער"ש מ"ב מהתוספתא וכן בר"מ פי' כהר"ש, ועמש"כ להלן בזה.

לתוך ידו כשר מפני שא"א

שם מפני שא"א, יש להבין מה בכך, הרי אם א"א בלא כסוי לא מסתבר דכשר, ואם ההיתר מפני שזקיפה בידו אינה מלאכה, א"כ לא תליא בא"א, וצ"ל דתרווייהו איתנהו שזקיפה בידו אינה מלאכה, ומ"מ אם הי' אפשר בלא זה א"כ חשיב שנותן דעתו לענין נוסף בשמירת האפר ופסול, וער"ש מ"ב מהתוספתא דאף החזרת המותר אינה פוסלת, [והגר"א שם מחק והגיה פסול].

בפל' דקדוש עף ע"פ המים

מ"ב, אפר שהזו בו לכו"ע כבר נעשית מצותו ואין בו דין אפר חטאת, ופלוגתתם בנתן

אם יש מצות עירוב במים אף מששקע האפר במים

בהא דדרשין סוטה ט"ז ב' עליו לערב יש להסתפק אם יש מצות עירוב אף מששקע האפר במים, או דכיון שאפר דרכו לצוף קמ"ל קרא דאינו קדוש עד שיתן עליו מים והיינו שישקיע האפר במים, והוצרכנו לזה כלפי עפר סוטה שממילא שוקע וכן דם צפור, ומלשון המשנה משיטילו את האפר הי' נראה דא"צ אלא להטילו לתוך המים והיינו שיהא משוקע במים ובוזה נתקימה מצותו, ומה"ט לא הוצרכנו לר"ש פסוק לערב כיון דכשר מים עליו ממילא מובן דבעינן שהאפר ישאר משוקע דהתוצאה צריכה להיות שוה בין במים עליו בין בעליו מים, [דדוחק לומר דפליג על דין עירוב], אבל מדברי התו' יבמות ע"ב ב' מבואר דאחר הנתינה יש מצות עירוב, וקצת משמע מזה שאין זה השלמה לצורת הנתינה אלא דין נוסף לערב, וכד' אאמו"ר שליט"א דעליו מים מתפרש ליתן עליו מים בידים, והיינו לערב.

נראה דכ"ז שא"א לקדש במים המלאכה פוסלת בהן, ואם לערב היינו להשקיען במים נ"פ דמעכב והמלאכה פוסלת בו קודם לכן, אבל אם זו מצוה בפ"ע ולא חסרון בהטלה א"כ י"ל דלא מעכב ואם הוה מהן קודם עירוב כשר וממילא גם לא תפסול מלאכה קודם עירוב, ומ"מ פשוט הדברים דאין כאן מצוה בפ"ע אלא צורת קידוש וכ"ז שלא נשלמה מצות "עליו" פסול ומלאכה פוסלת בו.

פלגינהו לומר דנטל ממנה ואח"כ זקפה, ובאמת צ"ע בלשון הרמב"ם פה דכילינהו כחדא וסתמות הלשון משמע דאף קודם שנטל ממנה החלק שצריך לקידוש פסול, וזה תמוה, וע"כ צ"ל דכונתו אחר שנטל.

שם בר"ש מהתוספתא אם יש שם כו'

שם בר"ש מהתוספתא אם יש שם שומרים כו' וכן במתני' פ"ז מ"ג נראה דאף כשאין החבית בידו מלאכה פוסלת, וסתמא דמילתא החבית מונחת במקום המשתמר, וש"מ דאף במשומרין מלאכה פוסלת מדין הה"ד, וצ"ע בספר מרן זללה"ה ס סק בזה.

בחילוק בין ספוג לטפי

מ"ז המקדש בשוקת כו' לכאו' המים שבספוג יותר בטלין לשוקת מהמים שבטפי, דכשיזלף המים תחת הספוג יצאו מימיו לשוקת משא"כ המים שבטפי, ואין כ"כ סברא שיועיל מה שהטפי עצמו כלי, מאחר שהאפר מתייחס לשוקת ולא לטפי, ויש לפרש דהחסרון בספוג מפני שהמים בלועין בתוכו, ואילו היו בלועין בבגד פשיטא דפסול, וקמ"ל דספוג נמי פסול אע"פ שהמים שבתוכו דינם כמכונסים שאין בהוצאתן משום סחיטה, מ"מ לענין קידוש אין הקידוש מתייחס לבלוע בספוג משא"כ בטפי שאינו בלוע וכיון שמתבטל לשוקת הרי הקידוש מתייחס לכל המים שבכאן, אבל לשון הראשונים ז"ל משמע טפי דמהני הא דהטפי כלי הראוי לקדש בו.

טהרות

ולא מצטרף אפי' בכא"פ, ובזה מיושב שמטמא במשהו האחרון כיון דמיירי כשהטומאה במעיו ומצטרפין יחד לטמאו, ואע"פ שאין מטמאה בתוך מעיו, מ"מ שייך לומר שהבליעה האחרונה משלימה לכזית, וכן הדין נראה ביוהכ"פ דככותבת חייב רק כשלא הקיא חציה הראשון קודם שאכל חצי' השני, וכן הדין נראה בטומאה דרבנן דאכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין, שאם הקיא רבע פרס קודם שאכל השני לא יטמא, מיהו נראה דשיעור עיכול הוא מעל"ע כדאמרינן בבשר מת ואינו ענין לשיעור עיכול דבהמ"ז שמודה כ"ז ששבע, דכאן מציאות הטומאה במעיו קובעת, עי' אהלות פ' מ בעופות ובדגים מעל"ע וברמב"ם פ' ה' ד"ה שאר חיה ובהמה, ומסתמא ה"ה אדם, ולע"כ, ומיושב לשון כל היום כולו שאמר כריתות י"ג א'.

נדה מ"ב ב' אמר אביי מגא אמינא לה כו' הקשו האחרונים ז"ל הרי טומאת בית הבליעה ענינה אכילה ומצטרפת בכדי אכילת פרס, וא"כ אין רא' לאביי שהרי אם יאכלנה חצאין אין בה טומאת נבילה, דבעינן כזית בב"א, ולפ"ר נראה דאה"נ והיינו טעמיה דרבא, ואביי סבר דפשטות הברייתא דכיון שנתמעט הרי במציאות בסתם אכילה בב"א האוכלה טהור, וזה לא יתכן אלא משום דבלוע מיקרי, ולכן לא ביארו בגמ' קושיא דאביי ותירוצה, דמובן שאביי רק משמע לי' הכי ולא שזה מוכרח, ובתוספתא סוף זבים מפורש כדמשמע ליה לאביי הכא.

שם ליתן שיעור לנוגע ולנושא, כאוכל בכזית, לכאורה אי לאו קרא הוה בעינן נבילה כברייתא, דלא מצינו בפחות מזה, עי' נזיר נ"ד א', ועוד דקרא לרבויי טומאה אתי, דמלבד נושא גם אוכל טמא, ועוד, ולכן אין לפרש דאי לאו קרא הו"א דמטמא בכל שהוא.

פ"א מ"ה נפלו שתייהן כאחת כו' מה הדין בב' חצאי זיתים אם מטמאין

פ"א מ"ה נפלו שתייהן כאחת עשאוהו שני, יש להסתפק אם שני חצאי ביצים ג"כ מטמאין, דאפשר דוקא הכא שהם בשיעור אוכל שיש בכל אחד כביצה, אלא שחלק הטמא שבו הוא חצי ביצה, דבזה מרבינן שאין אוכלין נטהרין בשבירה [נתו' פסחים ל"ג ב' וצ"ב אם זו דרשא גמורה], ונשאר כח הטומאה בהן, ולכן כשהם מחוברין לחצי ביצה אחר והם בחשיבות אוכל הרי הם מטמאין, כמו שני חצאי זית של נבילה, אבל כשהם בגדר פרוורין ואינם ראויין לקבל טומאת אוכלין, מגלן שיש להם כח טומאה לטמא טומאת אוכלין, והדבר צריך רא'י, ולע"כ, ולפ"ז הי' מקום לומר דמדאוריתא פקע כח המטמא כשנחלקו לשנים, אלא שאינו נטהר מפסולו, אבל דין ראשון לית לי', ומדרבנן נשאר בדין ראשון כדי שלא יבאו לטהר לגמרי כשנחלק, ורק בגונא דמתני' שנשאר בשיעור כביצה אינן נטהרין אפי' מדאוריתא, ולע"כ בכ"ז כלל, כל האוכל דבר טמא חולקו לשנים ואפ"ה מיקרי אוכל טמא עד שיבלע כביצה שלם.

בענין טומאת נבלת עוף טהור

נראה דהאוכל נבילת עוף טהור לחצאין שמצטרף בכא"פ מטמא בגדים רק ברגע שבולע המשהו האחרון, שהרי אין ענין בגדים שלבוש אלא בגדים שנוגע כמ"ש הרמב"ם והגר"א, ואין סברא להצריך שיגע בהם מתחלת אכילה ועד סופה, ועי' להלן.

ומהא דמצטרף בכא"פ וס"ד חולין ע"ב א' שיעטרף יותר מכא"פ, נראה דזה שאכל שיעור טומאה כזה מטמאו, ונפ"מ שאם הקיא ח"ו הראשון ואח"כ אכל ח"ו שני, אפי' לא אכל מה שהקיא, ג"כ טהור, דכמו שלאחר כא"פ למאי דס"ד דמצטרפין הדבר פשוט שתלוי בשיעור עיכול, ה"ה דהקיא כל אחר עיכול דמי

מעילה

י"ג ב' תנן נוהגין היו הזקנים בו' לאו ליהנות ניתנו, ומכאן ראי' למ"ש הרמב"ן
במעילה י"ג ב' תנן נוהגין היו הזקנים שנותנין דבמקדש כל שבעה א"צ לכם, דאם צריכין לזכות
ממנה בלולביהן, ופירשו תו' דמצות בה שתהא שלהם, א"כ מעלו או נהנהו בזכירתן.

תמיד

וזה שבידו הכף נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו כו' אוהבו או קרובו נותן לו לתוך חפניו זה שנתתפזר עם הקטרת שבבזך, משמע שהכל בחפניו, אא"כ נדחוק שהבזך כולו בחפניו, וברא"ש ג"כ פירש שמקטיר מחפניו עי"ש, וצע"ג, וכבר תמה בזה אאמו"ר שליט"א, גם דוחק לומר שזה שנוטל הבזך רואה אם נתפזר בכף, בין אם היא בשמאלו או ע"ג הרצפה עחזו"א שם, והרי הדברים סתמן כפירושן שנותן לו הכף, ולכן אם רואה שנתפזר שם קטרת נותנה לו, וזה לשון לתוכו דהיינו לתוך הכף שקיבל, ועוד דודאי ראוי שיתן לו גם הכף, ותו לית לן לחדש שנתן לו גם הבזך.

ועוד ראוי דביומא מ"ט א' נסתפקו אם מקטיר מחפניו או מהכף עי"ש בפ"י ר"ח, ולא משמע כלל שנסתפקו בקטרת שבכל יום, אלא הוה פשיטא לן שמקטיר מתוך הכלי, שהרי אם ביוהכ"פ מקטיר מתוך כלי, לא יתכן כלל לדון שבכל יום מקטיר מחפניו, דרק מכת הקטרת יוהכ"פ שייך לדון לכל יום.

ובפ"י הרע"ב מבואר הכל כמש"כ, וכ"נ בפ"י המפרש תמיד הנדפס ע"ש הראב"ד, ומעט המתפזר לחפניו נראה שם שמקטירו מתוך חפניו, מיהו י"ל שמכניסו לבזך לאחר שגמר להקטיר ממנו, ומקטירו מהבזך.

ברמב"ם מבואר שזה שנוטל הכף או הבזך נכנס עמו עד המזבח ושם נוטל הכף או הבזך ממנו, וה"נ מסתברא לכל הפירושים כדי שלא יתפזר לו בכל הדרך, אלא שלהרמב"ם שנותן לו הבזך הדבר פשוט כן, ונראה דכן מתפרשת מתני' דפ"ז שהחמשה כהנים שהכלים בידם כבר השתחוו מעיקרא, וכ"מ ברמב"ם שאוהבו השתחווה ויצא, ולכן לא נכנסו עם שאר הכהנים להשתחוות, ואפשר שלכך החזיקו בכלים להראות הסיבה שאינם נכנסים עתה

באופן הקטרת הקטרת

פ"י מ"ג מי שזכה בקטורת הי' נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו, פשטות הדברים שנותן הכף לאוהבו, והוא נוטל את הבזך, ואם נתפזר מהקטרת לתוך הכף כיון שהבזך הי' מלא וגדוש, נותן קרובו את הקטרת לתוך חפניו של המקטיר, והקשה הרא"ש איך תופס את הבזך אם חפניו צמודות זו לזו לקבל הקטרת, ונראה ליישב שמצמיד חפניו לפי שעה מפני שהכף רחבה ויש לחוש שינתפזר, ותופס הבזך באגודל ואצבע, או שמניחו ג"כ בחפניו, ואח"כ מצמצם הקטרת לתוך יד אחת, ואאמו"ר שליט"א פירש שהתופס שופך הקטרת לחפני עצמו ונותנה ע"ג הבזך הגדוש.

והנה ודאי פשטות המשנה שהקטרה מתוך הבזך, שלכך הוא מלא וגדוש לפי שדרך כבוד הוא להביא במדה גדושה, ועוד דהקטרה בימין ולא אשכחן מלא חפניו שחציו בשמאל אלא ביוהכ"פ שא"א בענין אחר שהמצוה מלא חפניו, אבל כאן שהמצוה פרס אין להכשיר שמאל להקטרה, ובמנחות כ"ו א' תניא הקומץ והקטרת והלבונה שהעלן בין ביד בין בכלי בין בימין בין בשמאל כשרין, והיינו כר"ש, ומבואר מזה דלרבנן דוקא בכלי דומיא דקומץ, ואף לר"ש אין דין חפניו כלל, אלא בכלי או בידו אחת, שו"ר בחזו"א בזה עי' בסמוך, וכ"ג מנחות ו' ב' כ"ה א'.

ועוד דבהדיא מבואר בפ"ז שהבזך ביד אחד וכף וכסויה ביד אחד, הרי שהמקטיר נשאר עם הבזך, לפי שנתן הכף וכסויה לאוהבו, ואין טעם לומר שנתן הבזך לאוהבו והכף הניח ע"ג קרקע, וצ"ע בספר מרן זללה"ה מנחות סכ"ב סק"ו שפירש שנותן את הבזך לאוהבו והוא נותן בחפניו כל הקטרת שבבזך ומה שנתפזר בכף, וכלשון הרמב"ם פ"ג מתמו"מ ה"ז

לו מבחוץ להודיעו שפרשו העם, וקמ"ל שאפי' כה"ג ממתין להוראת הממונה, אלא שאומר לו בלשון כבוד, ואם הוראת הממונה היא מדין נטילת רשות, כמו תרום תרום בשקלים וקצור קצור בעומר, ניחא טפי דאיצטריך לאשמועינן שאפי' בכהן גדול צריך רשות.

להשתחוות, שלא יהיו ככופרים שאינם נכנסים להשתחוות, דבפשוטו כל הכהנים נכנסו ולא רק העובדים עי' סופ"ה כהן ששומע את קולה כו', והכלים עדות שכבר השתחוו.

הא דתנן לא הי' המקטיר מקטיר עד שהממונה א"ל הקטר ואם הי' כה"ג כו' בפשוטו צועק

מדות

פ"ב מ"ה מוקפות כחצי גורן עגולה המציירים עיגול שוקע, כמו בסנהדרין פ מ שהיתה כחצי גורן עגולה כדי שיהיו רואין זא"ז.
עשו העיגול בולט, ויתכן לציירו חצי

רמב"ם

הל' בלי המקדש בענין סממני הקטרת

פ"א ה"א, מצות עשה כו' ובכלל מצוה זו משיחת דברים שצריכין משיחה, כמו בקטרת שמצות עשייתה והקטרתה אחת היא) ומצוה זו נוהגת לדורות, אבל אין לעשות שמן אחר חוץ מזה שעשה מרע"ה דכתיב יהיה זה לי לדורותיכם זה ולא אחר, כ"כ תו' נזיר מ"ז א', ועמ"ש בה"ד.

שיהא מוכן כו' שנאמר ועשית אותו שמן משחת קדש וגו' שמן משחת קדש יהיה, ואח"כ ומשחת בו.

ה"ב, וככה עשהו משה רבינו במדבר, כריתות ה' א' ת"ר שמן המשחה שעשה משה במדבר.

לקח מן המור כו' שמות ל, כ"ג, ואתה קח לך וגו'.

המור, הוא מר דרור, ובלשון הברייתא שם ו' א' נקרא מור סתם.

והקנמוז, הוא קנמן בשם, ובלשון הברייתא שם קנמוז סתם.

בשקל הקדש, שמות שם כ"ד.

ומקנה הבשם כו', כריתות ה' א', מלשון ת"ק יש לדקדק אי גרס רבנו ככ"מ.

וזהו שנאמר כו' בב' פעמים כו' ופסק רבנו כאב"י דליכא הכרעות, ובד בבד היינו שיהא עין בעין, [ורבינא לפרושי אליבא דר"י אתי ודלא כהלכתא], וכ"כ בפיה"מ זו"ל ודקדק במשקלם כולם תכלית מה שאפשר לו, וגזיה"כ הוא לשקול קנמן בשם ב' פעמים, ובסמ"ג ובחינוך פסקו דשוקלין בהכרע, ולכך שקלו קנמן בשם בב' פעמים, ולפ"ז צריך לפסוק שלא יניח משקל במשקל וישקול, וכ"פ בל"ה.

ושוחק כל אחד ואחד לברו, שמות שם, ועשית אותו וגו' רקח מרקחת, ופרש"י דכל דבר המעורב בחבירו עד שזה קופח מזה או ריח או טעם קרוי מרקחת, וע"כ ששחקם תחלה דבשמים שאינם כתושים אינם קופחים זה מזה, דה"ק קרא שיערבם באופן שיקפחו זה מזה והיינו ע"י שחיקה מתחלה, ולפ"ז ניחא דלא בעינן הדק בשמן המשחה, ועוד דהא לא אשכחן דילפינן מקטרת אלא מתכונתו מבמתכונתה ומהיכי תיתי למיגמר לשאר מילי, [והא דאמרין רחמנא כתב בד בבד כו' אפשר דר"פ אף אקטרת בעי ועוד דמשמע מיני' דמשקלות שבתורה בדקדוק הם].

ומידו אף אי מממולח ילפינן לה אפשר ליישב דברי רבנו, דהא ממולח פירושו מעורב כמ"ש בתרגום, ופירש הרמב"ן דר"ל ממולח נמחק שיעשה הסמים כולם שחוקים מאד ומעורבים יפה יפה עד שיהיו נמחים ולא יוכר סם מהם כו' יעו"ש, ומאחר שלא הוזכר עירוב אחר אלא זה א"כ פירושו שיערבם ממולח וע"כ ששחקם תחלה, והא דלא ילפינן מקטרת דבעינן הדק בשמה"מ אפשר דהיינו מדכתיב ממנה, אבל צ"ע דהא מרקחת פירושו מעורב וכמש"פ רש"י, אבל אי ממרקחת ילפינן לה הא דכתיב ממולח אפשר? מפני שקטרת שחוקה הדק וממילא תערוכתה ממולח, אבל ל"מ בדברי רבנו דממולח ילפינן מלח סדומית וכמש"פ הרמב"ן ועמ"ש"כ בפ"ב ה"ב.

ויערב הכל, ג"ז שם, וממלח דקטרת לרובע הקב מלח סדומית אתי.

ושרה אותן במים, כריתות שם, ונראה שכך היא גירסת רבנו, כיצד עושה הביאו העיקרין ושראום [כ"ה בילקוט וברש"י] במים וקלט את הריח [וזה קאי אמים].

ה"ד), עוד כתב שם ליישב הקו' מאריתי מורי דמשמע שהוא דבר הנלקט, דכיון דמלקטים אותו בין השיחים שפיר קאמר אריתי, ובוזה נחא נמי מה שאמרו במדרש המור הזה כל מי שלוקטו ידיו מתמרמרות, כיון שצריך ללקטו בין השיחים, ובמתניתין דקתני ואלו חוצצין כו' המור גם פירש רבנו מוסק וכ"פ רב האי גאון, אבל קשה דבכריתות ו' ב' משמע שכל סממני הקטרת הם גדולי קרקע אלא שמהם מן אילן ומהם הגדלים על הקרקע דדרשינן התם כל סממני הקטרת מכלל ופרט וכלל שיהיו דבר שקטר ועולה וריחו נודף ותרי פרטי איצטריך דלא נימא גדולי קרקע אין מין אילן לא או איפכא ואכתי מהיכא ידעינן מור שאינו לא מן אילן ולא גדולי קרקע, וצ"ע.

והקנמוז הוא עץ כו' בכ"מ פ"ב מ"ד כתב להקשות בשם סמ"ג דבשבת ס"ג א' אמרינן דהקנמוז נגזו ולא נשתייר כי אם מעט כו' וא"כ אינו מקנל"ה ואינו עוד הירדי שהרי נמצא הרבה, ועי' רמב"ן שכתב בשם רבנו שהקנמוז הוא קשר סליכ"ה ויתכן שזה אינו מצוי, ומיהו בגמ' איתא דלא נשתייר אלא כשעורה, וצ"ל דאותו שהי' מריח מירושלים לכל א"י אינו מצוי.

והקדה היא הקושט, בכלאים פ"א מ"ח מבואר דקדה מין אילן הוא, ופירשו שם שהוא קושט בלע"ז וכ"כ בערוך, ושם הביא רבנו שזהו הקדה דמתרגמינן קציעתא יעו"ש, וזהו קושט בלשון הברייטא, וקציעה שבלשון הברייטא כתב רבנו בפיה"מ דכריתות שאין יודעין אותו, ולקמן בפ"ב ה"ד בשמות הסמנים בלשון ערבי כתב רבנו קציעה ולא מפני שהלשון כן בערבי אלא כדי שידעו הסדר של השמות ולא יטעו שסנבלי הוא קציעה וז"פ.

וקנה בשם כו' עי' ירמיה ו' כ', - עי' ישעיה מ"ג כ"ד וברש"י והוא מהמדרש, וכבר נתקשו בזה בתו' הרא"ש כריתות ו' א' הובא בשטמ"ק אות כ"ג ובשה"ש פ"ד פ"ד כתיב קנה

עליהן [פי' על המים] שמן וקפחו [פי' אבדו המים].

זכין ומתוקין, אפשר דכיון שצריך שיאבדו כל המים ע"י האש אם לא יהיו זכין ומתוקין ישאר הפסולת מהן בשמן המשחה, (ואפשר דכדי לקלוט את הריח בעינן מתוקין).

עד שיצא כל כחן במים, שם וקלט את הריח וכמש"כ.

ונתן על המים שמן כו', שם והציף עליהן וכמש"כ.

והוא י"ב לוג כו', מנחות פ"ט א' הין תריסר לוגי הויין כו' ומשמן המשחה גמרינן לה התם.

ובישל הכל על האש, כריתות שם ב' כמה האור שורף.

עד שאבדו המים, שם א' וקפחו וכמש"כ.

והניחו בכלי, שם ובכמה דוכתי צלוחית של שמן המשחה.

לדורות כדכתיב יהיה זה לי לדורותיכם.

בשיטת הרמב"ם בסממני הקטרת ושה"מ

ה"ג, המור הוא הדם הצרור בחיה כו' ומיירי שנשתנה מצורת דם ונעשה כעפר [וכ"מ בגמ' דאיירי ביבש דקאמר והלא לסוף העיקרין אינו סיפק ואי המור לח לק"מ] ומותר באכילה לדעת רבנו יונה הובא ברא"ש ברכות פ"ו סי' ל"ה ואפי' לדעת החולקים מ"מ שפיר מודו דאין זה מאוס שיכנס בשמן המשחה וכ"כ הרמב"ן בפ' כי תשא על קו' הראב"ד איך יכנס בקטרת ובשמן הקדש דם חיה טמאה, גם זו אינה קושיא כי הלחות ההוא הנאסף בה מרוב הדם ויזוב ממנה בחייה אין בו לא טומאה ולא מיאוס, (וכן מצינו שנכנס בקטרת כיפת הירדן ופי' תו' בשם י"מ שהוא רעי היוצא מן הדג, [הובא בשטמ"ק] וכן הביא רגמ"ה וכתב שהוא עמברא בלע"ז, וכ"פ רבנו בפיה"מ והוא ענבר שכתב רבנו בפ"ב

וקנמון ופי' במדרש קנה בשם, ועי' ברמב"ן כי תשא שם, וצ"ע.

ה"ד העושה שמן המשחה כמעשה הזה, כמ"ש בה"ב ומירקח כמוהו דרשינן לה ונראה דאפי' שקל קנמן בשם בפעם אחת ת"ק חייב [לשי' רבנו דליכא הכרעות וגזיה"כ הוא לשקול ב' פעמים, ואף למ"ד דמשום הכרעות הוא מסתברא דחשיב כמוהו], ואפי' שחק כולם יחד חייב, ואפי' אם אחר שבשלו נשאר שמן פחות מהין גם חייב, [וע"כ ישאר פחות דהא יורה בולעת והאור שורף וליכא מאן דפליג בהכי, אלא דס"ל לר' יוסי שאין לסמוך על הנס במאי דאפשר], משום דאשר ירקח כמוהו ארקחה קאי ולא אדיני הרקחה וז"פ.

ובמשקל הזה ולא הוסיף ולא גרע, כריתות ה' א' שמן שפטמו לחציין פטור כו' כמוהו הוא דאסור כו' וה"ה הוסיף דהא אינו כמוהו.

במזיד חייב כרת בשוגג מביא חטאת כו', שם ב' א' על אלו חייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת.

והוא שיעשה אותו להמשח בו, לשון זה משמע שהוא עצמו ימשח בו אבל למשוח אחרים פטור, ולשון הברייתא שם ה' א' לסוך בו, ועי' בסמוך.

אבל אם עשהו להתלמד או למוסרו לאחרים פטור, שם וגרסתינו למוסרו לציבור (ובאו"ש פירש שרבנו גרס אחרים ועי' בתוספאת פ"ג דמכות גרסינן גבי קטרת למוסרו לרבים), ואפשר דרבנו מפרש דציבור לאו דוקא דמה צורך לציבור בשמן המשחה, וכמשה"ק תו' בסוגיין הובא בשטמ"ק, ולסוך דקתני בברייתא היינו לסוך עצמו, ולא תעשו לכם היינו לצורך העושה, [ומיהו אף אם העושה כדי שהוא יסוך אחרים חייב, שפיר אפשר דלמוסרו לאחר פטור דאינו בכלל לכם כלל], וכן הדין בקטרת שדינא שוה ושם העתיק רבנו לציבור כלשון הברייתא,

אבל ה"ה אחרים, והקשה אאמו"ר שליט"א מהא דאמרין בירושלמי פ"ג דמגילה דאנטונינוס שאל לרבי אם מותר לעשות לו קטרת וא"ל שיחסר אחת מסממני' ופריך דתניא לכם אין אתם עושים אבל עושין הם אחרים לכם, ומשני דרבי שלח לו את ר' רומנוס שיעשה לו ולכך צוהו להחסיר, ואם איתא דלאחרים שרי, א"כ גם לר' רומנוס ה' מותר לעשות, כיון שאינו עושה לעצמו, ואפשר דה"ק משום דר' רומנוס ה' מפטם את הקטרת, ואף הוא יהנה בריחה, חשיב שפיר לכם ואסור, (ולפ"ז אפשר דגירסת רבנו בירו' לכם אין אתם עושים אבל עושים אתם לאחרים וא"כ כ"ש לעכו"ם [ולדינא הכי הוא], ומשני כמש"כ, וניחא טפי הדרשא דלכם שבברייתא, וזה המקור לפסק רבנו דלאחרים פטור), וצ"ע.

ה"ה, הסך משמן המשחה כזית כו' כריתות ו' ב' וכמה יסוך ויהא חייב כו' ר"י אומר כזית, והלכה כר"י לגבי ר"מ, וה"ה נותן, ועמש"כ בה"ב.

במזיד חייב כרת ובשוגג מביא חטאת כו' שם ב' א'.

ואין חייבין אלא כו' שעשה משה, שם ה' א' לפי שאין חייבין כו'.

שנאמר ממנו, בסמ"ג משמע דגרס הכי בגמ', וכ"מ בפיה"מ, [וניחא טפי לפ"ז לשון הברייתא והסך ממנו פטור לפי שאין חייבין כו' דשמע שדין זה מפורש], ומש"כ רבנו מזה שנאמר כו' אין זה לשון הגמ' אלא פירושה, ומש"כ ומעולם כו' אפשר [דאתי לפרושי דאם היו צריכים לעשות שמן אחר גם עליו ה' דין זה דקרא ה"ק זה שיהיה לי לצורכי המקדש, אלא שמעולם לא נעשה כו'] ואפשר דמלתא באפי נפשה היא אלא כיון דמיהיה זה לי לדורתכם דרשינן לה, וכמש"כ בה"א בשם תו', כתבו רבנו כאן, וכ"מ בפיה"מ וז"ל אין חייבין אלא כו' שעשה משה בלבד לפי שנאמר או ואשר יתן ממנו על זר רומז אל מה שעשה משה, ודע שלא נעשה ממנו לעולם ולא יעשה אלא

ומשוח מלחמה, הוריות י"ב ב' אשר יוצק על ראשו שמן המשחה זה משוח מלחמה ועי' יומא ע"ג א'.

ומלכי בית דוד, עי' פ"א מה' מלכים ה"ז, וכגון שאינו בן מלך, או מפני המחלוקת, ומ"ש דוקא בית דוד כריתות שם, מלכי בית דוד מושחין ואין מלכי ישראל מושחין.

ואפילו כה"ג כו' שאמר כו' שם נימא קרא שתחתיו מבניו מאי המשיח כו'.

ה"ה, בית שני כו' שם, ומי הוה שמן המשחה, ירושלמי הוריות פ"ג ה"ג ה' דברים שהי' בהמ"ק אחרון חסר מן הראשון כו' ושמן המשחה.

היה כ"ג כו' עי' לק' פ"ד הי"ב, הוריות י"ב ב' ומלא את ידו כו' זה מרובה בגדים.

ה"ט כיצד מושחין את הכהן צק את השמן כו' שנאמר כו' שם כברייתא קמיייתא, וכפשטיה דקרא.

וסך ממנו, משמע שמהשמן שע"ג ראשו מושח כמין כי מראשו ע"ג עיניו, [ואפשר דמשמע ל"י לרבנו דמ"ד יציקה עדיפא היינו לומר שאין משיחה (מפך השמן) ולכך פליג עלי' אידך תנא דבעינן משיחה כדאשכחן בכלים, וצ"ע] אבל רש"י פירש דתחילה יצק על ראשו ואח"כ ע"ג עיניו ומושח באצבעו מעיניו לראשו כמין כי, ואף בדברי רבנו אפשר לפרש ממנו משמה"מ.

ומלכי בית דוד כו' כמין נזר, [פ"י סיב על ראשו כפרש"י] שם, - מש"כ רבנו מלכי בית דוד ז"פ דהא אין משיחה במלכי ישראל, ועוד דהא ברייתא בשה"מ איירי דומיא דכה"ג, ונפ"מ כשנמשח מפני המחלוקת.

ולא ימשח במקומות אחרות, שם ז' א' כה"ג כו' וכ"ש למשוח מפך השמן, שם, ועי' בסמוך.

ולא ירבה בשמן, שם ה' ב' שמא ח"ו מעלתו כו' פרש"י ששמתי שם יותר מדאי, וזה

מה שעשה משה שנאמר יהיה זה לי לדורותיכם, כך קבלנו, עכ"ל, [וכ"מ בסמ"ג].

ומעולם לא נעשה כו', שם ב' ומי הוה שמן המשחה כו', מנחות פ"ח א' כיון דלדורות לא הוה צריך כו'.

ה"ו אחד הסך את עצמו, כריתות ז' א' כה"ג שנטל משה"מ כו' על בשר אדם כו'.

ואחד סך את אחרים, שם ו' ב' גבי הדיוט מחייב ובכל הסוגיא, בתוספתא פ"ג דמכות איתא דאחד הסך ואחד הניסך חייבין כו' עי"ש.

שנאמר ואשר יתן ממנו כו' שם, ולמעוטי מלך וכה"ג וכמ"ש בה"י, ויש לעי' למה כתב רבנו סך הו"ל לאשמועינן נותן דהא סך אף לכה"ג ומלך חייב, וי"ל דנקט רבנו לשון המשנה הסך בשמן המשחה, וה"ה נותן, ובה"י פירש.

הסך כלים ובהמה ועכו"ם, שם.

שהם כמותה, עי' מש"כ בסמוך, שו"ר דצ"ע דהא דוקא עבד כמבואר ביבמות ס"ב.

או שסך מתים כו', שם, דכיון דמית ל"י מת איקרי ולא אדם.

שנאמר על בשר אדם לא ייסך, שם, כלישנא קמא דעכו"ם לא מיקרי אדם, דהכי קי"ל ביבמות ס"א א' לענין עכו"ם שאינו מטמא באהל וכמ"כ רבנו בפ"א מה' טומאת מת ה"ג, ומה שאמרו בסנהדרין דלא אימעיט עכו"ם מאשר יעשה אותם האדם וחי, וכן פסק רבנו פ"י מה' מלכים ה"ט, כבר הקשו כן תו' שם וכתבו לחלק בין אדם להאדם יעו"ש - יש לעי' אי תנא דתני קמיה דר"א אתי למעוטי אף חש"ו, ופשטא דגמ' דלאו אעכו"ם הוא דאיתמר, וצ"ע.

ה"ז אין מושחין ממנו לדורות אלא כו' למעוטי כלים וכהנים שנמשחו בימי משה.

כהנים גדולים, עי' לק' פ"ד הי"ב.

למשח מלכים וכהנים ד"ה בכל שהוא משמע
דבשאר סיכות פליגי, ובליקוטי הלכות פירש
דנתינה היינו על הראש וסיכה בשאר הגוף ודו"ק
בכ"ז.

היי"א, אין מושחין את המלך אלא ע"ג המעיין,
שם ה' ב' כדי שתמשך מלכותו, [והא
דלא משחו את יואש ע"ג המעיין (ע"י מלכים ב
י"א י"ב) מפני עתליה, ועמש"כ בה"ט ואפשר
דהכא ה"ה מלכי ישראל מדלא הזכיר רבנו בית
דוד, ונפ"מ כשמושחין מפני המחלוקת, והא דלא
משחו את יהוא (ע"י מלכים ב' ט' ב') ע"ג
המעיין, אף התם מאימת מלכות הוי, ולפ"ז יש
ליישוב מפני מה לא הביא רבנו דמושחין מן
הקרבן משום דחזינן דאלישע לא עשה כן (עיי"ש
פ"ג) ומזה יש ללמוד דאין הקרבן ממשיך
המלוכה ולא הפך הפך מזה, אלא דכך הוה,
לכך אמרה חנה רמה קרני, אבל קשה
דבירושלמי איתא בהדיא אין מושחין את
המלכים אלא מן הקרבן כו', וצ"ע].

ואין מושחין מלך בן מלך כו' שם.

שאמר כו' בקרב ישראל, שם, בזמן ששלום
בישראל.

ואם היתה שם מחלוקת מושחין כו', דאז בעינן
משיחה מעיקר הדין דקרא דהוא ובניו
שהמלכות ירושה לבניו דוקא בזמן ששלום
בישראל כתיב, ומ"ש רבנו כדי לסלק המחלוקת
כו' טעמא דקרא הוא, ומוכח התם בגמ' דאיכא
ה"ט כדאמרין התם דמשחו את יהוא מפני
המחלוקת (אע"ג דלא קאי קרא אמלכי ישראל),
וז"פ.

כמו שמשחו שלמה כו' מלכים א', א', מ"ה.

ויאוש מלכים ב', י"א, י"ב.

ויהואחז מפני כו' מלכים ב', כ"ג, ל', ולא
נמשח בשמן המשחה שהרי נגנו אבל
הי' ראוי להמשח, ולכך לא הוצרך רבנו לפרש.
וזה שמשח אלישע [שלוחו כמותו] ליהוא,
מלכים ב', ט', ו'.

שהי' אהרן דואג פרש"י בהוריות שמא מפני
שלא נזהר נפל מראשו על [זקנו] מקום שאין
ראוי למשיחה, וזהו מ"ש רבנו ולא ימשח
במקומות אחרות, - כאן מתבאר בדברי רבנו
שאין שיעור כמה ימשח ובלבד שלא ירבה, והוא
ממ"ש שם ו' ב' אבל סיכה למימשח מלכים
וכהנים דברי הכל כל שהוא.

היי הנותן משה"מ כו' שם ו' ב' בעינן עד
דאיכא זר מתחלתו ועד סופו כו', והלכה
כר"י לגבי ר"מ, ועוד דחכמים דתרומות כר"י, -
ומשמע דאפי' הורידוהו מגדולתו פטור, דלאו זר
מעיקרא הוא, אבל הסך ממנו כו' שם ז' א' כה"ג
כו' וגו' רבנו וסך על בני מעיו, ומבואר דכ"ש
אם נטל משה"מ שבפך דחייב דכל אדם
במשמע.

שנאמר כו', גז"ש.

ובד"ג שנטל, גז"ש, וכ"כ דגו' רבנו וסך על בני
מעיו.

והוא שיסוך ממנו בכזית, שם ו' ב' וכמה יסוך
כו' כזית, כ"פ בכ"מ, והא דאמרין מה
סיכה כל שהוא פרש"י דלא אשכחן שיעור
בסיכה, ולפ"ז השתא דנתינה בכזית ה"ה סיכה,
אבל קשה דאי גרסינן כגרסתנו הסך כו' למלכים
ולכהנים כו' ור"י פטור וכמה יסוך כו', פשטא
פירושו דפוטור בסך ואפי' נפרש דקאי אנותן מאי
פריך והאמר ר"י פטור הא כמה יסוך קאמר
ובסיכה מחייב ר"י אף במלכים, וצ"ל דגרסינן
הנותן למלכים כו' וכמה יתן כו', וכן ע"כ לומר
לדעת הראב"ד, (אם לא דנימא דרב חנניה דתני
קמיה דרבא פליג אר"י בהא דפטור סיכה והלכתא
כותיה משום דאמוראי קיימו אליביה), ורבנו
דקדק דאף סיכה בכזית מפשטא דמתניתין דקתני
סתמא ולא חילק בין סך לנותן (עיי"ש ח' ב')
[ועי' בתוספתא להעתיק כל הלשון שם דמכות
פ"ג סך אע"פ שלא שפסף ומבואר דאף בשפסף
שיעורו בכזית עיי"ש, ועוד דכיון דנתינה בכזית
אמרין מה נתינה בכזית אף סיכה כי היכי דדינם
שוה לענין חיוב כרת וכן לשון הגמ' אבל סיכה

מלח סדומית, כריתות שם, ואפשר דמולח ילפינן לה, וכ"פ הרמב"ן, וכ"מ בירושלמי שם דקתני חייב מיתה וע"כ דדאורייתא הוא אבל מדברי רבנו ל"מ כן, - ואם צריך מלח מדין על כל קרבנך תקריב מלח, עי' פ"ה מה' אסורי מזבח י"א וקצת משמע בכ"מ דגרס התם קטרת ועי' בל"ה מנחות כ"א.

וכפת הירדן, שם ר"נ אומר כו' וצ"ע דלכא' פליגי רבנן עליה, וקצת יש לדקדק דל"פ דמ"ט תני ל' לרשב"ג לבסוף ולר"נ בתחלה אי לאו דס"ל הכי, ואין זה נדון בדין כי אם במציאות ולא יהא ר"נ כפטמין, ודוק.

ועשב אחד, יומא ל"ח א' ללקט עשבים (ועי"ש נ"ג א' עיקר מע"ש כו').

שמעלה עשן, כריתות שם.

ולא היו יודעים אותו כו' יומא שם ולא היו יודעין כו' ושם שאין מראין אותו לכל אדם, והוא הי' הלכה כו' שקלים פ"ה ה"א והיו מוסרין את המגלה הזאת אלו לאלו.

ומבואר מדברי רבנו שאין מעלה עשן אלא אחד, ולפ"ז מבואר ביומא שם דמעלה עשן אינו מעכב, דמה שהחזירו את בית אבטינס הוא משום כל מה שברא הקב"ה כו', ולא מעיקר הדין, ונתקשו בזה בתו"י שם ותיצרו דעשב אחר ששמו מעלה עשן היו מכירין אלא שלא הי' מתמר ועולה כמקל [וק"ק מהא דאמרין לק' נ"ג א' אין לי אלא עלה כו'], אבל דעת רבנו שאין מעלה עשן כי אם אחד, בפיה"מ, ועי' (ומ"ש) ולא היו יודעים כו', ר"ל שהיו מנסים עשבים מעלי עשן אבל לא הי' האמיתי וע"כ פירש סוגיא דלקמן נ"ג א' דקתני לא נתן מעלה עשן חייב מיתה דדוקא ביוהכ"פ הוא, ופסק כר"א או כרבא ודלא כר"ש, וכ"פ בפ"ה מה' עיוהכ"פ הכ"ה, ובני אהרן לפני ולפנים הקטירו, עי' ראב"ד בת"כ שם, ולפ"ז צ"ע מנ"ל דחיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה, ודעת הרא"ש שם בתו' דאינו חייב מיתה דוקא אמעלה עשן קאי [ולפ"ז

לא בשמן המשחה שם, שהרי אין מושחין מלכי ישראל.

אלא בשמן אפרסמון שם, וגם זה דוקא מפני המחלוקת.

ודבר זה מסורת כו' צ"ע דאוקימתא הוא דמוקינן לה הכי מכח קושיא, וצ"ע.

הקטרת היתה נעשית כו' כריתות ו' א' קטרת היתה נעשית כו' שס"ה כנגד ימות החמה, שבועות י"א א' שאני קטרת הואיל וצורתה בכל השנה כולה וכפי' תו' עי"ש.

ועשייתו מצות עשה כו' ובכלל זה מצות הקטרתה וזה נחשב למצוה אחת לפי שסוף מצות עשייתה אינו אלא להקטיר בה, כ"כ החינוך יעו"ש, ועי' פ"א ה"א.

ושאר כו' כמ"ש בסמוך.

ה"ב, י"א סממנים כו' שם ב' א"ר יוחנן כו' אבל דעת רש"י דכל י"א דבעי נתיי ובלבד שיהא קיטר ועולה וכ"ה במ"ר שה"ש פ"ח, ועי' ברבנו גרשום שכתב שאין לך דבר שקיטר ועולה כי אם הני י"א, ועי' ברמב"ן עה"ת.

והם שעושין כו' כמ"ש בה"ג, וגם כולם שוים לפי ערך וכשמפטם לחציין פוחת חצי מכל סממן וסממן.

ומוסיפין עמהן, משמע שמקטירין אותן, וכ"מ מדנקט דומיא דמעלה עשן, וכ"מ בה"ג, וכ"ה בירושלמי יומא פ"ד ה"ה דאמרין התם לא נתן לתוכה מלח או שלא נתן לתוכה מעלה עשן חייב מיתה, אבל דעת תו' כריתות ו' א' דמלח סדומית וכיפת הירדן באין לשרות בהן הצפורן.

בל"א משקל, ואף רובע הקב שאמרו במלח סדומית אם חיסר או הותיר כשר, וגם נראה דכשמפטם פרס אינו צריך ליתן לפי ערך רובע לשס"ח מנה דהיינו אחד מתשל"ו בזוג, אלא נותן בלא משקל כדרך שהרוקחין נותנין.

ברמב"ן שכתב דצרי נקרא גם העץ וגם השרף והיינו דפליגי לדעת הכ"מ, וניחא טפי לפ"ז פשטות לשון הברייתא דלפי' הרמב"ן לא פירש רשב"ג דעתו, ועמש"כ בה"ה.

והשחלת היא הצפורן, ומבואר בגמ' דמין אילן הוא, ומתרגמין ושחלת וטופרא, ופי' בתו' לפי שחלקה כצפורן קרי לה הכי, ומבואר בגמ' דגידולי קרקע הוא.

והחלבנה כו' זו"ל רבנו בפיה"מ והחלבנה כו' וי"א מיע"ה כו' והוא הקרוב לפי שהגמ' ביאר שחלבנה ריחה רע רוצה לומר שריחה מאוס, עכ"ל.

עוד בלשון בלסאן, ב"ר פצ"א, מעט ציר, בלסם קטף.

ומוסקן, עמש"כ לעיל פ"ה ה"ג ד"ה המור.

וקציעה, אין זה שמו בערבי אלא שהעתיק רבנו לשון הברייתא ליישב הסדר, שהרי כתב רבנו בפיה"מ וקציעה אין יודעין אותו, ועמש"כ לעיל שם ד"ה וקדה.

וקושם, הוא קציעה האמור בתורה, ועמש"כ לעיל שם.

ועוד הירדי, הוא קנמון, והרמב"ן כתב בשם רבנו שקשר סליכה הוא קנמון, ובכ"מ בשם סמ"ג הק' הא אמרין בשבת דאינו מצוי ולכל הפירושים קשה שהרי אמרו דמשתכח רק כשעורה, וי"ל דאותו שהיו מריחין בכל א"י מירושלים לא נמצא, אבל האי מינא נמצא, וקצת יש לדקדק מהא דעבד רבי קטרת.

וענבר, הוא רעי היוצא מן הדג, וכ"פ תו' ורבנו גרשום בשם י"מ, עמברא בלע"ז, וכ"ה בפיה"מ.

ה"ד, כיצד כו' בורית כרשינא כו', כריתות שם, ועמש"כ בה"ד ד"ה נטף, ולפ"ז נראה דהא דאמרו בברייתא ששפין בה כו' לאו רשב"ג אמר לה דהא רבנו פסק דלא כרשב"ג אלא סתמא דברייתא היא, ואפשר דהרמב"ן פירש

בריייתא דכריתות דקתני חייב מיתה כונת התנא להזהיר על העשייה בדקדוק שיש בה לגרום חיוב מיתה, והיינו ביוהכ"פ ומשום ביאה ריקנית], ומדברי רבנו בה' עיוהכ"פ שם משמע דמדרשא דדרשינן מע"ש לא דרשינן חיסר אחת מכל סמניה, שכ' שנאמר ולא ימות כי בענן, וזה קאי רק אמע"ש, והא דחייב בחיסר א' מסמניה לא פירשו בגמ' מנ"ל, והשתא אפי' אי נימא דדרשינן נמי הקטרת ולא ימות וכמש"פ רש"י שפיר קאי אף אקטרת של שאר ימות השנה ולא קאי אמעלה עשן כלל, אבל מדברי רבנו נראה דכל הסוגיא לענין מע"ש ולא פירשו בגמ' מנ"ל דחיסר כו' חייב מיתה, ודו"ק.

ה"ג, וזהו כו' כריתות ו' א' נטף הוא צרי ושחלת הוא צפורן, כמ"ש בה"ה.

והמנה מאה דינרים, והדינר ו' דרכמונים, והדרכמון ט"ז שעורים.

שחוקין הכל הדק, עמש"כ בה"ה.

ומקטיר ממנה בכל יום כו' שמות ל', ז' ח', פרס בשחרית ופרס בה"ע ועי' פ"ג מתו"מ ה"א, והשלשה מנים כו' כריתות שם ב'.

עד שמוציא ממנה לשון צל"ע, שס"ה כו', כריתות שם, ועי' בת"כ אחרי פ"ג.

והשאר כו' שם א'.

ה"ד, נטף האמור בתורה הוא עצי כו' שם, מבואר דהעץ העצמו נכנס בקטרת, ופירש בכ"מ דס"ל לרבנו דרשב"ג לפלוגי אתי ולומר דהצרי אינו אלא שרף ולא כדברי ת"ק שהוא העץ עצמו, ופסק כת"ק, אבל הרמב"ן פירש בדעת רבנו דרשב"ג ה"ק הרי צרי אינו אלא שרף וא"כ דעת ת"ק שיכנס השרף בקטרת ואינו כן אלא העץ עצמו, ונאין הטעם מפני שאין שרף נכנס בקטרת, אלא דהכא ס"ל לרשב"ג הכין, וניחא ל' טפי בהאי פירושא דלא נימא דפליגי בפירוש צרי, וכדמשמע בשבת דקאמר אין מדליקין בצרי וכן ה' רשב"ג אומר צרי אינו אלא שרף כו' והובא ברמב"ן שם, ויעוי"ש

ריב"ח כשמואל, וריב"ל דמכשר כו' יוחנן, ומשני ר' הושעיא דשפיר מצי סבר ר"י כריב"ח וכדמשני בגמ' דידן בכריתות שם, [וצ"ע בכ"מ], וגם לא הזכירו מילתא דריב"ל בגמ' דידן כלל, וודאי הלכתא כריב"ח.

מן החולין או בכלי כו' בכריתות שם מוכח שדינם שוה מדפריך מהמקדיש נכסיו כו' ומאי קושיא דילמא פטמה בכלי הקדש א"ו הא דבעינן הוייתה בקדש היינו אף מן ההקדש, ושפר נמי דדבר חול אף שהוא בכלי הקדש אין עליו חלות הווייה בקדש, ועי' רש"י שם, (ועי' בירושלמי שם דריב"ל דריש קודש היא שתהא באה מתרומת הלשכה וקצת משמע דלא פליגי עליה באי דינא ולדידיה דדריש לה מקרא פשיטא דפסולה ומיהו אפשר דאהקטרה קאי וצ"ע).

ה"ז, פעמיים בשנה כו' שם ב'.

בימות החמה כו' שם, לשון רבנו נוטה לפרש דכל ימות החמה היו מפורזין אותה, אבל לשון הברייתא נוטה דאשעת כתישה קאי.

ה"ח, נתן לתוכה כו' שם א'.

כ"ל שהוא, עי' בפ"ה מה' איסורי מזבח ה"א ובכ"מ, והכי אמרינן בירושלמי יומא פ"ד ה"ה, נתן לתוכה מעט דבש כו' אילו הי' נותן לתוכה מעט דבש כו'.

איסור אחד כו', שם, ועמש"כ לעיל ה"ב ד"ה ומבואר.

שהרי ? ומכאן נוטה דחייב רק ביוהכ"פ וכדעת הרא"ש וצ"ע.

פטמה מעט מעט כו' אפי' פיתם פרס כו' שם ב' חכ"א בכל יום מתקן במתכונתה ומכניס, ושם אפשר דעבדה פרס כו'.

ה"ט, העושה קטרת מ"א כו' כגוונא דמתכשר בקטרת, והכי אמרינן בירושלמי מגילה פ"א.

דרשב"ג אמר לה ולכך פירש שם דרבנו פסק כרשב"ג אף ברישא.

ואח"כ כו' בברייתא נקט תחלה ששפין כו', והכי מסתברא.

יין קפריסין, רש"י פירש הבא מקפרס, שהוא שם פרי כדאמרינן בברכות דצלף גדילין בו אביונות וקפריסין והיוצא מהם נקרא יין קפריסין כמו יין תפוחים כו' והוא חזק מאד כו', וזהו שכתב רבנו או יין לבן ישן חזק ביותר, וגם דומיא דמ"ר.

ואח"כ שוחק כו' בפ"ע, עמש"כ לעיל פ"א ה"ב, ואאמו"ר שליט"א כתב דאפשר דממנה דרשינן שישחוק כ"א בפ"ע, דהא האי ושחקת ממנה אקטרת דכל השנה קאי וא"כ מאי ממנה.

הדק, מפורש בתורה ושחקת ממנה הדק, ומבואר בגמ' שם דקאי אטקטרת דכל השנה.

וכשהוא שוחק כו', שם, מפני שהקול יפה לבשמים.

ומערב הכל, עמש"כ לעיל שם.

ה"ו, וכל מעשיה, אף שיפת ושריית הצפורן, כדמוכח בגמ' דאמרינן לפי שאין מכניסין כו' ואשריית הצפורן קאי, וכן שחיקת הסממנים כדאמרינן בירושלמי שקלים פ"ד ה"ג מכתשת עשו אותה ככלי שרת לקדש (ועי' שבועות י"א), והיינו כריב"ח דבעינן שהתא הווייתה בקדש.

בקדש, כריתות שם, כל מעשיה לא היו אלא בקדש.

בתוך העזרה, שם, לפי שאין מכניסין מ"ר בעזרה כו'.

ומישל הקדש, שקלים פ"ד ה"ג, שבועות י"א א', ועי' בסמוך.

והמפטם כו' שקלים פ"ד ה"ג קאמר ריב"ח פיסמה בחולין פסולה, ואמרינן התם

משה"מ דבעינן כמוהו וא"כ חייב כל שהוא במתכונתה, וכמש"כ לעיל.

היי עשאה להתלמד כו', שם א'.

הריח בה כו', שם, ופרש"י בקטרת של ציבור.

לא חייבה כו' אפשר דאתי לאפוקי למימר נמי למסרה לאחרים דפטור,?

היי"א, מזבח הזהב כו' שמות ל' א' ועשית מזבח מקטר קטרת וגו' והקטיר עליו וגו', ואין מקריבין כו' אבל מזין עליו מדם חטאת הכפורים, ומפרים הנשרפים, ושעירים הנשרפים וכמ"ש רבנו בפה"ה ממעה"ק, ואם הקטיר על קטרת אחרת כו'.

שאינה כזו, פי' שאינה במתכונתה, דהיינו פשטא דקטרת זרה.

או שהקטיר כו' יחיד מנחות נ' א', ואפי' הקטירה במקום הקטרת כל שלא מסרה לציבור.

או רבים, שם, ומשמע דאפי' הביאה מתרומת הלשכה חייב אחר שכבר הקטיר החובה, דומיא דבאה חובה וצע"ע בזה דאולי רבנו מפרש ציבור, נדבה וזהו רבים וצ"ע.

או הקריב כו' בכלל זה גם מנחה.

או הסיך כו' עי' בחינוך דה"ה זרק, ובמנח"ח שם, ועי' תו"כ אחרי פ"א ה"ד, ולע"כ.

היי"ב, בעת שמוליכין, עי' בספר המצות ברמב"ן, אי דוקא כהנים מוליכין יעו"ש.

את הארון, עי' במנח"ח דה"ה שולחן ומנורה כדמשמע בקראי דכל משא בני קהת הי' בכתף, וצ"ל שלא הביאו רבנו כיון דאין נושאים את שאר הכלים אבל הארון נושאים למלחמה עי' חינוך, (ואולי אף אם יעבירום ממקום למקום אין בהם דין כתף ול"ד למסעות דשייך בהו טפי כבוד זה).

אין מוליכין כו' כמבואר בקראי דלא נתן לבני קהת לא עגלות ולא בהמות, בכתף ישאו.

לפי משקלות אלו פי' לפי ערך והיינו במתכונתה וכדאמרינן בירושלמי יומא שם חצי כל סממן וסממן.

כדי להריח בה, שנאמר להריח בה, וז"ל רבנו סה"מ הזהירנו מעשות עשון בתואר הקטרת, ומשמע דרק העושה להריח בהקטרה חייב, ועי' רש"י ועוד הנזכרים בספר.

אע"פ שלא הריח, כלשון הכתוב, ודומיא דשה"מ דדוקא להתלמד פטור, ואף בקטרת נראה כן כיון דאינו חייב כי אם במעשן, ולפ"ז נחא כיון שלעולם גם מריח.

חייב כרת כו' ובשווג כו' כריתות ב' א'.

אע"פ כו' אלא חציו או שלישו כו', שם ו' ב' לשליש ולרביע לא שמענו וחכ"א כו' ומשמע דאתו לאפלוגי אדרשב"ג וס"ל דאף שליש ורביע חייב, אבל פחות משליש ורביע לא הוזכר בגמ' בפירוש שיהא חייב, דהא אף רבא דאמר אפשר דעבדה כו' קאמר רק פטמה לחציין חייב [ובאמת טעמא דנקט רבא הכי הוא משום דבעי למימר דומיא דשה"מ דפטור חצייה], ולכך לא פירש רבנו דאף בפחות חייב, ובעיקר הדין דעת רש"י דרק אמנה מיחייב, אבל דעת תו' שטמ"ק שם דאף אכזית מחייב ובאמת במילתא דרבנן לא הוזכר שיעור כמה יפטם בב"א ולא אמרו אלא שיהא במתכונתה, ולפ"ז אפשר דמיחייב אכל עשייה שהיא במתכונתה וכל שתעשה לא אתי אלא למימר דלא ניליף משה"מ וכיון דלא הוזכר כמוהו שב הדין דק במתכונתה חייב, ועי' בסמוך, וגרס מפטם או עבדה וכמ"ש, וכ"מ בפיה"מ, ומיהו אפשר דפחות מכזית לא שמה עשייה דקטרת וצ"ע.

שנאמר במתכונתה, וממה שלא הביא רבנו רישא דקרא והקטרת אשר תעשה במתכונתה וגו' אע"ג דכל מה שהביא רישא דבמתכונתה ולא כתב שנאמר איש וגו' כמ"ש בשמן המשחה, היינו לאשמועינן האי דינא דחציו חייב כל שהוא במתכונתה, מזה משמע דס"ל לרבנו דאשר תעשה אתי למימר דלא נילף

הוספות

במ"ש הרמב"ם מאיש איש לענין עבודת קטן, ע"י סנהדרין פ' בן סורר לענין בצלאל מאיש איש, דקטן לא ושו"ר מביאין כן בשם מדרש הגדול.

ובסוגיא דכהן המקריב לו תהיה וברמב"ם והשגות שם נראה שהרמב"ם מפרש עבודתה לאו היינו אכילתה ויש שני דברים עבודה וזביחה, וכן מוכח ברמב"ם למדקדק, שכתב תחילה אכילתה וגם ה' לו לפרש דעבודתה היינו אכילתה ודוק בזה בכל הסוגיא ותמצא אמת שכ"ה דעת הרמב"ם אף שהוא צ"ע.

ובתמורה פ' אלו קדשים תנן עבודתה ועורה בעולה ומשמע דאף דליכא אכילה איכא עבודת, ולע"כ.

ולפי ששכח כו' דה"י א' ט"ו י"ג כי למבראשונה וגו' פרץ וגו', וזה ה' הסיבה ששטמו הבקר כדאיתא במדרש, והפרץ ה' בעוזה לפי שאחז בארון כדאיתא בגמרא סוטה ל"ה א', על הכתף במוטות, ואף למ"ד שע"צ בפניו עיקר הסיבה מפני זה כדכתיב, אלא שפרץ בעזא מפני זה.

הי"ג, כשנושאים כו' במד"ר פ"ה.

ונזהרים שלא ישמטו כו' ביומא ע"ב א' אמרינן הא כיצד מתפרקין ואין נשמטין, ורבנו מפרש שיכולים להתפרק ואין נשמטין פי' שאסור לשומטם, וכ"פ שם בתו' הרא"ש וז"ל פרש"י שהיו עבין כו' ומכניסין אותן בדוחק כו' ובחנם דחק לפרש כן אלא ה"ק מתפרקין יכול אדם להזיזן בתוך הארון הנה והנה ובלבד שלא ישמיטם לגמרי לחוץ, עכ"ל, ואפשר עוד דרבנו מפרש ושמו בדיו היינו שיסדרום באמצע שיבלטו שוה לכל צד כדי שלא ישמטו, וזהו שכתב ונזהרים כו'.

שהמסיר אחד כו' שנאמר כו', יומא שם, אחד פשוט לו לרבינו וצ"ע.

ברמב"ם הלי כלי המקדש

דהוי מחלוקת ואח"כ סתם, דהא ר"מ וחכמים נמי הלכה כחכמים, ומשום דהוי אח"כ סתם כר"מ הלכתה כותי', ומה מוסיף זה שר"י כחכמים, ואולי כונתו כמ"ש בספר מצפה איתן דכיון דר"מ נקודו לא דריש א"כ סתמא דתלמודא בכמה דוכתי דדרשינן נקודי הוי כחכמים ור"י, וג"ז קשה דשפיר אפשר דדריש ר"מ נקודי בשאר דוכתי, וכמ"ש תו' מנחות נ"א ב' לענין וי"ו לא דריש, ועי' פסחים צ"ג ב' וברמב"ם שם.

עוד הקשה במשנה למלך למה השמיט רבנו דהעשרון מחוק ה', דאיבעיא לן בגמ' ואיפשיטא דלרבנן מחוק הוי.

רמב"ם פ"א מכלי המקדש הט"ז שתי מדות של יבש היו במקדש, פסק כת"ק דמנחות פ"ז א', אבל ר"מ ס"ל דג' מדות היו עשרון עשרון וחצי עשרון, ושני העשרונות אחד גדוש ואחד מחוק כמבואר בגמ', והקשה הגרע"א ז"ל הא הו"ל מחלוקת ואח"כ סתם דלקמן צ' א' תנן כל המדות שבמקדש היו נגדשות כו' ואוקימנא התם בגמ' כר"מ דאילו לרבנן מחוק הוי יעו"ש, וקיי"ל דהלכה כסתם, ובלקוטי הלכות תירץ דכיון דר' יוסי קאי בברייתא כת"ק, דתניא אמר ר' יוסי למה נקוד וי"ו שבאמצע עשרון כו' ור"מ נקודו לא דריש, וא"כ ר"י כת"ק לכך פסק הרמב"ם כותיהו, ואינו מובן דהא אף אי הוי פליג ר' יוסי בהדיא במתניתין הוי הלכה כר"מ

עתה את עבודת המדידה, ומרע"ה משח ההין כיון שהוא הי' במקדש בלא"ה משחו וצ"ע.

במדות שהיו במקדש

רמב"ם פ"א מכלי המקדש הי"ז י"ח שבע מדות של לח היו שם הין וחצי הין וכו' ואין לנו דבר למדוד בו הין ולמה היה שם, הואיל והי' במקדש מימי משה שמדד בו שמן לשמן המשחה, [ובפיה"מ הוסיף אמרו חכמים הואיל והי' במשכן הין לא יצא מן המקדש מעולם אותה המדה], ובהי"ט כתב רבנו כל המדות האלו קדש ומכלי השרת כו'.

וקשה איך קדשו את ההין הרי לדורות ליכא משיחה אלא עבודתן מחנכתן כמ"ש הרמב"ם בהי"ב, ואין לנו דבר למדוד בהי' א"כ במה יתקדש, וגם אין המדות מקדשות חסרות כמ"ש הרמב"ם בפ"ג מפסה"מ ה"כ, ואמר אאמור"ר דמתנדבין הין שמן.

עוד צ"ע מפני מה משח מרע"ה את מדת ההין [דבלא זה לא נתקדשו כמבואר בגמ' הרי אחר שמדד בו שמן המשחה לא הוצרך לזה עוד לעולם כדאמרינן בגמ' שא"צ להין כי אם לשה"מ שעשה משה, וקודם המדידה לא הי' לו במה לקדשו, וגם לא החזיק בו שמן המשחה כדאמרינן בעלמא צלוחית של שמה"מ, ואולי כיון שהי' כבר במקדש קדשו.

ואפשר שאם מדד בהין מלא ואח"כ חלקו בשוה בשני כלים שאינם של מדה ומזה לקח חצי הין לפי נתקדש ההין כיון שהוא עשה את עבודת המדידה ולא הוצרך לכלי מידה אחר בינתיים.

ויתכן עוד דאף אם אין מועיל לו למדידת הקרבן וצריך לכלי אחר בינתיים מ"מ אם צריך נסכים עבור שני פרים ומדד בהין נתקדש כיון דעכ"פ מדד בו נסכי הקרבן, וכיו"ב בלוג ומחצה דס"ל לר"ש שבו הי' מחלק ג' הלוגין של כה"ג אף שהוא צריך אח"כ לחלקם ברביעית, וצ"ע.

ונראה דס"ל להרמב"ם דשמואל דאמר זבחים פ"ח א' כלי שרת אין מקדשין אלא מתוכן ע"כ לא ס"ל כר"מ דהעשרון גדוש הי' דהא אינו מקדש גודשו, כדמפרשין התם בגמ' דללישנא דאמר שמואל דאין מקדשין אלא מתוכן בירוצי מדות לא נתקדשו, וכהאי לישנא פסק הרמב"ם בפ"ג מה' פסה"מ ה"כ, ובירוצין פירש הרמב"ם בה' מעה"ק פ"ב ה"ט דהיינו מה ששנפך על גב הכלי וא"כ כ"ש גודש, ואפי' נימא דאינו כ"ש וכמ"ש תוס' מנחות ח' ב' ד"ה ולרבי חנינא מ"מ לשון מתוכן ודאי בא לאפוקי אף גודש של מדת הכלי, [ובפיה"מ מנחות פירש הרמב"ם בירוצין גודש, ואפשר שבירוצי הלח היינו שנשפכים על גב הכלי שאינו יכולים לעמוד, ובירוצי היבש היינו גודש, וכיון שכן פשיטא דלית הלכתא כר"מ וכדאמרינן בהאי מתניתין גופה דקתני מילתי' דר"מ כל המדות כו' ובתר הכי תני פלוגתא בדין בירוצין ולכו"ע בירוצי היבש חול, והלכתא דחול וכמ"ש הרמב"ם לק' הי"ט, ורש"י פירש בזבחים בירוצין גודש, ובמנחות כהרמב"ם, וצ"ע בכ"ז].

ולפ"ז ניחא הכל, דלא הוצרך רבנו להזכיר דהעשרון מחוק הוי מאחר שכבר פירש בה' פסה"מ שאין כלי שרת מקדשים אלא מתוכן, ומה"ט פסק כחכמים, [א"נ משום דס"ל דלר"מ בירוצי יבש נתקדשו וכמ"ש כ].

ב שם הי"ח ואין לנו דבר למדוד בו הין ולמה הי' שם, הואיל והיה במקדש בימי משה שמדד בו שמן לשמן המשחה, ע"כ, יש כאן תימה גדול דהא כתב רבנו בסמוך כל המדות האלו קדש, וא"כ איך קדשו ההין בעינן עבודתן מחנכתן דהיינו במדידה והא אין המדות מקדשין חסרות, וכמ"ש רבנו בה' פסה"מ שם, והרי אין ודין משיחה ליכא לדורות וכמ"ש רבנו לעיל, ועו"ק מפני מה קדשו מרע"ה הרי אחר שעשה שמה"מ לא הוצרך תו לקדשו וקודם לזה לא הי' במה לקדש, ואולי אם מדד בהין ואח"כ חלקו בשוה בשני כלים ולא הוצרך למדוד בכלי מדה אחר, ששה לפי נתקדש ההין כיון שהוא עשה